ANUL III No. 13. Mai—Iunie

ARHIVELE OLTENIEI

APARE LA DOUĂ LUNI

SUB DIRECTIUNEA D-LOR:

Dr. CH. LAUGIER și Prof. C. D. FORTUNESCU

BIBLIOTECA
SECȚIA ISTORIE
ACADEMIEI R. P. R.

IN NUMĂRUL DE FAȚĂ

ARTICOLE SEMNATE DE:

I. C. FILITTI
C. J. KARADJA
G. M. DEMETRESCU
I. C. BĂCILĂ

COMUNICĂRI DE:

G. BOGDAN-DUICĂ
DR. MARTIN ROȘKA
D. IZVERNICEANU
N. PLOPȘOR
ST. BOSIE
C. V. OBEDEANU
T. G. BULAT

OLTENIA PREISTORICA
DOCUMENTE
OLTENIA CULTURALA
CRONICA ȘTIINȚIFICA
RECENZII

REDACȚIA
Str. LIBERTĂȚEI 25
—o—
ADMINISTRAȚIA
Str. Gener. Florescu 20
—CRAIOVA—

ARHIVELE OLTENIEI

PUBLICAȚIE BIMESTRIALĂ

Sub direcțiunea D-lor Dr. CH. LAUGIER și Prof. C. D. FORTUNESCU

CU COLABORAREA DOMNILOR

AL. BĂRCĂCILĂ, Profesor, T.-Severin — T. G. BULAT, Profesor, R.-Vâlcea — ILIE CONSTANT, Profesor, Caracal

N. G. DINCULESCU, Profesor, Craiova — C. GEROTĂ, Profesor, Calafat — N. PLOPȘOR, Profesor, Plenița

SUMARUL No. 13.

Banii și Caimacamii Olteniei . . . . . Ioan C. Filitti
Craiova în veacul trecut (urmare) . . . . . G. Mil. Demetrescu
Oltenia după memoriile Gen. von Bauer . . . Const. J. Karadja
Oltenia sub Austriaci: Un document cartografic . Ioan C. Băcilă

Oltenia preistorică: *Roata olarului; Din olăria preistorică a Olteniei*; *Lipsa cremenei lustruite în Oltenia*, de N. Plopșor.—*Sfaturi practice*, de Dr. Martin Roșka.

Acte și documente: *Documente din Colecția D-lui Mișu Săulescu*, transcrise de N. G. Dinculescu. — *Carte dela Matei Voevod*, comunicată de C. V. Obedeanu. — *Zapis din Negoești*, transcris de N. G. Dinculescu.

Note și comunicări: *Sâmboteanca?* de G. Bogdan-Duică. — *Inscripții din Bisericele Olteniei*: *Cerneți*, adunate de T. G. Bulat — *Manuscriptul unui Bănățean, despre Moldova înainte de 1848*, comunicat de D. Izverniceanu. — *O rectificare*, de Ilie Constantinescu. — *Din gura Poporului despre Tudor din Vladimir* de Gh. Dumitrescu-Bistrița. — *Columbaca în pâraele Doljului*, de St. Bosie.

Oltenia culturală: *Mișcarea culturală în Craiova*, de Fortunato. — *Mișcarea culturală în Caracal*, de Ilie Constantinescu, — *Din Severin.*

Cronica științifică: *Rostul Muzeelor etnografice; Cum a fost descoperită America*; *Berea la vechii Mexicani*, de Ch. L. — *Insemnări istorice și geografice*, de T. G. B.

Recenzii: *La Catalogne et l'Arménie au temps de Jacques II*, de C. Marinescu, Paris, recenzată de T. G. B. - *Antologia Rumena*, de Carlo Tagliavini, Bologna. — *La Réforme Agraire en Roumanie et les optants hongrois de Transylvanie devant la Société des Nations*, Paris. — *La Médecine au temps des Pharaons*, de Prof. J. Guiart, Paris. — *Notes ethnologiques sur la Transylvanie*, de acelaș, Lyon. — *La Monografia del Profesore Matteo Della Corte su la Groma*, de P. E. Bilotti, Salerno. — *Menirea Etnografiei la Români*, de G. Vâlsan. — *Contribuții la o biografie a lui N. Bălcescu*, de P. P. Panaitescu. — *Scrisorile lui Kelemen Mikes*, publicate de C J. Karadja. — *Vlahii și Morlacii*, de Silviu Dragomir. — *Fragmente din Cronica sârbească a lui Brancovici*, publicată de acelaș. — *Raportul Comisiunei Monumentelor Istorice, secția pentru Transilvania.* — *Dare de seamă a „Cercului Științific Craiovean".—Poezii alese, de Elena Farago.—Prozatorii spanioli contemporani*, de Al. Popescu-Telega — *Filimon Hâncu*, de I. Dongorozi, recenzate de C. D. Fort.

Revista Revistelor, de C. D. F.

Pentru recenzii, schimb de reviste și ori-ce privește partea redacțională să se adreseze d-lui Prof. C. D. Fortunescu, Str. Jules Michelet No. 2.

15168. **Redacția și Administrația la aceeași adresă.**

Anul III, No. 13. Maiu—Iunie 1924.

ARHIVELE OLTENIEI

SUB DIRECŢIUNEA D-lor
DR. CH. LAUGIER şi PROF. C. D. FORTUNESCU

Sprijinitorii Arhivelor Olteniei pe anul 1924

D-nu EMIL MARIAN, Craiova	2000 lei
Epitropia Bisericei MADONA DUDU . .	3000 lei
D-nu J. BELIGRĂDEANU Bucureşti . .	1000 lei
D-nu IULIAN VRĂBIESCU, Craiova . .	500 lei
Banca Generală a Ţării Româneşti . . .	500 lei
D-nu Inginer I. Gigurtu, Bucureşti . . .	1000 lei
Societatea minieră „Mica“ Bucureşti . .	2000 lei
D-nu Mitu Andreescu, Craiova	2000 lei
Principele BARBU STIRBEY, Bucureşti	1000 lei
D-nu N. COCULESCU, prof. univ. . . .	500 lei
D-na ECAT. CARAGEA, Bucureşti . . .	500 lei
D-nu MIŞU SĂULESCU, Bucureşti . . .	1000 lei
BANCA NAŢIONALA, Bucureşti	10000 lei
D-nu C. V. Obedeanu, Bucureşti	500 lei
D-nu Ernest V. Obedeanu, Bucureşti . .	500 lei
Cerc. Militar-Civil „Princ. Carol“ Timişoara	2500 lei
D-nu Dr. I. TRAILESCU, T.-Severin . .	500 lei
CLUBUL UNIREA, T.-Severin	500 lei

Banii şi caimacamii Craiovei

Legenda care, în jurul unui miez istoric ce se poate regăsi, s'a creat despre originea banatului oltean, corespunde prea bine orgoliului local sau chiar naţional, pentru ca o cercetare critică asupra ei să nu întâmpine obiecţiuni de ordin psihologic, deci cele mai puternice.

Dar astăzi, din fericire, s'a încheiat vremea când o şcoală istorică romantică era poate o necesitate naţională, aşa că ne este îngăduit a face, şi în istorie, ştiinţă pentru ştiinţă, fără preocupare de rezultatele la care eventual vom ajunge.

I. Mai întâi fondul istoric.

Cu evacuarea oficială a Daciei Traiane de către Aurelian,

ţara nu s'a deşertat cu totul de populaţia ei romanică [1]) In timpul invaziei Hunilor şi Avarilor această populaţie a fost sporită prin captivii romani aduşi de la sudul Dunării. După suprapunerea slavă [2]) în sec. VI-VII, procesul de admigrare de Romani de la sudul marelui fluviu a continuat, odată cu alt curent de scurgere a Slavilor spre imperiul bizantin [3]).

O Bulgarie de „dincolo de Istru", spre deosebire de cea de „dincoace de Istru", este adeverită în sec. IX, dar argumentele aduse pentru a dovedi că stăpânirea ei se întindea şi asupra Daciei" [4]) nu sunt hotărâtoare[5]). Tot ce se poate spune este că au existat neapărate raporturi între aşezările româno-slave de la nordul Dunării şi statul bulgar desfiinţat la 1018 de împăratul Vasile [6]).

Stăpânirea ungurească nu pare a se fi întins dincolo de Tisa, în Ardeal, decât pe la sfârşitul sec. XI, pe când păr-

[1]) N. Iorga, *Le problème de l'abandon de la Dacie par l'empereur. Aurélien.* In „Revue historique du sud-est européen" I (1924) p. 37.

[2]) Vechii Slavi din Dacia sunt zişi de obicei Slavi-bulgari — (P. J Schafarik, *Slawische Alterthümer,* 1843, II, 152). — „Bulgar nu înseamnă în evul mediu decât partea din massa slavă... care a încăput sub o dominaţie politică bulgărească". (Iorga, *Românii şi Slavii; Românii şi Ungurii.* 1922, p. 8).

[3]) D. Onciul *Românii în Dacia Traiană până la întemeerea Principatelor,* 1902, p. 38—40.

[4]) Niederle, *Manuel de l'antiquité slave,* 1923, I, 112. — D. Onciul, *Originele Principatelor române,* p. 13. 15. 16. 119. 123. — Acelaş, Papa Formosus, In „Omagiu lui Maiorescu", 1900, p. 625, 631. — I. Bogdan, ibid. 585-6.—In broşura de propagandă: *Les Bulgares dans leurs frontières historiques, ethnographiques et politiques,* apărută în patru limbi, la Berlin, Wilhelm Greve, 1917, Bulgaria este arătată ca întinzându-se asupra întregei Dacii până la venirea Ungurilor.

[5]) Singura stăpânire bulgărească pe care o admitea Hasdeu la nordul Dunării era aceea din sec. VII. *(Negru-Vodă,* p. LXII). — Iorga, *Histoire des Roumains.* 1922.

[6]) „A existat în Ardeal în vremurile cele mai vechi şi o oarecare populaţie slavă", iar în Oltenia „a existat fără îndoială o comunitate de locuinţe şi chiar o comunitate de organizaţie primitivă între noi şi Slavi" (Iorga, *Români şi Slavi,* p. 12).—Pentru introducerea ritului slavon la noi, v. I. Bogdan, l. c.

ţile Munteniei erau ocupate de Pecenegi, pe cari îi înlocuiră pe la sfârşitul sec. XII Cumanii, aşa că voevodatele româno-slave, sau mai exact româneşti, cu organizaţie împrumutată de la Slavi, au fost cuprinse între Unguri la Apus şi Pecenegi, apoi Cumani la Răsărit [1]).

Şi prin părţile Olteniei se adeveresc astfel de organizări încă din sec. XI—XII, căci epopeea Niebelungen din sec. XII citează pe „ducele român din ţara vlahă", vecin cu Pecenegii, iar diploma ungurească dela 1247 pentru Ioaniţi zice că ţara lui Litovoi fusese a Vlahilor şi mai înainte.

Nici argumentele pentru o stăpânire asupra Daciei al statului Asaneştilor [2]) (1186—1241) nu sunt convingătoare [3]). Dar trebue admis iarăş că între acest stat şi voevodatele de la Nordul Dunării au existat relaţii de prietenie sau dependenţă [4]).

Pentru a se apăra contra Bulgarilor înfiinţează Ungurii, pe la 1230, banatul unguresc al Severinului. Acest banat nu cuprindea toată Oltenia, ci numai răsăritul banatului timişan, poate Haţegul, judeţul Mehedinţi adică o fâşie de amândouă laturile Carpaţilor, de la râul Lotru până la Dunăre [5]).

---

[1]) Iorga, *Românii şi Slavii*. p. 48, iar la p. 23—4 arată cum trebue înţelese unele arătări ale cronicarului anonim al regelui Bela, arătări care au indus în eroare şi pe Onciul, *Originele Principatelor*, 20, 24, 127, 131, 146.

[2]) D. Onciul, op. cit. 33—9.—Acelaş, *Românii în Dacia Traiană*, 28.

[3]) Hasdeu, *Negru Vodă*, p. XLIX.—Nici chiar în harta statului Asăneştilor, din publicaţia de propagandă bulgară citată, nu figurează decât o parte apusană a Olteniei, cu Severin şi Craiova, şi încă numai pentru vremea lui Ioan Asan II (1216 –1240).

[4]) I. Bogdan, l. c. (introducerea alfabetului cirilic la Români).—Hasdeu, op. cit. LXXXI.—De altfel fără o suprapunere veche slavă şi fără influenţe la nordul Dunării a statelor slave de la sudul fluviului, multe probleme din istoria vechiului nostru drept sunt insolubile.

[5]) D. Onciul, *Originile Principatelor*, 43, 169 şi rectificarea făcută de D. Onciul în *Titlul lui Mircea cel Bătrân*. Conv. Lit. 36 (1902) p. 40 nota.

La 1241 năvălesc Tătarii. Ei sunt întâmpinaţi, în Oltenia, de banul unguresc al Severinului [1]).

La 1247 se adeveresc două voevodate româneşti, în raporturi de vasalitate cu Ungaria: al lui Litovoi în Oltenia —fără a o cuprinde toată—, al lui Seneslav la răsărit de Olt, care nu cuprindea întreagă Muntenia [2]).

Ca date istorice sigure mai urmează: luptele stătuleţelor româneşti cu Ungurii pe la 1270—1280 şi domnia întemeietorului unităţii de stat muntene „Basarab fiul lui Tihomir", pe la 1330. In fine, de la 1367, o parte din banatul unguresc al Severinului trece, cu titlul de ban, asupra Domnului muntean Vladislav Basarab, care dobândeşte totodată, ca feod, de la regele Ungariei, ducatul Făgăraşului [3]).

Pe acest fond istoric s'au creat legendele.

II. Dimitrie Cantemir ştie, din izvoare bizantine, că Petru şi Asan, în luptele lor cu Bizantinii, s'au retras un moment la nordul Dunării şi că în oastea acelor fraţi figurau Vlahi şi Cumani [4]). Dar tot în istorici bizantini se mai putea găsi că Asăneştii au înfiinţat o biserică cu hramu Sf. Dumitru [5]); de aci o apropiere pe care o găsim întâia oară în cronica banului Mihai Cantacuzino (scrisă puţin după 1775), care s'a folosit probabil de notiţe ale învăţatului stolnic Const. Cantacuzino, contimporanul lui Cantemir Cronica ne spune într'adevăr că fraţii Petru şi Asan făcuseră în ţara lor o biserică în numele Sf. Dumitru şi trage concluzia că acei fraţi stăpâniseră şi Oltenia *„căci* acolo

[1]) *Cronica tătaro-persană* a lui Raşid, scrisă pe la 1303—4. (ibid. 35). Dar cetirea „Bezeren-ban", în care şi Hasdeu şi Onciul au văzut un Basarab, este greşită. Trebue „Zeberen-ban", adică„ de Zevren-ban", banul de Zevren, Severin. (Cf. *Bulletin de l'Institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale*, X, 1923, p. 90).

[2]) Aceasta se vede din chiar diploma de la 1247 a regelui Bela despre cele două voevodate. (D. Onciul, *Originile*, 39, 46).

[3]) D. Onciul, op. cit 57, 179, 199.

[4]) Cantemir, *Chronicul*, II, 255. — Pasagiul din Nicetas Choniates, în Onciul, *Originile*, 150.

[5]) Hasdeu, *Negru Vodă*, LXXXIII.

este şi biserica Sf. Dumitru, numită Băneasa" [1]). Aceeaş poveste o repetă apoi Dionisie Fotino [2]).

De curând chiar, unii au cheltuit vreme, osteneală şi erudiţie pentru a descifra numele lui Asan pe nişte ornamente ale vechilor picturi murale din biserica domnească de la Curtea de Argeş [3]).

Din existenţa unui banat unguresc al Severinului încă de pe la 1230, din care se desprinsese, pe la 1367, banatul Severinului din titulatura Domnilor munteni, s'a născut legenda, pe care o găsim în cronica munteană scrisă în a doua jumătate a sec. XVII, despre un banat al Olteniei mai vechi decât întemeierea statului muntean unitar [4])

Dar altă legendă, legată de cea precedentă, şi pe care o întâlnim întâia oară în aceeaş cronică, mai vrea ca cei dintâi bani ai Olteniei să fi fost Basarabii, cari s'ar fi închinat apoi întemeietorului statului muntean, lui Radu Negru, care deci, rezultă indirect, n'ar fi fost Basarab [5]).

[1]) *Cronică*, publicată în greceşte, sub numele *fraţilor Tunusli*, la 1806.—Trad. rom. de Sion.

[2]) *Istoria Daciei*, trad. Sion, I. 114.

[3]) Cf. *Buletinul comisiei monumentelor istorice*, X—XVI (1917—1923) p. 32.

[4]) Istoria Ţării Româneşti de când au descălecat Românii. In *Magasin istoric*, IV, 231 —Legenda se repetă apoi în scriitorii ulteriori, precum în *Genealogia Cantacuzinilor* scrisă de Mihai Cantacuzino pe la 1775 (ed. Iorga, 57—9), în prefaţa episcopului de Râmnic Chesarie Halepliu († 1780) la *Mineiul pe Noemvrie* (reprodusă de V. A. Urechea, Ist. Rom. IX. 417) etc.

[5]) Izvoarele dela nota precedentă. — Pentru a da o explicaţie istorică acestei legende, regretatul Onciul vedea în Negru-Vodă o personificare populară a stăpânirii Asăneştilor în Muntenia, numită, printr'o terminologie turaniană, Cumania **neagră**, apoi Vlahia **neagră** (*Originile* p. 23). Intr'un recent şi foarte interesant studiu intitulat „Cum s'a alcătuit tradiţia naţională despre originile Ţării-Româneşti" (Buc. Cartea românească, 1924) d. Al. Lapedatu arată foarte limpede că „Negru Vodă" din tradiţia populară este Basarab întemeietorul de pe la 1330. D-sa nu se aventurează însă să dea un răspuns la întrebarea: dece Basarab a fost poreclit Negru? Dar tot d-sa arată că Basarab este acela care a izbutit să cureţe ţara de Tătari între 1345—1351 şi şi-a întins stăpânirea peste tot şesul muntean până la Dunăre şi Mare. Să nu fie chiar aci cheia problemei? Să nu se fi zis lui Basarab «Negru» tocmai fiind că a cucerit Vlahia Neagră?

Originea acestei legende se găseşte în „Viaţa şi traiul Sf. sale părintelui nostru Nifon, patriaharul Ţarigradului", scrisă între 1517—1521 pentru preamărirea lui Neagoe-Vodă şi intercalată parţial în cronica amintită. Vorbind de domnia lui Mihnea cel Rău „Viaţa" zice că acesta duşmănea „un neam care era mai ales şi mai temător de Dumnezeu, căruia era numele de moşie Banoveţi, adică Basarabeşti" şi din care făcea parte Neagoe [1]). Dar „Banoveţii" de care este vorba sunt Craioveştii, iar înrudirea lor cu Basarabii se mărgineşte, documentar, la înrudirea lor cu Neagoe Vodă. Asupra înrudirii, toţi istoricii noştri au fost de acord a admite că o *soră* a Craioveştilor, Neaga, a fost tovarăşa fără cununie a lui Basarab Vodă cel Tânăr (Mlad) şi mama lui Neagoe Vodă. Mi am permis să fiu de altă părere, anume că Neagoe a fost fiul natural al lui Basarab cel Tânăr şi al Neagăi, *soţia* lui Pârvu Craiovescu [2]). Trebue însă observat că nici dintr'o ipoteză, nici din cealaltă, nu rezultă o descendenţă a Craioveştilor din Basarabi, şi că ori-care din cele două ipoteze s'ar admite, Craioveştii şi Basarabii rămân două familii deosebite.

După ce Neagoe a ajuns Domn, el şi-a zis Basarab, ca fiu natural al lui Basarab cel Tânăr; „Viaţa" lui Nifon fiind scrisă pentru preamărirea lui Neagoe, după ce acesta ajunsese Domn şi-şi zisese Basarab, se înţelege dece Banoveţii au fost confundaţi cu Basarabii.

Confuzia se explică şi mai bine dacă se admite, cum a propus d Iorga, că vorbele „adică Basarabeşti" au fost adăogate după cuvântul „Banoveţi" în cronica din a doua jumătate a sec. XVII, şi că n'au figurat în textul iniţial, pierdut, al „Vieţii" [3]). Interpolarea ar fi foarte explicabilă· Nepoţii colaterali ai lui Neagoe, adică Radu Şerban şi Matei din Brâncoveni, când li s'a întâmplat să se urce şi ei în

[1]) *Istoria Ţării Româneşti*, l. c. 243.

[2]) Filitti, *Craioveştii*. In „Convorbiri Literare", 54 (1922) p. 217 şi urm.

[3]) Iorga, în ediţia cronicei *„Istoriile Domnilor Ţării Româneşti*, p. 2 nota şi p. 31 nota.

scaunul domnesc, şi-au zis şi ei Basarabi, ca „nepoţi" ai lui Neagoe Vodă. Aşa dar, când s'a scris cronica, în a doua jumătate a sec. XVII, trei Domni din neamul Craioveştilor îşi ziseseră Basarabi [1]); era firesc ca pentru cronicar cele două familii, Banoveţii şi Basarabii, să se confunde.

Dar se poate să mai fi fost la mijloc şi altă consideraţie. Cronica pe care am citat-o a fost scrisă pentru a justifica politica neamului cantacuzinesc, atât de puternic în a doua jumătate a sec. XVII; de aceea i se şi zice cantacuzinească şi a fost atribuită unui om de casă al Cantacuzinilor, lui Stoica Ludescu [2]). Dar Cantacuzinii de atunci erau nepoţi de fiică ai lui Radu Vodă Şerban, care-şi zisese, în domnie, Basarab; în amintirile de familie Craioveştii se putuse confunda cu Basarabii, iar în cronica scrisă pentru Cantacuzini de un om al lor, la pasagiul din „Viaţa" despre Banoveţi s'a putut adăoga, în mod firesc sau interesat, lămurirea că aceştia erau tot una cu Basarabii [3]).

Originea Basarabilor, aceeaş cronică o trage din Romanii cari au descălecat la Turnu-Severin, s'au întins peste toată Oltenia şi „au ales dintr'înşii boeri care au fost de neam mare şi puseră banoveţi un neam ce le zicea Basarabi, să le fie capi, adică mari bani" [4]). Se amestecă aci cunoştinţa despre colonizarea romană cu legenda despre vechimea banatului oltean.

In Genealogia Cantacuzinilor însă, scrisă de Mihai Cantacuzino pe la 1775, Basarabii devin originari din Sârbia [5]);

---

[1]) Monopolizarea numelui de Basarab de către Domnii Craioveşti se explică cu atât mai uşor cu cât numele de Basarab fusese uzitat numai în ramura lui Dan I (fratele lui Mircea cel Bătrân), căreia a aparţinut Basarab cel Tânăr (tatăl natural al lui Neagoe), şi care s'a stins încă de la 1530, cu Moise Vodă.

[2]) Iorga, *Ist. literaiurii române în sec. XVIII-lea*, II. 614—619.

[3]) In cronica lui Radu Popescu, un potrivnic al Cantacuzinilor, nu se zice că Craioveştii erau Basarabi. (*Istoriile Domnilor Ţării Româneşti*, ed. Iorga, p. 34 nota).

[4]) *Magasin istoric*, IV. 231.

[5]) *Genealogia Cantacuzinilor*, ed. Iorga, p. 57.

trebue văzută aci o influenţă a notiţelor rămase dela stolnicul Const. Cantacuzino, care dădea Basarabilor, ca şi altor familii boereşti, o origine bulgară [1]). Stolnicul, la rândul lui, trebue să fi fost inspirat de izvoare străine, rău înţelese de altfel şi de istorici moderni, din care s'au dedus stăpâniri bulgare la nordul Dunării. Aceasta nu exclude ca strămoşii întemeietorului de pe la 1330 al Ţării Româneşti, adică ai lui „Basarab fiul lui Tihomir", să fi fost originari de la sudul Dunării [2]).

Cât priveşte legenda despre închinarea Basarabilor către Radu Negru, ea trebue înţeleasă în sensul că închegarea statului muntean a izbutit s'o facă voevodul dela Câmpulung şi Argeş, pe care l'au recunoscut ca şef şi voevozii din părţile Olteniei.

III.—Trec la ştirile pozitive ce ne dau documentele despre banatul Olteniei.

Mari bani, în înţeles de cârmuitori ai Olteniei întregi, nu întâlnim până la 1492, când apare în divan Barbu, marele ban de Craiova. El poartă, cel dintâi, titlul de *mare* ban, spre a se deosebi de simplii bani, ce se întâlnesc din când în când, până atunci şi de atunci încoace, ca un fel de cârmuitori de judeţe [3]).

[1]) Iorga, *Operele lui Const. Cantacuzino*, p. 52.

[2]) Tihomir, ca şi Tugomir, sunt nume slave. *Revista istorică*, VI (1920) p. 186. Numele de Basarab nu se întâlneşte înainte de Basarab de la 1330.

[3]) Astfel: Mogoş, ban prin a doua jumătate a sec. XV; Dumitru Ghizdaveţ şi Detco la 1486; Hamza la 1489; Detco, Dediu, Diicu şi Dragomir la 1491 (Stoica Nicolaescu, *Documente slavo-române*, p. 237); ban de Mehedinţi la 1511; Toma şi Vlad (probabil bunicul vestiţilor fraţi Buzeşti) la 1534, odată cu Barbu III Craiovescu *mare* ban; spre sfârşitul sec. XVI: Petru banul de Băleni, Drăguşin banul de Hotărani, Drăgan banul din Glena, Dumitru banul (întâiul soţ al Doamnei Stanca); la 1578 Calotă Pârâianu este ban, pe când mare ban este Dobromir (Ştefulescu, *Gorjul istoric*, 151 nota); Mihai Viteazul a fost, la 1588, ban de Mehedinţi (Stoica Nicolaescu, l. c. 301. 308); Pavlache banul [Caragea] pe la 1660 (Iorga, *Istoriile Domnilor Ţării Româneşti*, 162 nota). Cred că n'au fost mari bani nici Teodosie banul din Periş, tăiat de Mircea Ciobanul la 1548, nici Matei banul din Caracal (Craiovesc despre mamă), care cade la 1560 în lupta dela Boian cu Petru Vodă, fiul Chiajnei.

Că Barbu Craiovescu a fost cel dintâi mare ban al Olteniei întregi se vede, de altfel, din chiar izvoarele care vorbesc totuşi de o Oltenie autonomă mai veche decât întemeierea Ţării Româneşti şi cârmuită de Basarabi. Când cronica zisă a Cantacuzinilor, reproducând un pasagiu din „Viaţa" lui Nifon, vorbeşte de „Banoveţi, adică Basarabeşti", se referă la Craioveşti. Mihai Cantacuzino, după ce citează aceeaş cronică, scrie şi el că banul Barbu Basarab a venit din Sârbia şi s'a închinat apoi lui Radu Negru [1]). Acest Barbu Basarab este însă tocmai Barbu Craiovescu [2]) dela 1492.

Ce împrejurări au hotărât înfiinţarea însemnatei dregătorii de mare ban al Olteniei întregi în favoarea lui Barbu Craiovescu? Răspunsul pare greu numai fiindcă apasă asupra noastră legenda, întărită prin teoria neîntemeiată a lui Hasdeu despre neamul Basarabilor, şi afirmaţia, dedusă din acea teorie, a acestui erudit cu bogată imaginaţie, că până la 1600 banii Olteniei nu se recrutau decât dintre Basarabi [3]). Dacă însă înlăturăm din minte acest balast, nu mai este nimic extraordinar ca un Domn să fi creat, în favoarea unui boer, o dregătorie care nu prea diferă de aceea de mare vornic de ţara de sus sau de ţara de jos, în Moldova.

Dacă ne obişnuim cu această idee, nu vom mai căuta nici ascendenţe extraordinare pentru Barbu Craiovescu [4]) şi fraţii lui, ci ne vom mulţumi cu ceea ce ei înşişi ne spun, că erau fiii lui Neagoe dela Craiova, fără a atribui tatălui lor nici o dregătorie. Am încercat să arăt, într'un studiu recent [5]), că până prin veacul al XVI-lea, situaţia socială principală era aceea de boer-proprietar. Un proprietar de multe sate, care putea răspunde cu mulţi oameni de pe moşiile lui la chemarea Domnului pentru oaste, era

[1]) *Geneologia Cantacuzinilor*, ed Iorga, 57.

[2]) Hasdeu, *Istoria critică*, ed. 2, I. 78.

[3]) *Etymologicum magnum*. Vd. art. Ban, tom. III, p. 2403.

[4]) „Barbu Basarab din neamul Dăneştilor". (Hasdeu, *Negru Vodă*, CCXLIV).

[5]) Evoluţia claselor sociale în trecutul Principatelor române. In *Arhiva pentru ştiinţa şi reforma socială*, V (1924) p. 71 şi urm.

un personagiu măcar tot atât de important, dacă nu chiar mai important, ca un dregător domnesc. Neagoe dela Craiova, judecând după numeroasele proprietăţi ale urmaşilor lui, trebue să fi fost un astfel de personagiu, poate cel mai mare proprietar din Oltenia pe la mijlocul sec. XV [1]). Fiii lui au intrat în cariera dregătoriilor pe la 1455, în vârstă numai de vre-o 15—20 de ani [2]), după cum mai târziu Miron Costin slujea în oastea polonă la vârsta de 18 ani. Favoarea de care ei se bucură apoi sub Basarab cel Tânăr, se explică foarte bine prin raporturile acestuia cu Neaga, fie că era sora Craioveştilor, fie că era soţia unuia din ei, a lui Pârvu. Bănia cea mare o înfiinţează Vlad Călugărul pentru Craioveşti şi, stabilind reşedinţa acestei dregătorii la moşia lor de baştină, Craiova, este firesc să fi numit mare ban pe cel mai mare dintre fraţi, pe Barbu. Rămâne întrebarea dacă Domnul a înfiinţat noua dregătorie din motive de ordin intim, cum sunt înclinat a crede [3]), sau silit fiind de puterea pe care Craioveştii o aveau în Oltenia. Problema poate fi interesantă, dar este secundară pentru subiectul ce ne preocupă aci.

Fapt cert este că de la 1492 la 1535 Craioveştii sunt mari bani numai cu două întreruperi: în Iulie 1529 şi la 1531-3. Despre marele ban Hamza din Obislav dela 1531-3 ştim că nici nu s'a intitulat mare ban de Craiova, ci de Jiu. Puterea Craioveştilor ajunsese atât de mare încât, până la stingerea lor în linie bărbătească la 1535, bănia nu le a putut fi disputată de Domni decât cu armele şi încă, afară de momentele arătate, fără succes. Din aceste împrejurări se va fi născut şi tradiţia unei vechi autonomii a Olteniei. Radu Vodă Paisie, Mircea Ciobanul, soţia acestuia Chiajna şi fiul lor Petru, au luptat pentru înfrângerea pretenţiilor Craioveştilor sau urmaşilor lor prin femei şi a ten-

[1]) Cf. spre pildă numeroasele sate ale boerului Cupcici din vremea lui Alexandru cel Bun. (I. Bogdan, *Docum. lui Ştefan cel Mare*, I. 195).

[2]) Filitti, *Craioveştii*, l. c. 198.

[3]) Ibid. 295.

dinţelor de răzvrătire ce, pe urma acestora, se tot manifestau în Oltenia [1]).

Când dar, în a doua jumătate a sec. XVII, s'a scris cronica ţării, s'a format şi mitul etiologic pentru explicarea faptelor. S'au amestecat o vagă tradiţie, poate şi arătări rău înţelese ale unor izvoare străine [2]), despre influenţe sud-dunărene şi despre Asăneşti; situaţia excepţională a Olteniei în tot timpul cât dregătoria de mare ban fusese de fapt un monopol al Craioveştilor; împrejurarea că, după Neagoe Vodă, Craioveştii îşi ziseseră Basarabi, — şi astfel s'a înfiripat legenda despre o Oltenie autonomă cârmuită de Basarabi înainte de închegarea statului muntean, iar în timpurile apropiate de noi legenda s'a părut întărită întru câtva prin descoperirea unui pretins Basarab dela 1241 în cronica lui Raşid.

IV. Cu privire la bănia Craiovei se pun însă şi alte câte-va probleme la a căror lămurire vor contribui colaboratorii revistei „Arhivele Olteniei".

1. Când a devenit Craiova oraş pe moşie domnească?

Mi se pare sigur că la 1531—3 era încă moşie particulară a Craioveştilor. Altfel nu se explică dece marele ban pus atunci de Domn din afară de neamul Craioveştilor, anume Hamza din Obislav, nu-şi zice mare ban de Craiova, ci de Jiu. Şi marele ban Şerban (1535—8), deşi ginere de Craiovesc, se intitulează tot aşa. Aş crede că după 1538 moşia a fost sau răscumpărată, sau confiscată de vre-un Domn. Poate că Mircea Ciobanul, sau fiul său Petru, prigonitorii urmaşilor prin femei ai Craioveştilor, vor fi luat moşia „bazar", cum a făcut Mircea Ciobanul cu moşia Târgu-Jiului [3]). Trebuia, într'adevăr, ca sediul celui mai de

[1]) Prima parte, genealogică, a studiului meu despre Craioveşti, mi-a servit tocmai pentru lămurirea, în partea doua şi principală, a rolului lor politic şi a unor evenimente conexe din Muntenia în cea dintâi jumătate a sec. XVI.

[2]) Cf. *Bulletin de l'Institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale* II (1915) p. 14.

[3]) Ştefulescu, *Târgul Jiului*, 16—17. 69.

seamă alegător domnesc să nu fie la bunul plac al proprietarului locului [1]).

2. Care erau atribuţiile marelui ban al Craiovei?

Nu suntem bine documentaţi în această privinţă decât pentru veacul al XVIII-lea [2]). Situaţia Olteniei în timpul marilor bani din familia Craioveştilor devenise desigur ceva excepţional [3]), din cauza puterii locale a acestei familii şi a monopolului de fapt ce-şi asigurase între anii 1492—1535. Totuşi, primul mare ban, Barbu I Craiovescu, figurase uneori în divane în urma unor boeri fără dregătorii [4]). După stingerea Craioveştilor în linie bărbătească şi înfrângerea urmaşilor lor prin femei, marii bani au fost reduşi la situaţia iniţială de primi dregători ai statului, cam ca vornicii de ţara de sus sau de jos în Moldova.

Este cert, lista ce urmează o dovedeşte, că măcar dela 1538 încoace, Domnii numeau şi revocau ad-libitum pe marii bani ai Craiovei. Foarte des au lăsat bănia vacantă. Cronica lui Radu Popescu spune că Mihai Viteazul a fost numit „ispravnic în locul banului dela Craiova, nefiind ban, că nu voiau să pună Domnii bani, pentru că de multe ori se scorneau gâlcevuri asupra domniei, de acolo" [5]). Dela 1538 până la Mihai Viteazul întâlnim prea puţini mari bani şi luaţi dintre rudele sau boerii de încredere ai Domnului.

---

[1]) Cf. Filitti, *Evoluţia claselor sociale*, l. c. 100 şi nota 3.

[2]) Banul este „judecător şi cârmuitor al Craiovei Prin el se dau ordinele Domnului în cele cinci judeţe", spune Mihai Cantacuzino (Tunusli, trad. Sion, 22). După recomandaţia marelui ban se numeau de Domn funcţionarii din Oltenia: vtori armaş dela scaunul Craiovei, treti logofăt al divanului de acolo, polcovnicul dela Craiova, cel dela Cerneţi, judeţul dela Ocna Mare, judecătorii şi zapciii, dascălii dela şcolile Craiovei. (Urechia, *Ist. Rom.* IV. 62—3. 79. 138. 150. VII. 82. 92. 171). Toţi aceştia plăteau avaeturi marelui ban. (Ibid VIII. 493).—Cf. Dionisie Fotinò, op. cit III. 266.

[3]) Vezi formula domnească din cartea dată de Barbu II Craiovescu la 1529, în Filitti, *Craioveştii*, l. c. 201.

[4]) Ştefulescu, *Tismana*, 202 (1493), 204, (1497).

[5]) *Istoriile Domnilor Ţării Româneşti*. Ed. Iorga, 82—3.

Marele ban Stan, deşi nepot de soră al lui Mircea Ciobanul, nu stă totdeauna în fruntea divanului domnesc [1]). Numai dela Mihai Viteazul începe şirul neîntrerupt al marilor bani, cu excepţia anilor 1621—9. Cauza acestei întreruperi ar fi interesantă de studiat.

Atribuţiile marilor bani nu se prea deosebeau de ale marilor vornici din ţara de sus sau de jos în Moldova. In trecutul principatelor, de altfel, dregătorii şi mari şi mici cumulau atribuţii administrative, financiare şi judecătoreşti; ei lucrau însă toţi prin delegaţie dela Domn [2])

Cronicarul Radu Popescu vorbeşte ca de ceva excepţional că la 1669 Mareş Băjescu, numit mare ban de Craiova, „nu s'a dus *ca alţi bani de mai naintea lui, smeriţi*, ci cu mare pompă s'a gătit, cu slujitori mulţi din Bucureşti, cu grapă, adică steag bănesc, cu trâmbiţă, surle, şi după dânsul gloată şi câţi-va copii din casă cu suliţe, iar înainte câţi-va povodnici împodobiţi" [3]).

---

[1]) Ştefulescu, *Docum. slavo-române privitoare la Gorj.* (Doc. din 1546—9).

[2]) Dovada despre atribuţiile multiple ale funcţionarilor domneşti o fac hrisoavele scutind unele sate, în favoarea proprietarilor, de amestecul dregătorilor.—Vornicii de Dorohoi autentificau zălogiri de moşii (Iorga, *St. şi doc.* XXII. 233, anul 1654.—Starostele de Cernăuţi judeca pricini de moşii (ibid. 381, anul 1643).—Părţile „şi-au pus zi dinaintea dregătorului nostru jupân Dragomir vel vornic", zice un act dela Matei Vodă, 1644 (op. cit. X 176).—Cărţile de judecată ale marilor bani (ex. dela Dragomir vel ban 1643, în Hasdeu, *Etymologicum magnum*, vd. art. ban; dela C. Ştirbei 1707, în *Arhivele Olteniei*, I. 121; dela Barbu Văcărescu, 1752, ibid. II. 386) nu se deosebesc de ale marilor vornici şi marilor logofeţi (ex. din 1719 la Iorga, XXII. 339).—Judeţii şi pârgarii oraşelor dădeau şi ei cărţi de judecată.—Şi neguţătorii judecau în unele pricini: „Măria Sa-n-a dat pe seama neguţătorilor de le-au luat seama şi a rămas dator (cutare) şi l'au băgat în puşcărie" (pe vremea lui Matei Vodă; Iorga, op. cit. X. 176).—Tot prin delegaţie tacită lucrează marele ban Gheorghe Raţ când, la 1600, confirmă Tismanei nişte scutiri acordate de Domni anteriori (Ştefulescu, *Gorjul istoric*, 280). Gheorghe Raţ nu era Basarab şi nu putea fi vorba de autonomie sub un Domn autoritar ca Mihai Viteazul.

[3]) *Istoriile Domnilor Ţării Româneşti*, ed. Iorga, 165.

Din veacul XVII, se constată că unii foşti mari bani apar în dregătoria de mari vornici (Preda Brâncoveanu), sau de mari cluceri (Ghiorma Alexeanu), pentru a reveni sau nu apoi în dregătoria de mari bani dacă au ocupat mai mult această dregătorie, sau dacă a fost ultima lor dregătorie.

3. Cine cârmuia Oltenia când dregătoria de mare ban era lăsată vacantă ?

Cred că se poate răspunde: ispravnicul scaunului Craiovei. Ne spune cronicarul Radu Popescu că Mihai Viteazul a fost ispravnic, locţiitor de mare ban. Am mai întâlnit ispravnici la 1624—6, când hrisoavele—şi avem mai multe —nu menţionează mari bani în divane.

Dela 1656 până la ocuparea Olteniei de către Austriaci, întâlnim în acelaş timp şi mari bani şi ispravnici ai scaunului Craiovei. Prin urmare ispravnicul era,—poate că fusese şi mai nainte,—un funcţionar permanent care, la împrejurări, ţinea şi locul banului absent.

4. Mi se pare că dregătorii zişi caimacami pot fi priviţi ca urmaşi ai ispravnicilor scaunului Craiovei din sec. XVII. Titulatura de caimacam va fi fost introdusă, prin influenţă turcească, de pe la 1737, când încep luptele între Austriaci şi Turci pentru Oltenia şi când se discuta dacă Oltenia va fi reîncorporată în Muntenia, sau va forma o provincie aparte.

Dionisie Fotinò spune că, dela 1761, marii bani nu s'au mai dus la Craiova, ci au rămas cu reşedinţa permanentă la Bucureşti şi că prin aceasta, fireşte, atribuţiile şi însemnătatea caimacamului au crescut [1]). Data 1761 nu mi se pare exactă, căci Mihai Cantacuzino, care scrie puţin după 1775, spune că „banul, când pleacă din Craiova, lasă în locu-i caimacam“ [2]).

Ioan Vodă Caragea a redus şi mai mult atribuţiile băniei. El scrie marei logofeţii de ţara de sus, în Dec. 1812, că deşi „dregătoria băniei este căpetenia tuturor celorlalte

[1]) Fotinò, l. c.

[2]) Tunusli, 22.

dregătorii..... dela toate acele judeţe de peste Olt, dar..... caimacamul ce se orândueşte la Craiova de către domnie este vechil chiar al Domnului, şi precum în toate celelalte pricini corespondariseşte cu domnia fără de mijlocirea altcuiva....., asemenea urmează .... ca şi pricinile de judecăţi ce se caută la divanul ot Craiova..... să se cerceteze iarăş de către domnie" [1]), adică să vie în apel direct la Domn, fără mijlocirea marelui ban.

Prin urmare, de pe la sfârşitul sec. XVIII, cel mai înalt, dregător cu reşedinţa la Craiova era caimacamul. Când lipsea temporar de acolo, sau când funcţia de caimacam era lăsată vacantă, rămânea în locu-i un vechil [2]).

Cât priveşte divanul Craiovei, cred că-şi are originea în consiliul diriginte înfiinţat de Austriaci pentru cârmuirea Olteniei, şi că deci nu este mai vechi decât întâia jumătate a sec. XVIII.

5. O funcţie mai puţin lămurită este aceea de vătaf al căimăcămiei Craiovei. La 1695, pe când mare ban era Cornea Brăiloiu, se întâmpină un vătaf bănesc al scaunului Craiovei, Preda Zătreanu [3]). Pare să fi fost un agent executiv, şi nu ştiu dacă au coexistat mari bani, ispravnici ai scaunului Craiovei, şi vătafi băneşti [4]).

De când marii bani n'au mai stat la Craiova, vătafii pare să fi fost agenţii executivi ai caimacamilor. Un raport austriac din 1785 defineşte foarte bine atribuţiile vătafului de divan dela reşedinţa domnească: „una spezie di procuratore, o sollecitatore delle cause che si trattano al divano" [5]). La sfârşitul sec. XVIII, aceste atribuţii au fost date în Muntenia asupra unui mare dregător cu titlul de mare hatman. El

[1]) Urechia, *Ist. Rom.* X. A. 493.

[2]) La 4 Nov. 1826, Alecu Ghica lasă vechil pe clucerul C. Brăiloiu (Iorga, *Starea Olteniei în epoca lui Tudor Vladimirescu*, p. 286).

[3]) Radu Grecianu, *Viaţa şi domnia lui Const. Vodă Brâncoveanu*. Ed. St. D. Grecianu, p. 70.

[4]) La 1661 un Stan vătaf este ispravnic al scaunului Craiovei. (Ghibănescu, *Divanuri*, în Arhiva din Iaşi, 28 (1921) p. 174).

[5]) Hurmuzaki, VII. 445.

introducea părţile la procese în divan şi supraveghea executarea sentinţelor. Aceleaşi funcţii le îndeplinea la Craiova vătaful căimăcămiei. El împlinea banii dela cei recunoscuţi datori printr'o sentinţă a divanului de acolo şi percepea din aceşti bani zeciuială pentru căimăcămie. După cum marele hatman avea la Bucureşti un logofăt, tot aşa exista la Craiova un logofăt al vătăşiei. Acesta prezinta caimacamului pricinile ce urmau să se judece de divan, iar vătaful era însărcinat cu introducerea părţilor [1]).

Cunosc vătafi ai căimăcămiei pe marele pitar Mihalache [2]) la 1815—1816 şi pe marele stolnic Răducanu Filiti [3]) la 1817. Ei contrasemnează actele caimacamului, şi socot că pot fi priviţi ca nişte directori ai căimăcămiei. In Iulie 1822, din porunca noului Domn Gr. Ghica „s'au dat pe lângă dumnealui caimacamul, pitarul Matache Prisiceanu" [4]).

6 Mai relevez aci două interesante documente, de altfel publicate, privitoare la trecutul Craiovei.

La 1696, în catastihul de cheltueli al lui Brâncoveanu se menţionează birul scos la cinci judeţe din Oltenia pentru „cheltuiala caselor domneşti ce vor] să se facă la scaunul Craiovei" [5]).

Pecetea Craiovei, la 1650, era: într'un cerc dublu, o cruce, două stele şi inscripţia „Craiova, oraş" [6])

7. In privinţa tabloului ce urmează, şi pe care colaboratorii revistei îl vor complecta, am următoarele observaţii de făcut.

Prin semnul——— înţeleg că în divanele hrisoavelor ce cunosc din anii respectivi, n'am întâlnit mari bani. Aceasta poate să însemneze tot atât de bine că în acei ani Domnii au

---

[1]) Urechia, *Ist. Rom.* X. A. 645—6 şi XIII. 186.

[2]) Iorga, *St. şi doc.* XXV. 15. 18—19.

[3]) Ibid. XXII. 182 şi acelaş, *Situaţia Olteniei în epoca lui T. Vladimirescu*, p. 84. 88.

[4]) Urechia. op. cit. XIII 325.

[5]) Iorga, *St. şi doc.* V. 356.

[6]) Ibid. 300

Craioveştii

(Comunicat de I. C. Filitti)

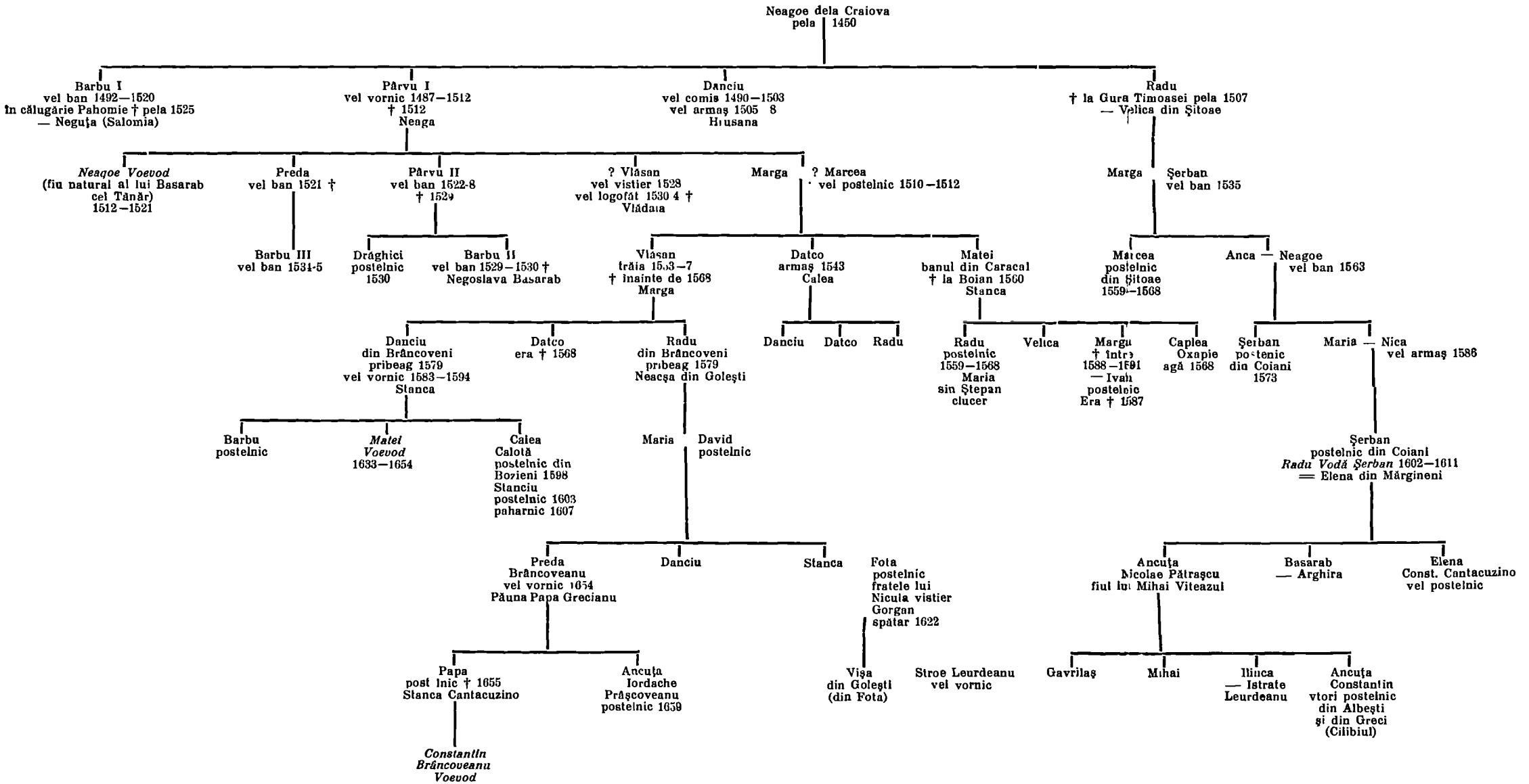

Din „*Arhivele Olteniei*“ No. 13, an. 1924.

nul Doamnei Despina

omunicat de I. C. Filitti

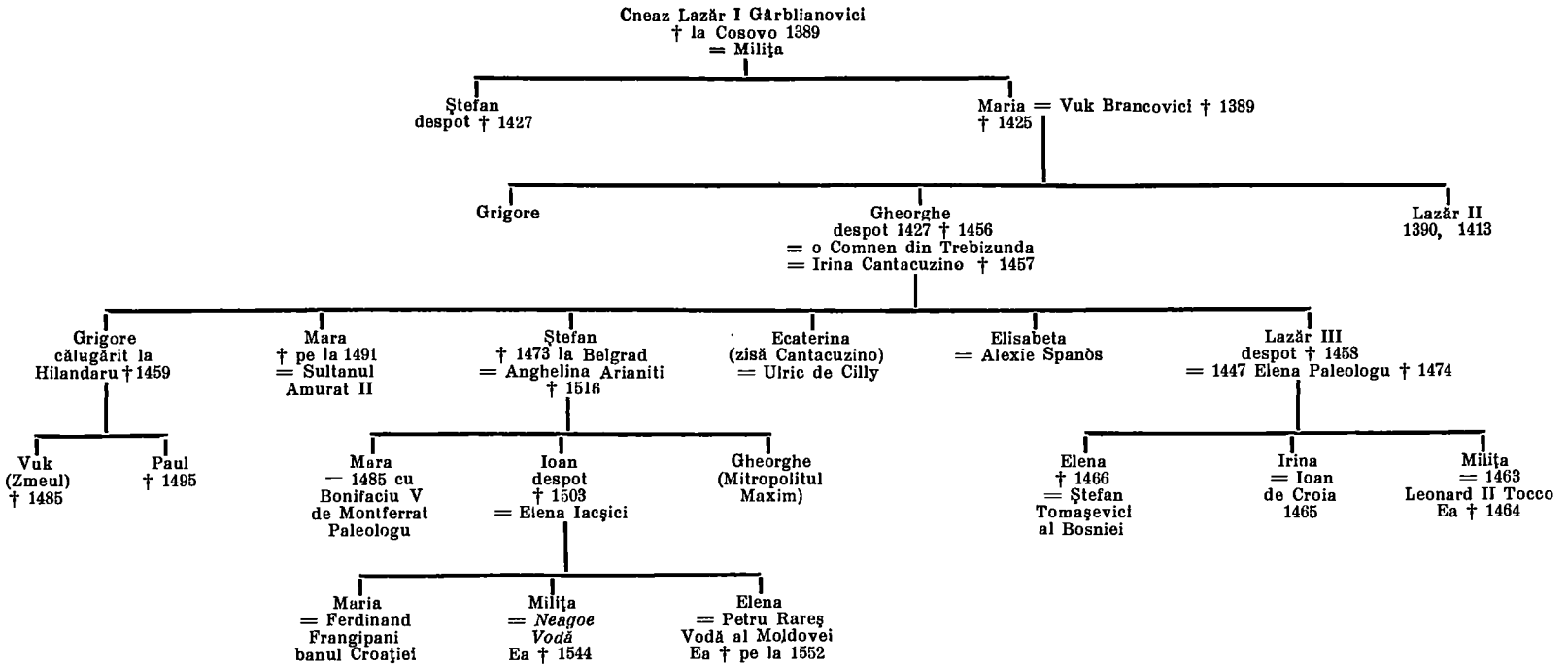

ient la „Arhivele Olteniei“ 1924, No. 13.

lăsat marea bănie vacantă, sau că la data hrisovului cel am cunoscut marele ban lipsea din Bucureşti, era la Craiova. Aşa, spre pildă, într'un hrisov dela Mai 1613 lipseşte marele ban [1]), dar în alt hrisov din acelaş an găsim mare ban pe Tudor. Pentru anii 1621—9, cunosc mai multe hrisoave şi în niciunul nu figurează un mare ban.

Când în dreptul unui an am lăsat spaţiul liber, trebue înţeles că nu m'am putut documenta dacă atunci a existat ori nu un titular al funcţiilor de care ne ocupăm aci.

Mai am un cuvânt de spus de marii bani onorifici. Cel dintâi ce cunosc este Alexandru Mano, ginerele lui Alexandru Vodă Ipsilanti. In documente ale patriarhiei din Constantinopol, la 1781 Mano este intitulat mare ban [2]), fără să-l fi găsit titular al acestei funcţii în divanele noastre. Tot aşa n'am găsit în funcţia de mari bani în divane pe următorii boeri, cari apar cu titlu de foşti mari bani: Costache Ghica la 1808, Gheorghe Mavrocordat la 1805, Grigore Brâncoveanu la 1814, Grigore Ghica (apoi Domn) la 1819, Gheorghe Arghiropol la 1812.

Mari Bani	Ispravnici şi Caimacami
1492-1520	Barbu I Craiovescu
1520-1	Preda Craiovescu
1522-8	Pârvu Craiovescu
1529	Radu
1529-1530	Barbu II Craiovescu
1531-3	Hamza din Obislav
1534-5	Barbu III Craiovescu
1535-8	Şerban [soţ de Craioveasca]
1539	
1540	
1541	
1542	———
1543	
1544	Stroe [3])
1545	
1546	Dumitru
1546-9	Stan [fiul Dobei, sora lui Mircea Ciobanul]

[1]) Ibid. XXII. 65.
[2]) C. G. Mano, *Docum. privitoare la familia Mano*, p 209.
[3]) Vezi Filitti, *Craioveştii*, în Convorbiri Literare, 54 (1922) p. 318.

1549	Barbu [ginerele lui Mircea Ciobanul] [1]
1550	[2]
1551	
1552	Stan
1553	
1554	———
1555	———
1556	———
1557	———
1558	———
1559	———
1560	Neagoe [soţ de Craiovească]
1561	
1562-3	Neagoe [3]
1564	
1565	———
1566	———
1567	———
1568-9	Dobromir
1570	———
1571	———
1572	———
1573	———
1574	
1575	
1576	———
1577-8	Dobromir
1579	———
1580	
1581	———
1582	———
1583	[4]
1584	———
1585	———
1586	———
1587	Iane [epirot, unchiul lui Mihai Viteazul] [5]

[1]) Hurmuzaki-Iorga, XI, 861, nota: „Banul, fratele Mircii Vodă". Cred că este vorba de soţul Dobrei bănesei, fiica lui Mircea Ciobanul. Numele de familie pare să fi fost „din Băneşti" (Stoica Nicolaescu, Doc. slavo-rom. 243. 280). „Fratele" Mircea ar fi în acest caz fiul lui Mircea Vodă Ciobanul.

[2]) In acest an se află în Ardeal un Stefan (=Stan ?) banul (Hurmuzaki, XII, 862 nota).

[3]) Un doc din Aug. 1562, dela Arhivele Statului, mi-a fost comunicat de d. prof. I. Vlădescu.

[4]) In acest an pare a fi fost ban un Mihai (Iorga, *Contribuţii la ist. Munteniei.* Extras din Analele Acad. rom. Seria 2, Tom. 18, p. 50). Acesta va fi Mihai marele ban, a cărui fiică moare în zilele lui Mihnea Turcitu (1577—1583 şi 1585—1591). Iorga, *Inscripţii,* I. 214.—Stoica Nicolaescu, op. cit. 281.

[5]) Vezi Filitti, *Mama şi soţia lui Mihai Viteazul.* In Convorbiri Literare, 53 (1921) p. 613.

1588	———		
1589			
1590	[1])		
1591	Iane		
1592	———		
1593	———	1593	Mihai [Viteazul] ispravnic
1594			
1595	Manta [grec] [2])		
1595	Mihalcea [Caragea] [3])		
1596			
1597	———		
1598-9	Mihalcea [Caragea] şi Calotă [Bozianu] [4])		
1600	Gheorghe Raţ, Mihalcea şi Calotă		
1601	Mihalcea şi Udrea [Băleanu] [5])		
1602-1611	Preda Buzescu [din Cepturoae]		
1611-1613	Tudor		
1614-1615	Ianache [Catargi]		
1616-1618	Dumitru [Mogoşescu]		
1618-1620	Ianache [Catargi]		
1621-9	———		
		1624	Ivaşco [Băleanu] vel vornic, ispravnic
		1625	Muşat, vel clucer, ispravnic
		1626	Fierea [Leurdeanu] vel logofăt, ispravnic
1630	Ivaşco [Băleanu]		
1631	Miho [Racotă]		

[1]) In Iorga, *Inscripţii*, I. 214, se dă inscripţia tombală de la Bucovăţ a lui Ştepan vel ban al Craiovei, care a slujit lui Alexandru Vodă şi fiului acestuia Mihnea Vodă (1577—1583 şi 1585—1591). De aci chiar rezultă că data morţii nu poate fi 11 Dec. 7082 (1574), când Mihnea nu domnise încă. Avem hrisoave dela Mihnea, vorbind de acest Ştepan care i-a slujit lui şi tatălui lui, dar încă la Aprilie 1590 îi zice vel clucer (Grecianu, *Genealogii documentate*, II. 277). Va fi fost deci Ştepan mare ban după Aprilie 1590, şi data morţii ar fi atunci 11 Dec. 7099=1590. Confuzia literilor cirilice respective e uşoară pe o inscripţie învechită.

[2]) Cronica lui Baltasar Walter, în Papiu, *Tesaur*, I (1862) p. 25. — La 1593 fusese vel postelnic, la 1594-5 vel paharnic în divane (Filitti, *Arhiva G. Gr. Cantacuzino*, p. 246).

[3]) Fără legătură, pare-mi-se, cu familia domnitoare, cunoscută de altfel şi ea din sec. XVI.

[4]) Pentru Calotă, *Revista istorică*, I (1915) p. 223.

[5]) Neidentificat rămâne încă „Andrei călugărul carele am fost ban". Hasdeu crezuse întâi că era acelaş cu Udrea Băleanu, dar a revenit asupra acestei păreri *(Etymologicum magnum*, Vd. art Băleanu), rectificare pe care n'a cunoscut-o Stoica Nicolaescu (op. cit. 293). Poate că Andrei nici n'a fost *mare* ban.

1631	Hrizea [dela Bălteni, Ilfov]		
1632	Aslan [1]		
1633	Radu Buzescu		
1634-7	Hrizea		
1637-1641	Teodosie [Corbeanu-Buzescu]		
1642-3	Dragomir [fratele Doamnei Stanca]		
1644-5	Barbu [Poenaru]		
1646-1652	Ghiorma [Alexeanu]		
1653-4	Spahiul [din Vâlsăneşti]		
1654-5	Ghiorma [Alexeanu]		
1655-7	Chirca [Rudeanu]	1656 Iulie	Stroe clucer, ispravnic
1658	Preda [Brâncoveanu]	1656 Dec.	Dragotă [Poenaru] postelnic, ispravnic
1659-1660	Manul [Rudeanu]	1658 Oct.	Preda Danciu Pârâianu ispravnic
1661-2	Preda [Bucşanu]	1661	Stan vătaf, ispravnic
1662-3	Gheorghe [Băleanu]		
1664	Radu Popescu		
1665-9	Gheorghe [Băleanu]		
1669-1671	Mareş [Băjescu]		
1672-3	Vintilă [Bucşanu]	1672	Vlad [Cocorăscu ?] spătar, ispravnic
1674	Chirca [Rudeanu, din Curtişoara]		
1675-7	Radu [Năsturel]	1675	Manea stolnic, ispravnic
1678	Barbu [Pârâianu-Milescu]		
1678-9	Neagoe [Săcuianu]		
1680-3	Radu [Năsturel]	1681	Iane căpitan, ispravnic
1683-5	Barbu [Pârâianu-Milescu]	1684	Dumitraşcu paharnic, ispravnic
1686-8	Radu [Năsturel]		
1688-1692	Vintilă [Corbeanu]		
1693			
1694-1705	Cornea [Brăiloiu]	1695	Preda Zătreanu, vătaf bănesc
1706		1706	Bunea [Grădişteanu] vel comis, ispravnic
1707-1715	Constantin Ştirbei		
1716	Şerban Bujoreanu [2]		
1717	Pană Negoescu		

[1]) Din Moldova, cu rude în Muntenia. Iorga (*Studii şi doc.* IX, p. 6 şi 11) zice că Aslan a urmat în bănie altui moldovean, Boul, căsătorit de curând cu sora lui Leon Vodă.

2) Părerea că la 1716 ar fi fost mare ban Nicolae Obedeanu s'a întemeiat pe înţelegerea greşită a unui raport, în l. germană, al serdarului Barbu Brăiloiu. Acesta zise însă: „raportez şi că.... m'am dus la Craiova cu gândul de a prinde *pe ban şi pe un boer* însemnat, N Obedeanu,. . dar *aceştia* şi trecuseră de partea cealaltă". Se vede clar că banul şi boerul N. Obedeanu sunt două persoane deosebite. (Hurmuzaki, VI. 168).

1717 Radu Popescu [Caridi, cronicarul]
1718 Şerban Năsturel

Ocupaţia austriacă, 21 Iulie 1718—18 Sept. 1739

1719 Martie Gheorghe Cantacuzino, beizadea [1])
1735 Manolache Lambrino [onorific, la Bucureşti]
1737 Dec. Matei Bălăcescu, pus de Turci [2])
1738 Nov. Const. Argetoianu, vechil, pus de Turci [2])
1739 Fevr. Grigore Grecianu [3])
1739 April. Matei Cantacuzino [3])

1740-1 Matei Cantacuzino
1742 Antonache Caliarhi [prin soţie, Florescu]
1743
1744 Gheorghe [Iordache Moruzi]
1745-6 Grigore Grecianu
1745 Iulie Gheorghe vel serdar, caimacam [4])
1745 Oct Caimacami: Radu Comăneanu, Const Strâmbeanu, Const. Obedeanu, Radu vel agă, Ianache vel clucer za arie [5])
1747
1747 Caimacami: C Strâmbeanu, C Obedeanu, Fota [Vlădăianu], Dumitru [Geanoglu] vel şetrar [6]).
1748 Const. Dudescu
1749-1750 Ianache Hrisoscoleu
1751-3 Barbu Văcărescu

---

[1]) S'a retras la Sibiu la 1737, când au reînceput luptele între Turci şi Austriaci (*Geneal. Cantac.* ed. Iorga, 283).

[2]) Domnitorul C. Mavrocordat numise tot atunci mare ban pe serdarul Radu Comăneanu (cf. apelul lui Mavrocordat c. Olteni, Oct. 1737, în Iorga, *St. şi doc.* XVI. 3—6). Era discuţie dacă Oltenia va fi realipită Valahiei. Un act din Sept. 1738, este semnat de Matei B[ălăces]cul vel ban, (în Iorga, l. c. XIV, 59); el a murit la 19 Oct. 1738 (Daponte, *Efemeride dace*, ed. Legrand). Turcii pun „vechil" (locţiitor) de ban pe Const. Argetoianu (ibid.).

[3]) Aceştia au fost numiţi de Domn.

[4]) Ştefulescu, *Ismana*, 424

[5]) Iorga, *St. şi doc.* XIV. 65-6.

[6]) Ibid 90.

1753	Const. Năsturel		
1754	Ianache Hrisoscoleu		
1755 Mart.	Barbu Văcărescu		
1755-6	Const. Creţulescu		
1757	Ianache Hrisoscoleu		
1758-9	Const. Creţulescu	1759	Iordache Ramadan, caimacam
1760	Ştefan Văcărescu		
„	Dumitraşcu Sturdza		
1761-3	Const. Dudescu		
1764-6	Toma Creţulescu	1764	Iamandi vel stolnic, caimacam
1767-8	Pârvu Cantacuzino	1766	Iordache Mano vel postelnic, caimacam
1768	Ianache Hrisoscoleu	1768 Oct.-1769	Manole Giani-Rosetti, caimacam
1769			
1770	Dumitrache Gianoglu [în timpul domniei, la Craiova, a lui Manole Rosetti]		

Ocupaţia rusească Nov. 1769—Iulie 1774

1771	Mihai Cantacuzino		
1772-4	Dumitrache Gianoglu, biv vel ban şi Ştefan Pârşcoveanu vel ban		
1775-6	Dumitrache Ghica		
1776	Toma Creţulescu	1776	Manolache Romaniti, caimacam
1777	Scarlat Caragea		
1777-9	Nicolae Dudescu		
1779	Ianache Hrisoscoleu	1780	Iorgache Lapati, caimacam
1779-1780	Dumitrache Ghica	1781	Grigore Razu, vel clucer, caimacam
1781	Nicolae Dudescu	1782	Costea, vel stolnic, vechil
1782-3	Pană Filipescu	„	Anastase [Mihaliţi ?] vel paharnic, caimacam
1783-4	Dumitrache Ghica	1783	Ianache Hrisoscoleu, biv vel ban, caimacam
		1783-4	Manolache Romaniti, vel paharnic, caimacam
		1784	Ianache Hrisoscoleu, biv vel ban, caimacam
1785	Pană Filipescu	1785-6	Iorgache Suţu, vel clucer, caimacam
1786-7	Dumtirache Ghica	1786	Costache Gherach', vel postelnic, caimacam
		1787	Alexandru Gherachi vel postelnic, caimacam

1788	Nicolae Brâncoveanu	1788	Tudorache Diboglu, vel postelnic, caimacam
		„	Costache Caliarhi [Chiani] vel clucer, caimacam
1789		1789	
1790		1790	
1791-2	Pană Filipescu	1791	Costache Suţu, vel spătar, caimacam
1792	Dumitrache Ghica	1792	Costache Sulgearoglu, vel cămăraş, caimacam
1793-4	Dumitraşco Racoviţă	1793-4	Const. Caragea, vel hatman, caimacam
		1794	Nicolae Hangerli, vel hatman, caimacam
1795-6	Nicolae Brâncoveanu	1795	Alex. Calfoglu, vel clucer, caimacam
1796	Ianache Moruzi	1796	Alex. Gherachi, vel postelnic, caimacam
„	Enăchiţă Văcărescu	„	Ion Glogoveanu, vel logofăt, vechil
1797	Dumitraşcu Racoviţă	1797	Iancu Caragea, vel postelnic, caimacam
1798	Alex. Hangerli	1798	Dimitrie Hangerli, vel postelnic, caimacam
		„	Iordache Lapati, vel agă, caimacam
1798-9	Dumitrache Ghica	1799	Nicolae Hangerli, vel spătar, caimacam
1800-1	Scarlat Ghica	1799-1800	Nicolae [epirot din Zagori] v. post., caimacam
1801	Manolache Brâncoveanu	1801	Vasile Lăcusteanu, vel clucer, vechil
		„	Grigore Ventura, vel postelnic, caimacam
1802	Nicolae Brâncoveanu	1802	Const. Caliarhi, vel spătar, vechil
1803 Iul.	Manolache Creţulescu	1803	Costache Samurcaş, vel căminar, caimacam
		1804 Aug.	Mihail Mano, vel vornic, caimacam
1804 Aug.-1807	Manolache Brâncoveanu	1805	Mihail Mano, vel vornic, caimacam
		1805 Nov.-1806	Iorgache Arghiropol, vel post., caimacam
		1806	Costache Caliarhi [Chiani] v. logofat, vechil

Ocupaţie rusească

1807-1812	Manolache Creţulescu	1807-8	Costache Samurcaş, v. vornic, caimacam
		1808	Costache Bălăcianu, v. vornic, prezident

		1809 Barbu Văcărescu, v. vornic, prezident
		1809-1810 Costache Samurcaş, v. logofăt, caimacam
		1811 Manolache Lahovari, v cupar, caimacam
1812	Const. Varlaam	1812 Const Dudescu, v. logofăt, caimacam
„ Dec.	Dinu Filipescu	„ Dumitrache Racoviţă, v. vornic, caimacam
		1812 Dec. Gheorghe Arghiropol, bivvel ban, caimacam
1813 Iunie	Radu Golescu	1813 Iul.—1815 Costache Samurcaş, v vornic, caimacam
1814 Aug.—1816	Const Creţulescu	1816 Mai Costache Suţu, v spătar, caimacam
1816 Dec.—1817	Radu Golescu	1817 Oct. Nicolae Suţu, v. spatar, caimacam
1818	Isaac Rallet	1818 Aug. Lucache Arghiropol, v. postelnic, caimacam
„	Radu Golescu	„ Nov. Grigore Romaniti, v. vistier, vechil
1819	Const. Creţulescu	1819 Ian. Gheorghe Suţu, v. spătar, caimacam
		1820 Mai Ioan Tipaldo [Depalta] v. post., caimacam
1821	———	1821 Fevr. 2 Nicolae Văcărescu, v. vornic, caimacam
		„ „ 11 Const. Samurcaş, v vornic, caimacam
		„ Martie Ioan Samurcaş, v. post. caimacam
1822	Grigore Brâncoveanu	1822 Martie Costache Samurcaş, [fiul] v cămăraş, caim.
		„ Iulie Alex Nenciulescu, v. vornic, caimacam
„ Nov.	Const. Creţulescu	„ Nov. Const. Câmpineanu, v. logofat, caimacam
		1824 Aprilie Dumitrache Ralleţ, v. hatman, caimacam
1825 Aprilie	Const. Bălăcianu	1825 Sept. Aleco Ghica, v. hatman, caimacam
1827 Mai 5	Costache Gr. Ghica, beizadea	1827 Martie Costache Ghica, v. hatman, caimacam
„ „ 31	Barbu Văcărescu	

Odată cu ocupaţia rusească de la 1828, vechile rosturi ale ţării se schimbă.

Bănia cea mare devine, ca toate celelalte boerii, un simplu cin, după modelul rusesc, pe care oricare funcţionar putea, măcar în teorie, să aspire a-l dobândi, prin treptată

înaintare în ranguri, şi care nu mai are nici o legătură cu administraţia judeţelor de peste Olt.

De altă parte, Regulamentul organic n'a mai prevăzut nici o autoritate superioară pentru cârmuirea celor cinci judeţe, aşa că a dispărut din organizarea Ţării Româneşti dregătoria de caimacam al Craiovei, ca şi divanul deosebit de acolo. Sub ocupaţia rusească, până la aplicarea Regulamentului, mai întâlnesc caimacam, la 1830-1, pe Alex. Scarlat Ghica, biv vel vornic.

Ioan C. Filitti
Membru corespondent al Academiei române

Craiova în veacul trecut

(Inceputul sec. XIX-a)

(Urmare).

Existenţa Băniei, şi apoi în vremurile ce ne preocupă a Caimacamiei, implica de fapt şederea Banului şi a Caimacamului la Craiova. Pe lângă aceştia se afla ca înalt organ administrativ şi judecătoresc Divanul Craiovei, al doilea Divan, după acela din Capitala Ţării, cu atribuţiuni administrative şi judiciare peste cele cinci judeţe ale Olteniei. Prezenţa acestor înalte dregătorii în Capitala Olteniei cerea neapărat ca un număr însemnat de boeri să aibă şederea lor de fapt aici. Deşi mulţi din ei aveau locuinţa la ţară, pe la marile lor moşii, totuşi aveau şi case de locuinţă la Craiova, mari case boereşti cu întinse locuri, ale căror urme se cunosc şi astăzi. Unii dintre aceşti boeri fruntaşi erau boeri „halea", adică boeri de Divan sau „divaniţii", agreaţii Domnului; alţii erau boeri „mazili", adică boerii eşiţi din funcţiune,—foşti Bani, Caimacami, sau foştii Divaniţi înlocuiţi din cauza schimbărilor de Domnie de pe atunci.

Locuinţa Caimacamului era în clădirea Băniei, marea clădire ale cărei ruine au fost dărâmate definitiv de Consiliul Comunal al Craiovei, după 1865, şi din care o mică parte din ziduri

rămase încă în fiinţă au fost declarate monument istoric în 1913[33]). Atâta a rămas din marea clădire a Băniei, în strada Horezu (astăzi Bucovinei), ghemuită în acel ghetto evreesc al Craiovei. Aceste rămăşiţe, aceste vechi ziduri, ca şi zidurile înalte ce se mai văd încă astăzi între clădirile noui ale sinagogelor evreeşti de pe strada Horezului şi spre Piaţa Elca, sunt ruinele Curţii Domneşti a Băniei[34]) şi ruinele marelui han al mănăstirii Horezului[35]) de alături, în care se făcea negoţul principal al Craiovei pe acelea vremi, în apropiere de piaţa de astăzi, şi unde se ţinea şi bâlciul anual de la Sfânta Maria mare până la Sfânta Maria mică[36])

Aceste locuinţe domneşti, numite astfel fiindcă erau socotite ca şi ale Domniei, în timpul ocupaţiunei austriace în special, fuseseră ocupate, atât ele cât şi hanul mănăstirei Horezului— ca fiind dintre cele mai mari clădiri ale Craiovei,—de către Comandantul Militar Colonelul von Schram, apoi după 1728 de Baronul Tisch şi de către catanele nemţeşti[37]), de unde le rămăsese şi denumirea de „Hanul Nemţesc", numire păstrată multă vreme, până la dărâmarea lor.

Casele acestea, locuinţă a Banilor şi Caimacamilor, sunt acelea pe care Alexandru Ipsilanti, Domnul Munteniei, le repară radical la 1775, fiindcă stricăciunile ce li se făcuse în decursul vremurilor, atât din cauza războaelor, cât şi a ocupaţiunilor străine ce nu se mai sfârşeau, le adusese în aşa stare încât

---

33) D-l profesor St. Ciuceanu, pe când era Director la fondaţia „Aman" din localitate, a stăruit ca aceste ruine să fie decretate monument istoric. Fotografia acestor ruine se găseşte la muzeul Aman, dăruită de D-l N. Romanescu.

34) Pentru detalii, art. meu din „Arhivele Olteniei" No. 10 „Un vechiu cartier istoric al Craiovei", şi studiul D-lui V. Drăghiceanu „Zidurile Băniei Craiovei" în Buletinul Comisiunei Monumentelor Istorice pe 1910 pp. 192—194.

35) Vd. N. Iorga. „Mănăstirea Horezului" pp. 19, 22 şi urm.

36) Cp. articolul meu „Un vechiu cartier istoric al Craiovei" în „Arhivele Olteniei", No. 10.

37) Vd. *Hurmuzache* „Documente". IV. I. p. 634,—5,—8. Notă în studiul D-lui V. Draghiceanu în B. C. M. I. pe 1911. (articolul: Curţile Domneşti-Brâncoveneşti).

se simţia nevoia de a fi reparate. Reparându-le, Domnitorul puse deasupra porţei de la intrare o inscripţie, pe care decedatul Aug. Peşacov, a transcris-o în lucrarea sa: „Schiţe din Istoria Craiovei", inscripţie săpată într'o piatră ce, multă vreme după dărâmarea acestei clădiri, a stat pe sala vechei Primării, până când în cele din urmă a fost trimisă la Bucureşti cu ocazia Expoziţiei Generale din 1906, de unde i s'a pierdut orice urmă. Coprinsul acestei inscripţii este următorul:

„Oraşul Craiova din vechile vremi fiind locuit de vechi familii boe-
„reşti şi de altfel de breasle, pe loc Domnesc iară slobod, fostaŭ şi din
„vremi trecute case Domneşti pentru lăcuinţa boiarilor celor ce sînt orân-
„duiţi de Domnie obläduitori Craiovei şi celorlalţi judecători de aici de
„peste Olt. Dar fiindcă aceste casă cu totu să dărăpănasă din pricină
„răsmeriţii" şi venise la o stare întru care nu era cu putinţă a lăcui cel
„mai prost om, Domnia-Mea socotind atâta trebuinţă ca să-şi aibă odihnă
„boiarii ce se trimit de către Dom nie într'acest oraş al Craiovei pentru
„porunci Domneşti. Şi văzând că aceste casă sînt **podoaba acestui oraş,**
„socotind suma cheltuelei, am prefăcut de iznoavă aceste casă înpreună
„cu paraclisu precum se veade, spre vecinică pomenire a Domniei-Mele
„de toţi câţi vor lăcui într'ânsele şi de toţi cei ce cunosc podoaba Patriei
„lor. Că spre facerea acestor case am orânduit Domnia-Mea doui boeri
„din Craioveni, pă Dumnealui Ioniţa Brailoiu biv-Vel Sluger i Dumnealui
„Costantin Fotescu biv-Vel Clucer, de au fost epistaţi până la săvârşit
„leat 1775" [38]).

Pe cât de animat de frumoase şi nobile sentimente a fost acest Domn. al Ţării,—de neam străin,—pentru oraşul nostru, îngrijind şi căutând să păstreze prin reclădirea vechilor case Domneşti ale Băniei, fiind şi pentru el „podoaba oraşului"—„pe atâta de vitregi şi nepăsători ne-am arătat noi, în vremurile de astazi, distrugând cu desăvârşire orice ne amintea trecutul, neţinând seamă nici de importanţa lor istorică, nici de podoaba ce ar fi fost pentru oraş aceste vechi clădiri[39]). S'a procedat

[38]) *A. Pessacov.* o. c. pp. 20—21.

[39]) Există la Primăria oraşului Craiova dosarul No. 48/863 în care se poate vedea cum edilii din acele vremuri au hotărât ca „pentru înfrumuseţarea oraşului" să se dărâme atât „zidurile Bărăţiei", cât şi partea rămasă din „Hanul Nemţesc", care nu era alt de cât vechile rămăşiţe ale Caselor Domneşti ale Băniei reînoite de Vodă Ipsilante, şi acele ale Hanului Mănăstirei Horezului.

cu ele, în epoca noastră de renovare,—ca peste tot locul,—dându-se jos tot ce era vechiu, fără ca măcar să se fi gândit cineva să ia o cât de mică vedere despre vechea clădire ce se dărâmă.

* * *

Pe lângă aceste clădiri de podoabă ale oraşului, în Craiova cu uliţele ei strâmte, pe care erau poduri făcute sau refăcute în timpul ocupaţiunei austriace, se mai aflau casele de seamă ale boerilor fruntaşi ai Craiovei. Erau de bună seamă atunci: casele Vornicului Barbu Ştirbei[40]), fostul Preşedinte al Divanului Craiovei sub Austriaci în 1789—1791; casele Marelui Vornic Dumitrache Bibescu, Vornicul lui Caragea şi tatăl Domnitorilor Barbu Ştirbey şi George Bibescu, case de o mărime deosebită pentru acele vremi, cu ziduri înalte, cu foişor deasupra porţii boltite, cu şindrilă înegrită şi cu grădina largă împrejurul casei boereşti[41]). Apoi casele Stolnicului Dumitraşcu Obedeanu[42]); casele lui Hagi Stan Jianu[43]), ale lui Glogoveanu[44]), ale lui Cornea Brăiloiu[45]), ale Bengescului[46]), ale Spătarului Constantin Geanoglu[47]), feciorul Banului Dumitrache Geanoglu; ale Paharnicului Păianu[48]), ale Otetelişenilor[49]), ale Marelui Ban Pârşcoveanu[50]), ale lui

40) Astăzi, din aceste case nu mai există nici o urmă. Amintirile bătrânilor, le pun în apropierea Bisericei „Sf. Treime", a Stolnicesei Dumitrana Stirbey

41) Actualul local al Cinematografului „Modern", proprietatea D-lui Ilariu Marian, şi marea grădină din prejur, — fost pe vremuri proprietatea jud. Dolj, şi mai înainte a Marelui Logofăt Iancu Bibescu, fratele Domnului George Bibescu şi Barbu Stirbey, este vechea casă şi grădină a Marelui Vornic Dumitrache Bibescu.

42) In capul stradei Obedeanu, în imediata vecinătate a bisericii şi şcoalei Obedeanu.

43) Pe strada Jianu, în apropierea fântânei care poartă numele lui Jianu

44) Pe strada Traian, — actuala Primărie a oraşului Craiova.

45) In strada Libertăţei, în faţa grădinei „Mihai Bravu", unde este Institutul Pedagogic.

46) Loc viran în strada Libertăţei, — azi proprietatea Gr. I. Popescu.

47) In str. Barbu Catargiu, în spatele caselor foste Brăiloiu.

48) In strada Mihai Bravu, şi astăzi proprietatea familiei Păianu.

49) In strada Smârdan, — astăzi localul Comandamentului Diviziei 2-a (fosta Manutanţă şi Arest al Comănduirii) şi alături şcoala Comercială Superioară.

50) Pe strada Jianu, în spatele caselor Glogovenilor.

Farfara[51]), ale lui Cocea, a Pitarului Ene[52]), ale Clucerului Fotescu[53]), ale Gănesculuí[54]), şi ale altor boeri mai mici.

Intre negustorii de seamă cei mai bogaţi ai Craiovei pe acest timp găsim pe Hagi Gheorghe, ctitorul de la „Maica Precista din Dudu", şi pe fiul său Zamfir Ralli, apoi pe Mihail Todoranu, bogat negustor de mătăsuri; pe Băluţă Ioan Goescu, pe Teiuşanu, pe Matei Popovici care făcea negoţ cu Ardealul, şi pe Hagi-Enuşi. pe nume adevărat Ene Nanu. Vin o serie de neguţători cari poartă nume sârbeşti ca acestea: Vela Pavlovici, Hagi Mladen Stoianovici, Vasile Pavlovici, Sava Ivanovici, Ion Minovici, Nicolae Radovici. Toţi aceştia nu sunt însă Sârbi, ci companişti (neguţători orientali), Chiproviceni, trecuţi în ţară în vremea ocupaţiunei Austriace, şi romanizaţi[55]). Mai târziu găsim pe Gheorghe Opran, pe Constantin Ieveprali, pe Dimitrie Aman, pe Stamate Margărit, pe Nicolae Dumba şi Nicolae Iotta, toţi aceştia şi alţii încă mai mărunţi care făceau comerţ cu Ardealul, şi în special cu casa sibiană Constantin Hagi Popp, de la care ne-a rămas un foarte însemnat număr de scrisori şi corespondenţă comercială din acest timp[56]).

Pe lângă cei de sus, Craiova avea un însemnat număr de mici neguţători braşoveni, abagii, cojocari, rachieri şi alţi breslaşi, de numele cărora ca ctitori sau ajutători sunt pline toate pomelnicele bisericilor craiovene, foarte dăruitori pentru acele vremi. Gasim astfel pe jupân Gheorghe Coandă, pe Stoian Bacalbaşa, pe Sandu Guran; pe jupân Hagi Tudori; pe Hagi Ştefan Dumitru; jupân Florea Fălcoianu; jupân Benea Braşoveanu; jupân

51) Pe strada Mihai Bravu, locul cel mare al Tipografiei „Scrisul Românesc" fost Samitca, — fost proprietatea lui Pera Opran.

52) Pe strada Unirei, pe lângă podul de la „Prorocí", — azi farmacia Pictorian.

53) In apropierea bisericii „Maica Precista de la Dudu", — azi loc viran între stradele Grădinari şi Matei Basarab.

54) In strada Justiţiei, în faţa Palatului Justiţiei, astăzi „Hotelul Victoria" şi locul de lângă el.

55) Vd. în această privinţă scrisorile istorice citate în prefaţa de la „Studii şi Documente" Vol. VIII" de N. Iorga.

56) Idem o. c. „Scrisorile casei Const. Hagi Popp" de N. Iorga, pp. 106—107, 117—119 şi urm.

Ion Brăneţu; jupân Ion Globoiu; jupân Drăghici Peia; jupân Dumitru Ştefu; jupân Ivancea Cojocaru, jupân Ghiţă Cojocaru; Matei Rusănescu Cojocaru; Stan Pleşea Cojocaru; Ţenea Pipercu Dianu; Gheorghe Chiurcibaşa; jupân Delcea Cojocaru; jupân Mâra sin Dincă Cojocaru; jupân David Cojocaru; jupân Lilea Argintaru; Preda Islicaru; Andrei Islicaru,—şi încă alţi mulţi, toţi pomeniţi în pomelnicele bisericelor Sft. Gheorghe Vechiu şi Sf. Ion Hera din oraşul nostru[57]). Aceşti boeri şi negutători formau cele două pături sociale de seamă ale Craiovei în această epocă.

Viaţa socială trebue să fi fost dacă nu strălucitoare, dar cel puţin de admirat, nu însă şi de mulţumit. Deducem aceasta pedecparte din cele ce scrie despre oraşul nostru istoricul Dionisie Fotino cam după anul 1811, în urma războiului ruso-turc, război care adusese la noi în ţară pentru câtva timp ocupaţiunea rusă, cât şi de pe celelalte însemnări ale contimporanilor. Vorbind despre Craiova, în a sa „Istorie a Daciei", Fotino, o descrie astfel:

„Multe şi mari case boereşti, târgul întins şi mare, isnafurile de ne „guţători şi meseriaşi străini şi pământeni, înpoporarea (populaţia) care „trece de 25.000 locuitori şi posiţiunea minunată a acestui oraş represintă „o adevărată a doua capitală a României. Aici este o şcoală publică eli- „nească (grecească) şi un spital minunat zidit la anul 1811 sub Căimăcă- „mia fericitului întru pomenire Vornicul Manolache Lahovari sub guver- „nul provizoriu al Ruşilor. Tot aci este şi un Divan, unde se caută proi „cesele şi judecăţile celor 5 judeţe de către Căimăcamul şi boerii mar- „divanişti de acolo, iar cele mai însemnate se supun deslegărei şi hotă- râreî Domnului".

După ce arată mănăstirile (adică bisericele cu chilii de călugări) care sunt în oraş, Fotino spune că în Craiova, pe acel timp se găseau încă 33 biserici de lemn, celelalte fiind „de peatră", şi mai adaogă: „în oraş, pe lângă boerii şi neguţatorii Craiovei, mai locuesc încă 1129 familii, compuse din 167 companişti, 400 ruptaşi, 465 posluşnici (funcţionari domneşti) şi 97 preoţi mireni"[58]) Aşa cum ne-o descrie Fotino, în trăsuri gene-

[57]) A se cerceta în această privinţă, pe lângă pomelnicele ctitorilor acestor biserici, şi inscripţiile bisericilor: Sf. Gheorghe Vechiu, Sf. Arhangheli şi Madona Oota, în: *N. Iorga*, „Inscripţii", Vol. I. pp. 67-68-70

[58]) Vd. „Istoria Daciei" de Fotino, III. pp. 178—179.

rale, după marele foc ce o distrusese în 1800—1801, Craiova pare pentru această epocă un oraş însemnat pentru ţara noastră: „o adevărată a doua Capitală a României", cum spune Dionisie Fotino. De sigur că această importanţă i-o dădea marele număr de boeri însemnaţi cari o locuiau, comerţul ei cu Ardealul, cât şi faptul că se menţinea în Craiova, Căimăcămia Olteniei în locul strălucitei Bănii de odinioară.

* * *

Boerii cei mari şi neguţătorii înstăriţi, ca şi cei miilocii, făceau în acel timp din belşugul lor fapte frumoase. Numeroase biserici sunt clădite de unii ca aceştia nu numai aici în Craiova, dar peste tot locul. Şi astăzi este bine să amintim în coloanele acestei reviste, nobilele iniţiative, donaţiuni şi fondaţiuni pioase, de pe urma cărora credinţa strămoşească, ca şi suferinţa omenească, aduc prinos memoriei acestor binefăcători. Acestui spirit de altruism înalt, cunoscut mai bine în veacul trecut de cât astăzi, când materialismul cel mai feroce domină, i se datoreşte faptul că s'au înălţat în Craiova în epoca ce ne preocupă biserici ca: Sf. Arhangheli, Madona-Oota, Hagi-Enuşi, Sf. Apostoli, cum înainte un Hagi Gheorghe Ioan întemeiase Maica Precista de la Dudu. Vornicul Ilie Otetelişanu biserica Sf. Ilie, Stolniceasa Dumitrana Stirbey biserica Sf. Treime. Stolnicul Obedeanu biserica cu acelaşi nume, Clucerul Vlădoianu biserica Sf. Spiridon, neguţătorul Milcu Stoenescu biserica Sf. Gheorghe Nou, Pitarul Hârşiu biserica cu acelaşi nume şi atâţia alţi neguţatori Craioveni întemeetori ai bisericei Sf. Ioan-Hera, arsă de focul cel mare din 1800.

Astăzi nu prea se mai vede aşa ceva. Stăm cu toţii impasibili, cheltuim zeci de milioane de multe ori fără nici-o normă sănătoasă, însă nu putem să strângem dât trebue ca să dăm viaţă locaşului de credinţă care este biserica Sf. Dumitru, vechiul monument al lui Matei Basarab,—veche podoabă a Craiovei,— şi nici să punem la loc ceeace a făcut Hagi Gheorghe Ioan, cu biserica lui „Maica Precista", pe care mult mai bine era dacă nu o dărâmau cei cari au dărâmat-o.

* * *

Primele începuturi de viaţă nouă, către care Craiova păşea sfios la începutul veacului trecut, reclama necesitatea unei îndrumări culturale prin şcoală. Lumina, care pătrundea încet dar sigur din Apusul îndepărtat, trebuia să-şi facă loc şi aici. Ea nu întârziă. Şi cei dintâi boeri luminaţi la şcoala Apusului căutară să dea viaţă nouă unei lumi vechi.

Şcoala de învăţătură obştească de la mănăstirea Obedeanului, întemeiată încă de la 1775 de către învăţatul Episcop al Râmnicului, Chesarie, cu „dascăli" de limba slovenească şi grecească, fu reorganizată la începutul acestei epoci, prin hrisovul domnesc al lui Constantin Vodă Ipsilanti din 1803, ca şcoală pentru fiii boerilor şi „altor obraze doritoare de învăţătură", iar mai târziu către 1813 Vodă Caragea, printr'o nouă organisare, adaogă noui venituri şcoalei, spre a se putea da învăţătură la mai mulţi „ucenici", fără plată în această şcoală[59]).

In 1822, şcoala modestă a Episcopului Chesarie deveni o şcoală publică sub numele de „şcoala Domnească", cu curs primar şi clase superioare. In această şcoală tinerimea Craiovei, tinerimea olteană, învaţă limbile română, franceză şi greacă cu dascăli plătiţi din veniturile bisericei Obedeanu.

Mai târziu, după 1831 şcoala Domnească de la Obedeanu fu mutată la biserica Maica Precista de la Dudu, unde predete timp de 10 ani luminoase cursuri de „rumânească" Grigorie Pleşoianu, cărturarul înflăcărat, învăţat la şcoala „românească" a ardeleanului Gheorghe Lazăr din Bucureşti. Acest „dascăl uitat" astăzi era o fire din cele mai alese, „un om cuminte" şi plin de „o adevărată şi rodnică iubire pentru ţara şi neamul său", doritor de a o ridica şi ajuta în acele vremi de grele începuturi pentru cultura românească[60]).

Olteanc de origine, harnic şi plin de bunăvoinţă, el a însemnat prin munca sa pentru şcoala noastră un pas sigur întru răspândirea acestei culturi în popor. De aceia numele său, ca şi al

[59]) Cp. în această privinţă, articolul nostru: „O veche ctitorie boerească, biserica Obedeanu" publicat în aceste *Arhive* I No. 2–3, pp. 179—180.

[60]) Cp *N. Bănescu*: „Un dascăl uitat" 1915, *N. Iorga* în „Revista Istorică" No. 7—8 pp. 155.

lui Stanciu Căpăţâneanu, I. Maiorescu şi P. Poenaru de mai târziu, trebuesc amintite şi pomenite cu adâncă recunoştinţă mai cu seamă de noi, căci ei ne aparţin prin tot trecutul lor, prin toată munca lor şi prin toată frumuseţea sufletului lor aşa de ales şi aşa de deosebit pentru acele vremi!...

G. Mil. Demetrescu.

(Va urma).

Oltenia după Memoriile Generalului von Bauer (1778)

traduse şi publicate de **Const. I. Karadja**

In prea interesantul memoriu al D-lui N. Docan despre Lucrările Cartografice privitoare la războiul din 1789—1791 (Anal. Acad. Rom. XXXIV) cetim următoarele:

„In armata lui Romanzoff, care luase comanda armiilor ruseşti în 1770, se găsia un inginer militar de seamă, de curând trecut în serviciul Impărătesei. Friederich Wilhelm von Bauer era de felul lui German; se născuse în 1731 la Hanau, intrase foarte tânăr în armată, şi după ce sluji în timpul războiului de şapte ani sub ordinile ducelui de Brunswich, trecu la 1769 în serviciul Rusiei (cu gradul de General-Major) şi fu trimis la armata lui Romanzoff; la 1773 era numit general-lieutenant... muri în Petersburg la 1783 "

Acest Bauer era nu numai un militar distins [1]), plin de avânt şi curaj, dar şi un topograf şi cartograf de seamă. El ne-a lăsat, precum ştim, o lucrare serioasă despre ţara noastră. In timpul ce petrecu la noi, în cea mai mare parte

[1]) Despre acţiunile militare ale lui Bauer v. între altele „Geschichte des Gegenwärtigen Krieges zwischen Russland, Polen und der Ottomanischen Pforte. 36 Theile. Frankt. & Leips. 1771—75. 4o.

probabil în cursul anului 1772 [1]), adună materialul trebuincios pentru o serie de hărţi, din care nu fură însă gravate decât cele 6 planşe înfăţişând Principatul Moldovei.

Ţara Românească, Podolia şi Volhinia, Crimea, Bosforul, Dardanelele, precum şi o parte din Bulgaria rămaseră în desemnul original, măreţul atlas proiectat nefiind niciodată executat.

Dacă n'avem harta Munteniei gravată de Bauer, ne-a rămas totuşi o parte din materialul strâns de el. In 1778 apăru în tipografia *Henry-Louis Broenner, a Francfort et Leipsic* cunoscuta carte *Mémoires Historiques et Géographiques sur la Valachie...* formând un volum in 8⁰ de 236 pagini.

Scopul principal al revistei de faţă fiind în primul rând de a face cunoscută Oltenilor trecutul pământului unde locuesc, nu ne vom ocupa aci de descrierea istorică şi geografică generală a Munteniei dată de Bauer în cele patru dintâi capitole din Memorii, ci numai de înşirarea pe judeţe a târgurilor şi satelor din Oltenia conţinută în ultima parte a capitolului al cincelea.

Această listă n'a fost încă redată în limba noastră, măcar că toată lucrarea există într'o ediţie grecească (trad. de Nic. Lazăr din Ianina), Bucureşti 1789 in 4⁰ (Bianu şi Hodoş, Bibliografia Românească veche, II p. 332).

In traducerea pe care-o începem în numărul de faţă. ne-am silit să dăm numele exact şi actual al fiecărei localităţi cunoscută azi şi să descriem situaţia satelor dispărute ce le-am putut găsi pe alte hărţi contimporane puţin posterioare lui Bauer sau pe frumoasa lucrare a lui Schwanz von Springfelz.

[1]) Operaţiunile militare tărăgăneau în cursul acestui an caracterizat mai mult prin tratativele în curs între beligeranţi (cf. Essais de Géographie, de Politique et d'Histoire... Par M.L.C.D.M D.L.D.G.D.C.D.M.L.C. D'A Neuchâtel, 1784, in-8⁰, a cărei parte a treia constituie un izvor însemnat pentru acest război, cu toate că această carte e scrisă în mod părtinitor pentru Rusia).

Incepem azi cu Judeţul Romanaţi; celelalte, — Vâlcea, Dolj, Gorj şi Mehedinţi —, vor urma în numerele viitoare ale revistei. Vom vedea confirmat de Bauer ce era ştiut înaintei anume că hotarele judeţelor, şi chiar fosta graniţă a Oltenie' înspre Ardeal, s'au schimbat în mod *nu cu totul neînsemnat*, cu timpul.

De notat este că diferitele judeţe sunt lucrate în mod foarte inegal Vom observa de pildă proporţional mai multe localităţi corect notate în judeţul Romanaţi de cât în Dolj, unde printr'o omisiune ciudată chiar oraşul Craiova nu este menţionat, măcar că se vorbeşte adesea despre Banatul Craiovei. Bauer insuşi admite lipsurile inherente unei asemenea lucrări, le explică prin faptul că, mai ales în ce priveşte materialul pentru partea de vest a Olteniei, n'a putut să controleze el singur ştirile date de Ispravnicii (Gouverneurs) acestor ţinuturi, dat fiind că rămăseseră ocupate de Turci în tot timpul războiului dela 1769—1774 (p. 105).

Cu toate lipsurile ei, putem spune totuşi că lucrarea lui Bauer este unică în felul ei, şi constitue un izvor însemnat pentru cunoaşterea ţării pe la sfârşitul veacului al XVIII-lea.

Va fi rolul istoricilor *locali* — cari se vor ocupa cu trecutul fiecărui ţinut, judeţ sau chiar localitate în parte — de-a trage pline foloase din materialul lăsat de Bauer. Ei vor putea identifica satele dispărute de mult, ce nu ne a fost nouă cu putinţa de-a repera. Astfel făcând, vor ajuta şi ei la păstrarea uneia din comorile cele mai scumpe ale unui Neam: trecutul lui.

Pag. 194: Enumărarea oraşelor, târgurilor şi satelor din ţara de dincolo de Olt, sau Banat al Craiovei.

Judeţul Romanozi [1])

Acest judeţ se mărgineşte la miază-noapte cu Judeţul *Wulzi* (Vâlcea), la răsărit cu râul şi Judeţul *Olt*, la mia-

[1]) Redăm aci numirile geografice exact reproduse, cu ortografia textului original, adăogând în paranteză şi numele de azi ale localităţilor.

ză-zi cu Dunărea aproape de Nicopoli şi *Dedeni* (? poate Vidin), la apus cu Judeţul *Dolschi* (Dolj).

Podilul (Potelul), sat cu biserică, aşezat pe un pârâu, nu departe de un lac format de Dunăre.

Krostibodul (Grojdibodul), sat cu o biserică aşezat pe lacul de mai sus; aci sunt vii.

Bagina (Gura Padinei), sat pe Dunăre, nu departe de Krostibodul.

Orla (Orlea), sat cu o biserică şi vii în apropierea celui dinainte.

Wedestritza (Vădăstriţa[1]) } locuinţe părăsite.
Wurlopol (Vârtopul) }

Tzelejul sau *Cilejul* (Celeiu), sat cu o biserică şi vii, aşezat pe Dunăre în faţa unei localităţi turceşti numită Pischti (Besli).

Sileschtora sau *Selestora* (Siliştroara), sat pe Dunăre în faţa unei localităţi turceşti numită Giki (Ghigheni).

Girkowul (Gârcovul), sat pe Dunăre, aproape de Wale Blirac (?).

Fristari [2]) } două sate pe Dunăre.
Werde [3]) }

Ireazul (Islazul), sat cu o biserică, la gurile Oltului, pe un pârâu Dsirarerunture(?), unde sunt vinuri bune. Acest sat are un târg, o vamă, un depozit de sare şi ţărmuri foarte abordabile.

Ralowitza (Racoviţa) de Sus } două sate mici ruinate
„ „ de Jos } aproape de cel dinainte.
Romiratze } două sate aşezate pe malul de vest al Ol-
Zinzereni } tului (necunoscute şi uitate azi).
Kakowa (necunoscut azi), sat situat pe Olt.
Betersani[4]) (Betişani ? „ „), locuinţă „ „ „
Dinesty (?) „ „), sătişor „ „ „

[1]) Găsesc Vadastritia însemnat pe harta lui Schwantz 1723 (cu numele: Vadastra), şi pe acea a lui Pappazoglu 1864 la nord de Grojdibod.

[2]) Traisteni, pe harta lui Dirwaldt 1810.

[3]) Balta-verde „ „ „ azi neexistent.

[4]) La sud-est de Izbiceni pe harta lui Schwantz.

Izbizeny (Isbiceni) de Sus, sat cu o biserică, situat pe Olt.
„ „ de Jos, „ „ „ „
Funde Wornikuli (Fundu-Vornicului) sat cu vii „ „ „
Kokaleti [1]) (Cacaleţi), sat. „ „ „
Tieka[2]) sau *Dieka* de jos (poate: Doanca?) sat cu biserică cu o trecătoare peste Olt; împrejurimile acestui sat sunt expuse adesea revărsărilor Oltului.
Tieka sau *Dieka* de Sus (poate: Tia Mare?) sat mic situat pe Olt.
Ragosile (poate: Potlogeni?) sat cu vil situat pe Olt.
Ziliani (Cilieni) sat cu o biserică „ „ „
Rosoneschti (Rusăneşti) } două sate „ „ „
Fitzenzi[3]) (?) }
Plavireni[4]) (Plăviceanca) moşioară cu o mănăstire pe Olt.
Skerischora sau *Skorteschore* (Scărişoara), sat cu o biserică şi vii, situat pe Olt.
Pressba (Preajba), sat „ „ „
Badizul sau *Babitsch* (Babiciul) sat cu vii „ „ „
Breswika (Brezuica), locuinţă „ „ „
Gusta Wegul (Gostavăţu), sat odinioară întărit „ „
Mischojeschti (?), sat cu o biserică „ „ „
Stojaneschti (Stoeneşti), sat cu o trecătoare peste Olt.
Forgasch (Fărcaşele), sat aşezat pe locul unde râul Dirslow (Tesluiul) se aruncă în Olt.
Sotschi (?), sat situat pe Olt.
Wischora (Viişoara), sat cu o biserică situat pe Olt
Falcojul (Fălcoiu), sat cu o biserică şi un târg „ „ „
Tresteni (?) sat [5]).
Tschoroy (Cioroiu), sat cu o biserică şi o trecătoare peste Olt.

---

[1]) Kakalez, neexistent azi pe Olt, pe harta lui Dirwaldt 1810 este pus la sud de Isbiceni ; Schwantz îl aflăm lângă Olt.

[2]) Probabil Tiha din harta lui Schwantz.

[3]) Fisenz pe harta lui Dirwaldt 1810 la nord de Rusăneşti. Fizentzi pe harta lui Schwantz.

[4]) De ar fi Plăviceni, acela e dincolo de Olt, în judeţul Teleorman.

[5]) Trestin, pe harta lui Dirwaldt la sud de confluenţa Olteţului cu Oltul.

Gîndeni (?), sat înrre *Wale Grezi* (Valea Greci) şi pârâul *Oldeschore* (Oltişorul, Olteţul); aci sunt vii bune; situat pe Olt.

Grezi (Greci), sat cu o biserică şi o capelă în *Wale Grezi*. „ „ „

Mărgenni (Mărgheni), sat „ „ „

Fladuleni (Vlăduleni), sat cu o biserică „ „ „

Brankowani (Brâncoveni), castel boeresc şi o mănăstire de piatră cu acelaş nume, pe râul *Oldeschore*. Aci se află o capelă şi două biserici.

Flateori (Slătioara), sat boieresc cu trei biserici, pe drumul mare ce duce dela *Boukarest* la *Crayowa*, unde este şi un pod peste Olt.

Maldaran (?)
Oseka (Osica)
Roscheni (Roşieni) } trei sate pe râul *Oltezul*.

Cocoeschti (Cocorăşti), sat cu o biserică şi cu vii.

Pleschoye (Pleşoiul), sat cu o biserică şi un pod pe pârâul *Beika*.

Dobrun sau *Drobunul* (Dobrunu), sat cu o biserică pe râul *Oltezul* (Olteţ).

Ploschu sau *Balasch* (Blaju), sat cu o biserică, o capelă, vii şi un pod peste *Oltezul*.

Flagulana (?), sat pe un râu mic, mai sus de cât cel dinainte.

Schubarlitza (Şopârliţa)
Pirscoweni (Pârşcoveni)
Burcan (?) } trei sate pe *Barbazul*.

Rosoneschti (Rusăneşti), sat cu o biserică pe *Oltezul*!

Polzeschti (?)
Margariteschti (Mărgăriteşti) de Sus
Margariteschti de Jos } trei sate.

Birsa (Bârza), sat cu o biserică.

Racowitza (Racoviţa), sat cu o biserică.

Meineschti (Măineşti), sat cu o capelă.

Paltul sau *Palthuth* (probabil Balşu), sat.

Teischani (Teişu), sătişor.

Korbeni (Corbeni), sat cu o biserică.

Bobeschti (Bobiceşti), sat cu o biserică şi un pod peste o mlaştină.

Kinteschti (Chinteşti), locuinţă părăsită.

Morenglavil (Morunglavu), sat cu o biserică.

Oboja (Oboga) locuinţă cu o biserică.

Kelujul (Căluiu), sat cu o mănăstire.

Tzepturaja (Cepturoaia ?), sat cu o biserică şi curte boerească [1]).

Nowazi (?), moşie („terroir").

Kornischul (?)
Petrischul (Pietrişul)
Slatenia (?)
} sate pe râul *Oldeschore.*

Fulenni (?), sat [2])

Choteran (Hotărani), sat cu o mănăstire de piatră cu aceiaş nume.

Retschi (Reşca), sat cu o biserică şi un pod peste *Teslui;* aci se găsesc urme de întăriri vechi.

Dobrosloweni (Dobrosloveni), sat cu o biserică şi un pod peste *Teslui.*

Gorleteschti (Corlăteşti), sat cu o biserică. Aci e un vad pe *Teslui.*

Senoja (Zănoaga), sătişor.

Prlaschwa (Preajba), sat cu o biserică.

Grosoweschti (Grozăveşti), sat pe un pârâu ce se aruncă în *Teslui.*

Boschoteni (Boşoteni)
Wischora (Viişoara)
Mandar (?)
Trekoteschti (?)
} sate aşezate pe *Teslui.*

Robaneschti (Robăneşti), sat cu o biserică pe *Teslui.*

Popunsaleschti (Popânzăleşti), sat pe *Teslui.*

Buschtunk (Buzducul)
Mogera (?)
} două sate pe *Teslui.*

[1]) Pe harta lui Schwantz: Cepturoaia.

2) Poate Fălcoiul, menţionat mai sus(?)

Ķoschoweni (Coşoveni), sat cu o biserică, pe hotarul judeţului *Dolschi* (azi în jud. Dolj).

Leoul (Leul), sat cu două biserici, aproape de cel dinainte.

Deoschti (Dioşti), sat cu o biserică.

Trecotenni (poate Drăgoteşti?), sat.

Karacalla (Caracal), oraş şi reşedinţă domnească cu trei biserici, o căpitănie şi un târg aşezat într'o vale.

Rede (Redea), *Camanka* (Comanca) } două sate cu biserici aşezate în o vale aproape de *Karacalla*.

Creteni (?) sat aşezat în şes, aproape de cele de mai sus.

Appellewi (Apele-vii), sat cu o biserică.

Gisoweschti (Ghizdăveşti), sat cu o biserică.

Sondeschti (?), sat.

Soreni, sat cu o biserică.

Zellari (Celaru), sat cu o biserică.

Burscowa (probabil Zvorsca), sat.

Isworeschti [1]), sat.

Dobroteschti (Dobroteşti), sat cu două biserici.

Amareschti (Amărăşti), sat.

Okolnik sau *Okilna* [2]), sat.

Janca sau *Ganka* din Deal [3]), sat cu o biserică.

Dopoleni (Dăbuleni), sat.

Toate aceste sate sunt aşezate pe hotarul Judeţului *Dolschi*, începând de la Miază-noapte la Miază-zi.

Ganca din wale (Ianca din Vale), *Braneschti* [4]), *Salschiza* [5]) } trei sate pe *Balta* lac mic format de revărsarea Dunărei.

[1]) N'am găsit acest sat pe nici-o hartă.

[2]) Găsesc Okolna pe hărţile lui Schwantz ca sat părăsit de locuitori, cum şi la Dirwaldt 1820, puţin la Nord de Potel şi Ianca.

[3]) Pe hărţile foarte inexacte ale lui Güssefeld 1785, Thomas 1788, precum şi pe acea a lui Reilly dela 1789 purtând No. 13, găsesc satul Ianca, azi dispărut de mult, la nord de Potel, cam unde e azi Ianca nouă.

[4]) Branişta este indicat pe hărţile lui Schütz şi Müller 1789 şi Dirwaldt 1810.

[5]) Salesiza de asemenea pe harta lui Schütz şi Müller, Artraria 1789)

Avem deci în total 119 localităţi însemnate în judeţul Romanaţi. Din acestea există azi 83, figurând în Marele Dicţionar Geografic al României şi pe hărţi moderne; am mai putut repera 11 pe hărţi vechi, localităţi care nu mai există însă; celelalte 25 nu le-am putut identifica. Nu mă îndoesc însă *că prin partea locului* vor fi fiind studenţi iubitori ai trecutului, cari vor complecta lipsurile lucrărei mele în măsura în care aceasta mai este cu putinţă în ziua de azi.

Oltenia sub Austriaci, 1718—1739

(Urmare)

Judeţul Romanaţi

Hotarul acestui judeţ spre răsărit merge d'alungul Oltului dela varsarea lui în Dunăre până la satul Pleşoiu, de aici merge spre vest pe lângă satul Cepanu, Morunglău, Cepturoaia, Curtişor, până în faţa satului Uniul din judeţul Dolj. Hotarul apusean se poate vedea la hotarul de răsărit al judeţului Dolj.

Drumurile din acest judeţ sunt următoarele: Unul merge d'alungul Dunării dela Islaz până la râul Jiu, tăind drumul roman pe la Celei. La satul Girko se desface o ramură care taie drumul roman pe la Cruşov, trece prin satele Rotunda, Săpunari, Prişcov şi trece în judeţul Dolj pe la Cacaleţi. Alt drum merge dela Caracal la Liceni, Ciocăneşti, spre Craiova. Dela Craiova merge spre Prusneni, Balş şi se întâlneşte cu drumul roman. Dela Balş un drum merge în sus pe valea râului Olteţ.

Relieful se distinge bine în regiunea inundabilă a Dunării; dela Caracal în sus sunt dealuri şi păduri între Olteţ şi Olt.

Satele cu locuitori din acest judeţ sunt următoarele: Amărăşti, Angheleşti, Antim, Apele vii, Arefeni, Babicu, Balş, Balşiţa, Betişani, Blaş, Bobiceni, Brâncoveni, Brătăşani, Breneţ, Bursa, Cacaleţi lângă Olt, mânăstirea Căluiul, Câmpeni, Căpităneşti, Caracal, Cârneşti, Celei, Celieni, Cepturoaia, Ciobanu,

Ciocăneşti, Comanca, Corba, Corbenii pe Olt, Costeşti, Gruşcinor, Cruşov, Curtişoara, Debuleni, Dehostu, Dobrosloveni, Dranovăţu, Dubrun, Fălcoi, Fărcaşu de jos, Fărcaşu de sus, Fisenţi, Frăsineşti, Frăsineşti pe Tăsluiu, Gârcău, Gârla, Găvăneşti, Gostovăţ. Gredinu, Groboşani, Grojdibodu, Gubanduru, Hotărani; Ianca, Ilaz, Izbicenii de jos, Izbicenii de sus, Leoteşti, Leul, Mărgăriteşti, Marunglau, Oburş, Osica, Pârlitura, Pârşcoveni, Piatra, Piscani, Piscul, Plopul, Ploşoi, Popânzăteşti, Potelu, Priscovu, Prusneni, Racoviţa, Racoviţa lângă râul Scorbota, care se varsă în Olteţ, Recii, Robăneşti, Ruineşti, Rusăneşti, Sălciţa, Săliştioara, Scărişoara, Schitu, Seliştea, Soci, Spânzuraţi, Ştevănu, Stoeneşti, Studina, Svorsca, Târtărani, Tiha, Urzica, Vadastra, Vişna, Vlăduleni.

Satele părăsite de locuitori sunt următoarele:

Albota, Berbeneşti, Bonta, Broşteni, Devesclu, Dobroteşti, Drăgoteşti, Ghendeu, Ghidoveşti, Grădinari, Iaşi, Liceni, Loloeşti, Mozgan, Obogna, Ocolna, Orez, Pârliţi, Popeşti, Prapor, Preajba de jos, Preajba de sus, Radomir, Redeea, Redişor, Roşia, Rotunda, Săpunar, Stânga, Strâmba, Vişor, Vişor lângă Olt, Vladila, Vlaşi, Voineşti.

Tot în acest judeţ mai avem câteva „agger romanus". La Celei este un castru roman; între Babicu şi Gostavăţ un agger romanus; lângă satul Antim un ager romanus. Lângă satul Schit avem ruina lui Brâncoveanu, lângă Olt; pe drumul între Coşcoveni şi Ciocăneşti este un sat fără nume.

Judeţul Râmnicul Vâlcea

Hotarul de apus al acestui judeţ începe de unde se isprăveşte al judeţului Romanaţi, merge drept pe coama unor dealuri până la râul Plosca unde se varsă în Amaradia, apoi pe acest râu până unde se varsă râul Amereziu, apoi paralel cu el pe coama până unde se varsă râul Amereziu, apoi paralel cu el pe coama unor dealuri până la Colţeşti pe râul Olteţ. De aici merge pe acest râu aproape de mânăstirea Polovraci, face un cot spre est, urcă pe coama munţilor Stănişoara şi muntele Mare până la muntele Nedeia. In partea de răsărit hotar este râul Olt.

Drumurile sunt: cel dela Cepturoaia d'alungul Oltețului până la mânăstirea Polovraci (Gorj). De aici pleacă un drum spre Râmnic trecând prin satele Oteşani, Reci, până la râul Luncăvăț; o ramură apucă spre Râmnic prin satele Pietraru, Budeşti, Ocna, Râmnic; altul spre Orez pe creasta munților până la Lotru. Drumul roman am spus că merge dela Celei până la Râmnic; de aici până la Turnu-Roşu se numeşte **Via Carolina** şi s'a facut în timpul lui Carol VI.

Satele cu locuitori din acest județ sunt următoarele: Alunul, Schitul Arhanghel, Mânăstirea Arnota, Barbarişeni, Bărbăteşti, Barcaneşti, Beneşti, Berbeşti, Beroiu, Mânăstirea Bistrița, Bogdăneşti, Bogdăneşti lângă Olteț, Boeşti, Boeşti pe Cernişoara, Bodeşti, Bodeşti pe Bistrița, Bosonul, Budeşti pe râul Burzăneşti, Bulceşti, Bulşeşti, Bulteşti, Burşeşti, Buzureni, Căciulata, Cacova, Calimăneşti, Cârlogani, Casaneşti, Ceptura pe Şarşa, Cermedeşti de jos, Cermedeşti de sus, Schitu Cetezoi, Chirculeşti, Ciorăşti, Ciorăşti pe Luncăvăț, Cireşul, Ciuleşti de jos, Ciuleşti de sus, Ciumada, Ciuci, Colibaşi, Contu, Copăcel. Gopăceni pe Gerna, Costeşti, lângă mânăstirea Bistrița, mânăstirea Cozia, Crepar, Cristeşti, Demzeni, Densecești, Deşi, Deşoi, Mânăstirea dintr'un lemn, Dobriceni, Dobruşa, Doşeşti, Drăgan, Drăgăşani, Farcaş, Făureşti, Flori, Foleşti de jos, Foleşti de sus, Frățila, Frăneşeşti, Gărdeşti, Geneşti, Gheceni, Glevi, Glodu, Golumvul, Goşi, Mânăstirea Govora, Grădiştea, Greceni, Hulvutei, Iacovilu, Schitul Iezer pe râul Iezer, Igoiul, Izvoranul, Joineşti lângă Olt, Lepuşatu, Licu, Măciuca, Măldărăşti, Măldărăşti pe Luncavaț, Mânăstirea Mamul, Mărgineni, Mărtineşti, Mazire, Mihaeşti, Moduja, Muiereasca de jos, Muiereasca de sus, Munideşti, Munileşti, Negovanul, Nemoiu, Obârşia, Ocna, Ohaba. Olăneşti, Mânăstirea Orezu, Oteşani lângă izvoarele Cerntei, Otetelişu, Pârâu, Petricei, Schitu Piatra, Pieteşti, Pietrar, Podeşti, Poenarii de jos, Poenarii de sus, Popeşti pe Luncavăț, Popeşti pe Olteț, Porianu, Poroeni, Posoți, Preşoiu, Prundeni, Rădeşti, Râmnic, Reci pe râul Reci, Redineşti, Remeşti, Risipiți, Roşia, Rumăneşti, Runcu, Ruşeraţi, Sacoz, Sălcioru, Schitul Sărăcineşti, Săvestreni pe Olt, Scheia, Scundul, Şerbăneşti, Şerbăneşti pe Cerna, Şerbăneşti lângă Olteț, Şerinoasa, Şetreni, Sevestreni pe Olt,

Slăveşti pe un afluent al Olteţului, Slăviteşti, Mânăstirea Sletioara, Sletioara pe Cerna, Soceni, Socoteni, Spineni, Spurteni, Ştăneşti pe râul Burzăneşti, Schitul Stăneşti, Stăneşti, Străjeşti, Strâmba, Stolniceni pe Olt, Sunzeni, Schitu Surpatele, Surzeni, Tălpaşi, Timbaşi, Titireci, Mânăstirea Titoi, Titoi, Tomşeni, Ţurceşti, Ulmeţu, Unguriţi, Urlăeşti, Ursaţi, Uşureni, Vaideei, Văleni, Văleni pe Olteţ, Vedeşti, Veteţia, Vezel, Vieru, Voiceşti.

Satele părăsite de locuitori sunt următoarele: Amărăşti, Băbeni, Balota, Bogdăneşti pe Luncavăţ, Cuceşti, Diculeşti, Dobriceni, Durşii, Faur, Fumureni, Goia, Gormeni, Mădulari, Mileşti, Murgoci, Novaci, Obârşia pe Cernişoara, Orloeşti, Pleşoi, lângă Olteţ, Preoteşti, Puşeşti, Şerbăneasa, Şerbăneşti pe râul Bărbăteştilor, Şimbi, Ştirbei, Suteşti, Ulicei, Ulmeţu, Vasilaţi, Vulpeni, Zăicoiu, Zăvideni, Zenuneni.

Judeţul Gorj

Acest judeţ cuprins între judeţele Mehedinţi, Râmnicul-Vâlcea şi Dolj, are ca hotar cele spuse mai sus.

Drumurile: Toate drumurile din acest judeţ se întâlnesc la Târgul-Jiu. Dela Târgu-Jiu merge un drum spre Schitul Crasna, se coboară la Olteţ şi la mânăstirea Polovraci. Dela această mânăstire merge un drum spre mânăstirea Horez, în Vâlcea şi altul spre râul Lotru. Tot dela Târgu-Jiu merg două drumuri în judeţul Mehedinţi: Unul trece râul Sohodol pe la Copăceni şi râul Bistriţa pe la Teleşti de jos şi pe la Ciuperceni trece în Mehedinţi; altul tot dela Târgu-Jiu, dar mai sus, trece cele două râuri, trece prin Bedicени şi la râul Tismana se desface în două: o ramură duce la mânăstirea Tismana şi altă ramură spre Baia de Aramă în Mehedinţi. La confluenţa râurilor Suşiţa Verde şi Suşiţa Seacă, merge un drum spre pasul Vulcan, trecând pe creasta munţilor Zăhoaga, Vulcan, trece Jiul Românesc şi pârâul Crivadia şi pe la Piatra Tătarului trece în Transilvania. Alte drumuri tot dela Târgu-Jiu merg d'alungul Gilortului.

Trebue să adaug, că ţinutul la nord de Jiul românesc şi Jiul unguresc sunt ale Olteniei, hotarul este cu mult mai la nord.

Satele cu locuitori sunt următoarele:

Albeni, Alexu, Aninişu, Aninu, Arcan, Baia de fier, Bălan, Bălicei, Bălicești, Bălinești, Bărlești pe Jiu, Bencelui, Bengești, Berbenești, Berilești, Bibești, Biludești, Bireș, Borcur, Borbereşti, Boreşti, Bomboeşti, Bredicenii, Breniştoi, Bretoia, Buceşti, Bulboci, Bulceşti, Bulta, Bulticioara, Bumăneşti, Bureşti, Bursăleni, Burseşti, Busoeni, Busuioci, Câmpu Foamii, Căpreni, Cârna, Cărpeniş, Carteul, Celnicu, Celnicu de jos, Gelnicu de sus, Cerbunar, Cerbul, Cerbuneşti, Ceplea, Cerna pe Cernişoara. Cernedia, Cerneni, Ciaur, Schitul Cioclovina, Giobăneşti, Ciocade, Cincu, Ciufraceni, Ciuperceni pe Olteţ, Ciurileşti, Colceşti, Colibaşi, Colţeşti, Comăneşti, Copăceni pe Sohodol, Copăcioasa, Corbi, Cornăţel, Corşor, Costeni, Crasna, Schitul Crasna, Creţeşti, Cuciumăneşti, Curtişoara, Daia, Deeşti, Dobriţa, Drăgoeni, Drăgoeşti, Drăgoeşti pe râul Turbura, Drumoesa, Farca, Frenceşti, Frumuşeni, Ghelcioaia, Gilzeşti, Glodeni, Godineşti, Goeşti, Grevi, Gruiul, Gureni, Hamerazoaia, Hiboba, Hireişeşti, Hoboaia, Humesul, Iaşi, Imoba, Izvorna, Jelei, Larga, Leleşti, Licurici, Magoveşti, Marmurile, Martalog, Miroslăveni, Mlaca, Moga, Mogoşani, Narta, Negoeşti, Negreşti, Nova, Ohaba, Ohaba pe Jieţul, Orbi, Oreda, Păşor, Schitu Pereu, Peş, Peşeşeana, Peşteşti, Petreşti, Petreşti lângă Târgu-Jiu, Pinoasa, Piscoiul, Piscurile, Plopşor lângă Jiu, Plou, Pocevalista, Poiana, Poiana lângă Jiu, Popeşti, Porceni, Posodeni, Poruja, Prigorile, Purţăreni, Răşina, Raşova, Raşova de sus, Raşu, Râul, Reci; Robiţa, Rogozu, Rohoşi, Rohot, Ruji, Săcel, Sănitcşti, Sâmbotin, Şara Pătineşti, Scheieni, Schila, Sorada, Scoarţa, Secer, Segreşti, Şerbeşti, Şerbeşti pe Jiu, Şerbeşti pe Olteţ, Slăvileşti, Slobozia, Soi, Şomăneşti, Sorileşti, Stăneşti pe valea Stăneştilor, Staneşti pe valea Şuşiţa, Ştefăneşti pe Gilort, Stroeşti, Schitu Strâmba, Stotoze, Suponeşti, Surpaţi, Tatomireşti, Târgu-Jiu, Teleşti de jos, Teleşti de sus, Tendeleşti, Mânăstirea Tismana, Satu Tismana, Schitu Tismana, Tolpace, Tomăşeşti, Topeşti. Turbaţi, Turbura, Turceni, Turcin, Ungurel, Uraţi, Urdaru, Ursaţoi, Vădeni, Văidei, Valaru, Văleni, Văleni pe valea Strenceştilor, Verde, Vlăduleni, Voileşti, Voini, Vâlceava.

Satele părăsite de locuitori sunt următoarele:

Ars, Auricești, Dâmbova, Fagu, Moi, Recea, Reguleni, Rogojini Roșii, Rovinari, Șașe, Temișeni, Văcari.

Loviștea

Acest ținut cuprinde aproape toată valea Lotrului și parte din județul Argeș. Hotarele acestui ținut sunt următoarele: trece râul Olt între satul Lotru și Turnu, trece pe muntele Cozia, apoi pe niște culmi muntoase, cari nu sunt numite, pe vârful Clabucetului, Zănoaga, Semteli, Șerbota, Burcaci, Fundul și Bodistau. Merge spre apus de muntele Sturul, Balș până la râul Frate, care se varsă în Olt. De aici trece Oltul, merge pe râul Vadului, trece culmea munților Pocalabu, Negru, Voineasa, Posmegu, Bugețul, Conțu, Crifești și Sărăcinul. De aici se coboară pe culmea unor munți între pârâurile Stevu și Serecinului, trece râul Lotru și se coboară în jos pe vârfurile Munilasa, Petrimanul, trece râul Latorița, vârfurile Nanușul, Tuluful până la muntele Nedeia. De aici merge pe vârfurile Balota, Mălaiu, Joinești, Brezoiu Sturi, se coboară pe **Via Carolina** până la un pârâu al Oltului în dreptul muntelui Cozia.

Drumuri: Cel de pe valea Lotrului, care se desface din **Via Carolina**, merge până la satul Voineasa și la vărsarea râului Voineasa în Lotru, se desface o ramură care merge pe culmea munților la Rășinari și Sibiu în Transilvania. In partea stângă a Oltului este un drum care pornește dela Fedelcșoi, tot pe malul stâng al Oltului, trece prin Titești, Boișor și merge până la Câinenii din Argeș.

Satele toate sunt cu locuitori și sunt următoarele:

Boiași, Boișor, Bomboești, Bretivoești, Brezoi, Câineni din Argeș, Călinești, Clocodici, Cocoi, Mânăstirea Cornet, Drăgănești, Găușani, Griblești, Imlățeni, Lotru, Mălai, Perișani, Proieni, Racovița, Robești, Sărăcinești, Spin, Strasburg —pe malul drept al Oltului este o întăritură făcută de Austriaci, așezată în fața Câinenilor din Argeș—, Titești, Văratica, Voineasa.

Ioan C. Băcilă.

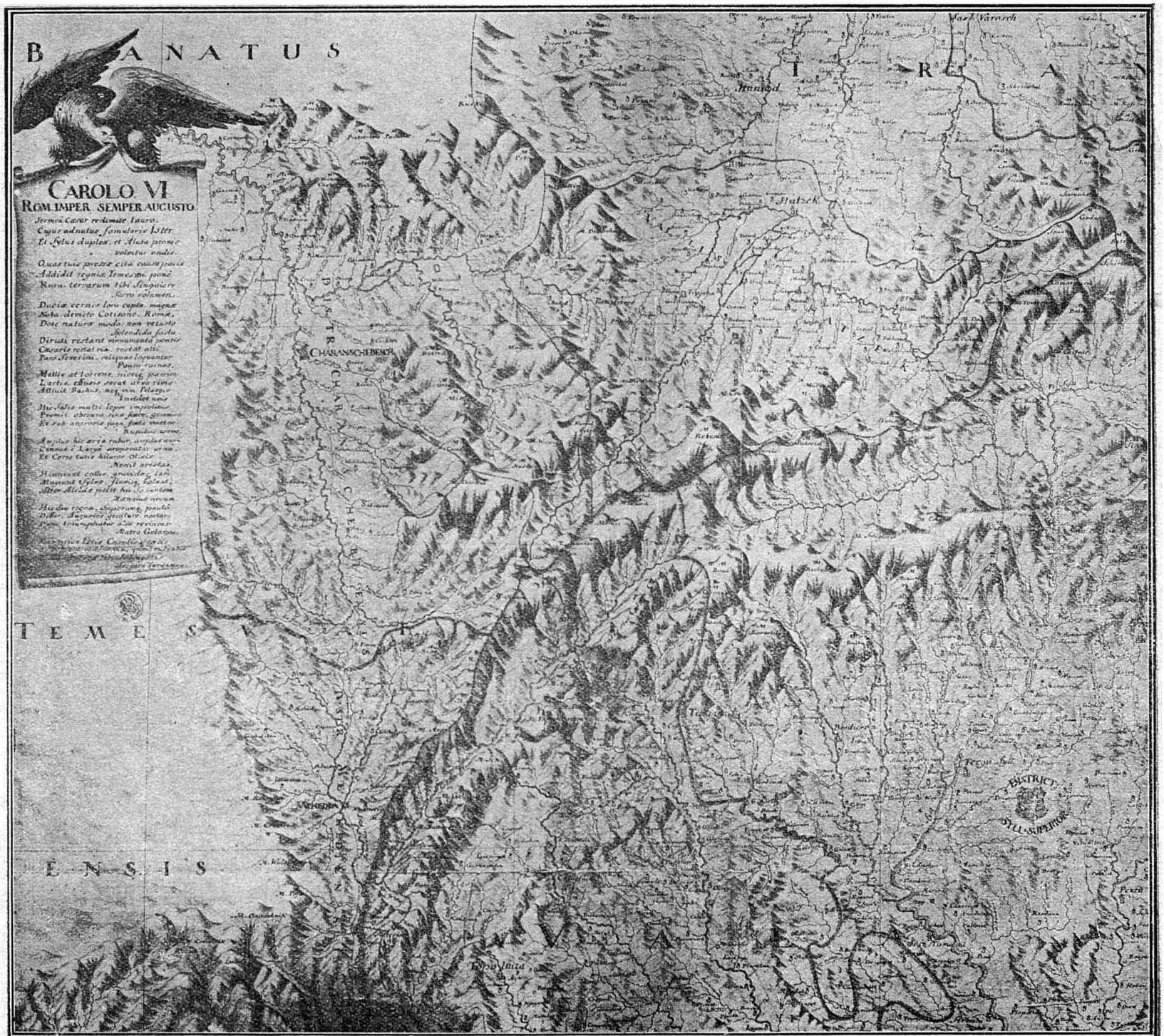
BANATUS
CAROLO VI
ROM. IMPER. SEMPER. AUGUSTO
Sernica Cæsar redimite lauro,
Cujus adnutus famularis Ister
Et Scythus duplex, et Alasta promis
volentur undis.
Quas tuis pretior cita cum pacis
Addidit regnis Temesina pondo
Rura, terrarum tibi sinquiere
Sirro solamen.
Ductæ cernis loca capta, magnæ
Nota, devicto Cottisone, Romæ,
Dote naturæ modo non vetusta
Splendida facta.
Diruti restant monumenta pontis
Cæsaris restat via, restat altis
Pars Severina, reliquas loquuntur
Ponte ruinæ.
Mellie at torrens, inimica porcis
Lactea, effusis erat alveo rivis
Affluit Bacchus, nec non Pelagus
Invidet uvis
Hic salis multis lepor impolitus
Promit, obscœnis ioca fœda gannit
Et sub arrisore jus, fasti vastator
Rupibus urget.
Anguibus hic avia rubor, anguibus aurei
Canous è Larga aroperatur urna,
Et Cerre tutus hilarior Olcis
Nocte quiescit.
Humanat collos, gravedine, fab.
Munent Cyclos flumina, balnea,
Sitor Alcida potit hic Sosiantem
Manuine aream.
Hic diu regna, disporang, pauli
Differ, Augustos genitura, nostro
Pone triumphator sub revisens
Astra Golonne.
[illegible]
[illegible]
[illegible]
CHARANSCHEBESCH
DISTRICT
OLLI-SUPERIOR
TEMESVARIENSIS
Varasch
Hatzek
Rekas
Tecuc
Peterd
Pesch
Bassowitza

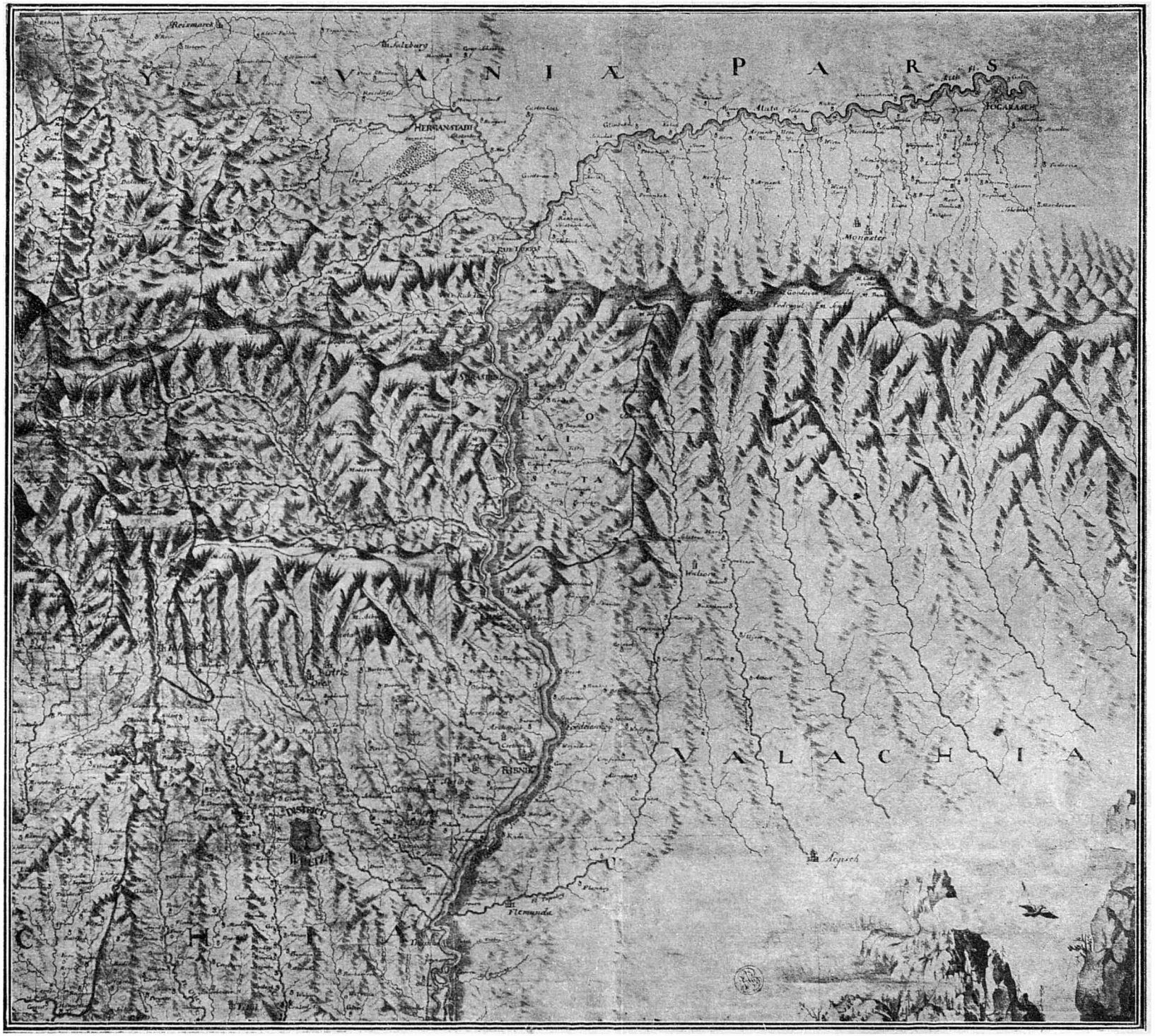
Reismarck
Bn Jaltzbury
Alata
FOGARASCH
HERMANSTADT
Monaster
Walcow
RYMNIC
DISTRICT
Argesch
Flemunda
VALACHIA

Oltenia Preistorică

Roata Olarului

Când au cunoscut preistoricii Olteniei roata? Intr'o însemnare (Arhivele Olteniei An. II 8, p. 298-299) spuneam că am găsit cioburi, care ar arăta că, încă în vârsta bronzului, locuitorii de prin părţile noastre au putut cunoaşte roata olarului încă înaintea influenţelor culturale, ce le-au primit pe drumul Dunării dela Grecii care îşi aşezaseră coloniile în Dobrogea.

Fie că roata fusese născocită de ei, fie că le-o adusese vre-un val invazionar sau cultural, obiceiul vechi de a lucra vasele cu mâna nu piere nici chiar în vremea şederei Romanilor aici, căci alături de vasele aduse din Grecia sau Italia, precum şi de cele făcute de ei cu roata, după ce învăţaseră dela alţii meşteşugul, găsim vasele preistorice cunoscute.

Va să zică, se spune că de-abia mai târziu, după părăsirea Daciei, roata trebuie să se fi întrebuinţat mai mult.

Nu avem însă dovezi. Din toată acea mie de ani, dela părăsirea Daciei până la întâele ştiri ce avem despre părţile noastre, până acum arheologia n'a spus încă nimic, deşi ar fi cea mai îndreptăţită să înlăture cu totul marele punct de întrebare ce pluteşte în istoria noastră.

Ceea ce s'ar putea înşirui pe scurt în privinţa ceramicei vechi, ar fi însă următoarele: Cei dintâi locuitori ai părţilor oltene, după cercetările de până acum sunt neoliticii. Neoliticii, cari ştiau să-şi facă din lut câteva forme de vase prea puţin înfrumuseţate, cu eşituri, împunsături, puncte sau linii: Fie prin progres, fie pe cale de împrumuturi culturale, formele lor de vase, precum şi ornamentica vaselor, se desvoltă cu vremea, dând naştere altor forme. Cele care au luat naştere prin progres lasă a se străvedea forma primitivă dela care s'au depărtat, iar celelalte nu fac de obicei decât să se dea oarecum după moda locală, sau să se facă o îmbinare, de multe ori isbutită, între forme noi şi vechi.

Oltenia fiind aşezată tocmai în locul de scurgere al atâtor invaziuni răsăritene, nu e de mirare că vom găsi aici o aşa varietate de forme. Fiecare din aceşti noi sosiţi veneau cu câte ceva nou, care altoindu-se pe ceeace rămăsese dela cei dintâi invazionari, a dat cu vremea naştere înaltei culturi trace, a celor cari singuri rămăseseră în stare a se împotrivi Romei.

Dar să revenim la subiect. Roata e de mare însemnătate în trecutul cultural al locuitorilor părţilor noastre de ţară. Ea, ca s'o spun din capul locului, a omorît toată arta decorativă a ceramicei, precum şi formele vechi preistorice ale vaselor.

S'ar părea îndoelnic, dar iată cum stau lucrurile: La ivirea meşteşugului de a lucra vasele cu roata, piere foarte firesc toată dibăcia şi arta cu care mai înainte se lucrau vasele, căci pe câtă vreme, când roata erea necunoscută aproape, fiecare preistoric trebuea să-şi lucreze singur vasele de care avea nevoe, acum unul singur putea mulţumi sate întregi. Când lucra unul singur cu mâna, îi trebuea multă vreme pentru a făuri un vas. Erea deci legat sufleteşte de lucrul ieşit din mâna lui, căci îl făcea el pentru el, şi nu socotea deloc o pierdere de vreme ca, după ce-l isprăvea de modelat, să-l înfrumuseţeze cu tot felul de ornamente, care mai de care mai frumoase. Apoi cu mâna vasele luau forme de animale, şi mai ales forme cu eşituri în colţuri, forme ce nu mai pot fi lucrate cu roata, care nu poate croi decât vase ale căror linii începând dela gură până la fund, sunt perfect simetrice. Industrializându-se ceramica, vedem că cu ajutorul roţii olarul făureşte mult mai multe vase ca cu mâna. Pentru ele însă nu mai erea vreme de înfrumuseţat şi nici sufleteşte nu mai erea legat de aceste vase, care încetau a fi opera lui, ci erau opera roatei. Apoi pe suprafaţa netedă lucie a vasului nici nu-şi mai aveau rostul unele ornamente, ce se puteau înbina numai pe suprafeţe mai grosolane. Singur luciul vasului şi unele linii paralele, drepte sau în valuri, începuseră să mulţumească ochiul.

Şi-acum, cred că nu sunt prea îndrăsneţ, când încerc a spune că roata e pricina unui hiatus al formelor şi artei decorative a ceramicei preistorice. Ea omoară aproape tot ce fusese înainte, nelăsând să străbată până la noi decât forme ceramice primitiv generale, care oricum nu puteau pieri nici în vremea acelor năvăliri, ce aduseseră pe locuitorii părţilor noastre la o aşa stare de regresiune de civilizaţie.

De aceia, deşi noua teorie a continuităţei culturale trace îşi

face mereu drum, ar trebui să se ţie socoteală şi de unele din mărunţişurile arheologiei preistorice, care—îmi place să cred,—poate spune destul de limpede că, între formele şi ornamentica ceramicei preistorice şi cea din zilele noastre nu se găsesc mai deloc asemănări.

Din olăria preistorică a Olteniei

Iată o ulcică găsită la întâele săpături dela Piscul Cornişorului.

Reproducerea de faţă o arată redusă la jumătatea mărimei naturale.

Lucrat din lut mărunt, bine mestecat, de culoare gălbue-roşiatică, lustruit pe din afară, nu are pe faţa exterioară nici o înfloritură, afară de doi bumbi mărunţi, unul într'o parte şi altul în alta a locului unde se îmbucă sus mănuşa.

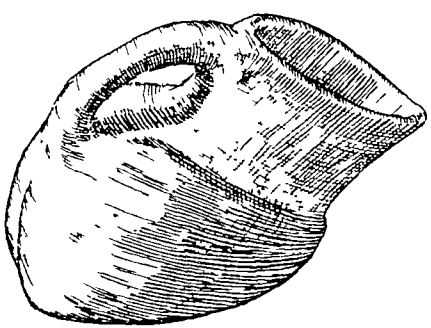

Pentru cei cunoscători forma acestei ulcele vorbeşte mult. E deajuns să spun că s'a găsit ulcele asemănătoare în Ciclade şi la Troia.

Lipsa cremenei lustruite în Oltenia

Să ştie că neoliticul, sau vârsta pietrei lustruite, este însemnat prin ivirea obiectelor de piatră lustruită. Omul paleolitic solutrean şi magdalenian ştiea să lustruiască osul şi fildeşul, dar dela începutul neoliticului omul nu mai e mulţumit cu săcurile cioplite, şi lucrează cu răbdare din răsputeri la netezirea cioplitu-rilor care nu-i mai plăceau. Vom vedea în curând felul cum se lucra piatra lustruită. Deocamdată, e de luat aminte că, deşi preistoricii olteni cunoşteau cremenea, din care îşi lucrau custuri râcăitoare, săgeţi şi altele, totuşi, fiind prea greu de lustruit, în-

trebuinţau altfel de pietre. Dealtfel faptul e cu atât mai însemnat fiindcă *Sophus Müller* (L'Europe préhistorique, p. 22) deosebeşte în această privinţă două ţinuturi. Italia, Peninsula Balcanică, Spania, ca şi ţinuturile din răsăritul Europei mijlocii, nu întrebuinţează cremenea lustruită, în vreme ce, cum treci Alpii, săcurea lustruită e întâlnită din ce în ce mai des până în Anglia şi Scandinavia, unde „această stare de lucruri provine fără îndoială mai ales pentru că arta grea de a lustrui o materie aşa de tare ca silexul s'a desvoltat mai târziu în ţările mai septentrionale, unde vârsta pietrei a avut durata sa mai lungă".

Plopşor.

Sfaturi practice.

Una din problemele cele mai grele ale unui muzeu: cum se pot lipi obiectele de piatră, care sunt rupte în două sau în mai multe bucăţi, şi cum se pot lipi obiectele diferite de argilă, aflate sparte, spre a le întregi?

Ici-colo se lucrează cu cleiu de tâmplar, sau cu syndeticon, care materii se alterează sub influenţa schimbărilor atmosferice, iar altundeva se folosesc alte materii.

In colecţiunea preistorică a muzeelor din Berlin, şi după ea la Muzeul Ardelean din Cluj, precum şi la Muzeul Săcuesc din Sf. Gheorghe, se întrebuinţează o compoziţie, care se prepară astfel:

Punem 250 gr. de *cleiu de Colonia (Köln)*—(nu cleiu simplu de tâmplar)—în 800 gr. de apă, şi dupăce s'a topit astfel timp de o zi, îl încălzim în baie de aburi şi punem în el două coli de *hârtie de filtru,* ruptă în bucăţi mici, pe care mestecându-le laolaltă, fierbem materia. In acest timp o mestecăm mereu cu o lopeţică de lemn, punând în ea 2-3 pumni de *praf de cretă* pisată, apoi 30 gr. de *terpentin veneţian*; după aceea turnăm iarăşi peste ea câţva pumni de praf de cretă pisată, pe urmă vărsăm deasupra 120 gr. de *uleiu de in* şi—ca să nu se mucezească mai târziu — 5 gr. de *acid fenic* (carbolic), apoi punem în ea iarăşi praf de cretă pisată, până când amestecul e destul de gros. Îl luăm de pe foc, îl lăsăm să se răcească şi îl păstrăm într'o cârpă umedă, pe care zilnic o udăm, ca să nu se usuce materia. Astfel, când vrem s'o întrebuinţăm, nu o mai încălzim din nou.

Dupăce am lipit cu ea, cleiul acesta se usucă şi se întăreşte ca ţimentul. Urmele de clei, care rămân acolo unde s'a lipit obiectul, se rad apoi de pe el. Locul lipirii se lasă aşa, sau se poate vopsi în culoarea obiectului. Cazul dintâiu corespunde adevărului; în cel de al doilea dispar urmele care strică impresia.

Cu această materie se poate face şi întregirea părţilor ce lipsesc.

Cluj. **Dr. Martin Roska.**

Documente

Din colecţia D-lui Mişu Săulescu

Transcrise de **N. G. Dinculescu.**

1655 Ianuarie 15.

Cu mila lui Dumnezeu Io Costandin Şărban Vo. şi Domn a toată Ţara Rumânească dat-am Domnia Mea această poruncă a Domnii Mele boerului Domniei Mele Nicolae Clucerul din Glogova şi feciorilor lui câţî Dumnezeu îi va dărui ca să fie ştiut că Gărbovii din Jiiu de sus tot şi cu tot venitul şi cu toţi rumânii şi cu siliştea din hotar până în hotar pe hotarăle cele vechi şi pe semne şi rumânii pre anume: Stanciul, Miera cu fiul său anume Andronie, Vladul, Preda şi cu feciorii lor drept ughi... mii şi Oprea cu fiusău Radul şi Ianuşi cu feciorii lui drept ughi 32½ şi Radul fratele Oprii cu feciorii lor drept ughi 19 şi Agapie şi fiusău Negrea drept ughi 12 şi Ivan cu fiusău drept ughi 12, Giurca şi cu feciorii lui drept ughi 12 Stoica şi cu fiu-său Baloi drept ughi 12, Bălan şi cu feciorii lui drept ughi 20, Stan fratele lui Bălan şi cu feciorii lui drept ughi 12 pentru că aceştî mai sus zişî rumânî ei au fost toţî oameni judeţî pe moştenirea lor din Gârbovi şi din Sărdăneşti, încă mai denainte vreme; după aceia când au fost în zilele răposatuluî Mateî Vodă la leat 7100 iar ei au umblat ca să vânză rumânî la altă parte la alţi boeri. Intr'aceia boerul Domniei M le Nicola Părcălabul Glogoveanul

dacă au aflat şi au prins de veste, fiind el pe jumătate cumpăraţî şi având şi el moştenire acolo în Gărbovi dela jupâneasa lui n'au suferit ca să intre alţî streini acolo, şi când au fost cumpărat el aceşti mai sus rumâni ce scriu, însă banii nu s'au fost prinzând toţî atuncea. După aceia, când au fost acum în zilele Domniei Mele, dacă m'au dăruit milostivul Domnii Mele Io Şerban Voevod, iar aceşti mai sus zişi rumâni din Gărbovi ei au venit cu pără înaintea Domnii Mele în divan ca să întoarcă banii Nicolii Părcălabul înapoi şi să fie iarăşi judici; şi fiind toţî de faţă întraceia Domnia Mea am căutat şi am judecat pe dreptate şi pe legea lui Dumnezeu împreună cu toţi cinstiţii îndreptători Domnii Mele, şi am întrebat Domnia Mea pe rumâni împresuraţi sânt de boerul Domnii Mele Nicola Clucer au v'aţi vândut de a voastră bună voe rumâni. Iar ei singuri din gurile lor au mărturisit cum că s'au vândut de a lor bună voe rumâni. Deci au rămas ca să le dea banii şi pentru aceasta am pus Domnia Mea numaidecât de au dat toţi banii deplin căţi nu le-au fost dat şi au rămas rumânii de lege şi de judecată ca să fie boerului Domnii mele Nicolii Cliucer iarăşi rumâni cu toate că moştenirea lor din Gârbovi şi din Sărdăneşti, cum au fost vânduţi şi mai denainte vreme şi cum am văzut Domnia Mea şi zapisul cel dela mâna lor de vânzare ca să fie rumâni de moştenire ohabnică feciorilor şi nepoţilor şi strănepoţilor în veac şi de către nimeni neclintiţi după zisa Domnii Mele. Incă şi mărturii am pus Domnia Mea: jupan Gheorma vel ban, jupan Preda vel vornic, jupan Stroe vel Logofăt, Bunea vel vistier, jupan Pană vel spătar, Gheorghie vel clucere, Chirca vel Stolnic, Radul vel comis, Hreza vel paharnic, Danciul vel postelnic. Şi ispravnicul vel Logofăt. In oraşul Bucureştilor. Ghenarie 15 leat 7163.

Procit vel logofăt.

Acest hrisov l-am tălmăcit eu Popa Anghel, proin protopop, din Craiova, din cuvânt în cuvânt şi l-am şi scris singur cu mâna mea*).

Canţelaria obşteştii Epitropii.

Această copie fiind prescrisă după orighinal întocmai să adevărează cu a mea iscălitură.

Şeful canţelariei (ss) Ioan Simonescu.

Anul 1835
luna Octomvrie 7

oraşul Bucureşti

*) Prezenta traducere prezintă oarecare lipsuri provenite din citirea greşită a originalului şi a unor omisiuni. Astfel pe boerul Nicola îl găsim şi cu titlul de clucer şi cu cel de părcălab. Iar anul la care s'a făcut vânzarea rumânilor, deşi în timpul lui Matei Basarab, e pus 7100 (1592), dată la care stăpânea fie Stefan Surdul (—Iunie 1592), fie Alexandru cel Rău (—Iunie 1592).

1699 iunie 29.

+ Să să ştie boiarii adeveritorii şi alegătorii ai jupânului Manul Cupeţul i cu părtaşii lui, şi ai lui Gligorie snă Gherasim Călugărul cu părtaşii lui, boiarii anume: Radul Clucerul i Vlaicul Căpitanul i Badea Pitarul i Radul Logofătul Orăscul i Radul Căpitanul Bălosul, i Nicula Leondarul ca să caute aceşti 6 boiari să adevereaze şi să aleagă moşiia ce să chiamă Floreştii ot sud Elh(ov) (?). Intâi să li citească cărţile şi zapisile ce vor fi având de moştenire şi de cumpărătoare şi să aleagă ce va fi partea de moşie a jupânului Manul cu părtaşii lui să o dea pe den sus pre lângă moşnenii Măicăneşteni, să alăture moşie lângă moşie şi ce va fi partea Gligorie cu părtaşii lui să o dea pe din jos fieştecărora dupre cum le vor scrie cărţile şi zapisele de cumpărătoare şi dupre cum vor adevara aceşti boiari mai cu dreptul cu sufletele lor aşa să să aleagă unii de cătră alţii şi să pue seamne şi să le facă scrisorî pela mâinele lor ca să se ştie cine pre unde va ţinea să nu mai fie gâlceavă între dânşii şi... Ispravnic vtori portar. Şi astfel porunceşte Domnia Mea.

Iunie 29 Anul 7207.

(ss) Io Costandin Voevod cu mila lui Dumnezeu Domn.

(L. P).

Procit Vtori logofăt.

Cartea raposatului domn Mateiu Voevod de la 7141 ce au fost dată la mâna Barbului vel Paharnic, cumnatul Condii comisul pentru moşia Ştubeiu

Comunicată de **C. V. Obedeanu**

Milostiiu bojiiu io Matei-Vodă i, gospodin vuuk pokoinag©, io, Basarab voevod, davat gospodstvo ni siin poveleniiu gospodstvo mi, boiarului domnii mele *Barbul biv-vel-Paharnic* [1]) ca să fie

[1]) Acest Barbul biv-vel-Paharnic este Brădescu; el este vestitul bo e militar de sub domnia lui Matei Basarab, care a comandat Dorobanţii la bătălia de la Dudeşti în 25 Oct. 1633; când s'au bătut Matei Vodă cu

volnic cu această carte a domnii mele să şi ţie ale lui sate Stubeiu tot şi Vâlcomul tot preste tot hotarul şi cu toţi rumâni şi cu tot venitul satului. Pentru că aceaste sate fost-au de strămoşie ale boiarului domnii mele, ce iaste mai sus scris. Ci au fost avut o vară primară de o chiema *Mariia din Obedin* de au ţinut'o Coanda, marele Comis [2]); deci s'au prins mortea jupânesei Marii, de au murit, iar Conda comisul el au zis cum iau dat jupâneasa lui Maria, Stiubeiu ca să'l ţie Conda Comisul, însă de va fi viu, partea ei, — Deci s'au prins mortea Condii vel Comis. Deci când au murit el au dat satul Stubeiu mănăstirii Jitianul drept sufletul lui şi n'au avut treabă cu aceste sate ; ci n'au dat moşiile lui la mănastirea, ci au dat partea ei de moşie de sat din Ştiubeiu însă jumătate de sat. Drept aceia au venit fratele Condii armaşul şi cu călugării de la mănăstirea de la Jitianul şi cu Barbul vel Paharnic de s'au pârât de faţă înaintea domnii mele în divan pentru aceste sate ce sânt mai sus zise drept aciia am judecat domnia mea şr am dat ca să le ţie Barbul biv vel Paharnic Ştiubeiu, i Vâlcomul; pentru că aceste sate Vâlcomul fost-au jumătate ale lui Barbului Paharnic, iar jumătate au fost ale lui *Vlad den Arceşti*,

---

Radu-Vodă al Moldovei, el a fost la un loc cu Tudosie spătarul Mehedinţeanul, fiul vestitului Lupu, cu Ivaşco vornicul Golescu, cu Băleanu, cu Dimitrie Vistierul Dudescu, cu Papa logofătul de la Greci, cu Catargiu Stolnicul, etc, şi în această luptă,—una din cele mai importante din istoria militară a noastră, căci a ţinut opt ore şi au perit pe câmpul de bătae 5000 de oameni, fiind organizat un plan de apărare şi de atac cu o adevărată ştiinţă de stat-major—, el a remas rănit, la un loc cu Golescu şi cu Băleanu ; domnul Moldovei Radu-Vodă a scăpat cu capul gol fugind pe cal până la Afumaţi, mârzacii tătăreşti au perit în luptă, cum şi mulţi căpitani Munteni şi Moldoveni (vezi cronica Const. Căpitanul Filipescu. Mag. ist. vol. 4 p. 312 şi urm. apoi Dionisie Fotino p. 91 şi altele. Această familie azi e stinsă; ea erea o ramură din neamul Poianarilor din Oltenia, căci el erea dela moşia lui Poiana, din Dolj. Chiar şi numele de Brădescu se formă de la o altă moşie a lor : Brădeşti, tot din Dolj. Ultima Brădească fu mama D-lui Mihail Săulescu de azi din Bucureşti.

[2]) Aci vom da schema genealogică a acestui Barbu Paharnic Brădescu, care, cum scrie documentul, se înrudea de aproape cu Maria din Obedin din neamul *Obedenilor*. Cu ceea-ce se arată în acest hrisov şi cu datele

fratele jupânesei Marii; ci au fost cumperate *Preda Slugerul*[1]) încă din zilele lui Şărban Vodă drept 7000 de asprii gata. Şi am văzut domnia mea şi cărţile răposatului Şărban Vodă în divan. Drept aceia am dat domnia mea ca să ţie aceste moşii i ţigani: Pătru cu feciorii lui, şi cu alţi ţigani, ce să vor afla de moşie despre Arceşti să le ţie Barbul biv vel Paharnic; pentru că au rămas *Ene Capitan*[2]), *fratele Condii* şi călugării de leage de naintea domnii mele. Drept aceia am dat domnia mea ca să ţie aceste moşii i ţiganii lui şi feciorilor lui. Inaco da nest gospodstvo mi.

Mai 18. 7141 (1633).

Arh. Statului, Condica No. 268 (Brâncovenească No. 4 pag. 951 (roşu) fila 779 (negru).

---

arătate în alte hrisoave de care vorbirăm în numerele precedente din „Arhivele Olteniei", complectăm funia genealogică aşa:

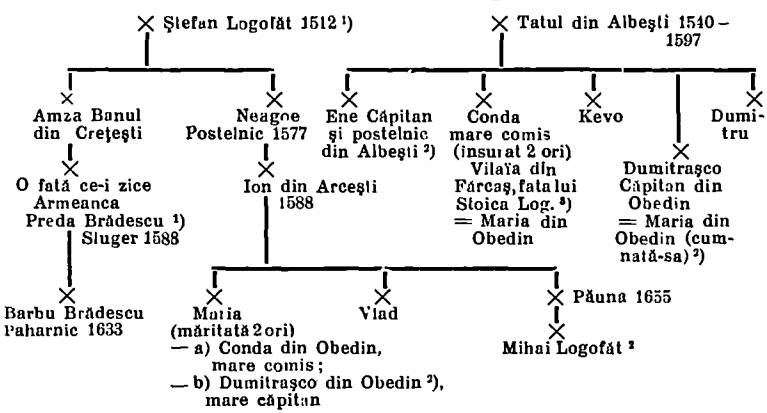
Ştefan Logofăt 1512 [1])
Tatul din Albeşti 1540–1597
Amza Banul din Creţeşti
Neagoe Postelnic 1577
Ene Căpitan şi postelnic din Albeşti [2])
Conda mare comis (însurat 2 ori) Vilaia din Fărcaş, fata lui Stoica Log. [3]) = Maria din Obedin
Kevo
Dumitru
O fată ce-i zice Armeanca Preda Brădescu [1]) Sluger 1588
Ion din Arceşli 1588
Dumitraşco Căpitan din Obedin = Maria din Obedin (cumnată-sa) [2])
Barbu Brădescu Paharnic 1633
Maria (măritată 2 ori) — a) Conda din Obedin, mare comis; — b) Dumitraşco din Obedin [2]), mare căpitan
Vlad
Păuna 1655
Mihai Logofăt [3]

[1]) Boerii aceştia din *Creţeşti* şi din *Arceşti* ereau din neamul Basarabilor.

[2]) Vezi toate aceste funii din documentele: No. 268 Cond. Brâncovenească No. 41 pag. 95, roşu, fila 779, negru, Arh. Statului; Acad. Rom. 65/XLIII; Acad. Rom. doc. 51 din pach. 72; Cond. Brâncovenească No. 4 pag. 944 roşu fila 775 negru verso; doc Radu Vodă 1668,—toate în posesiunea d-lui Const V. Obedeanu,—şi în doc. din 1597 Şcoala Obedeanu Arh. Statului fila 86.

[3]) Acest Stoica logofăt din Farcaş, tatăl Vilaei, ce o ţinu în doua a căsătorie Conda din Obedin, fu marele Căpitan de credinţă al lui Mihai Viteazu; el fu trunchiul neamului Fărcăşenilor (moşia Fărcaş e în Romanaţi; el asedià cetatea Nicopoli în 1595, pe care o prefăcu în cenuşă şi bătu pe Turci, însă în urmă peri la Vidin, iar Mihai rămase tare mâhnit de moartea lui. (Vezi cron. anonimă pag 280 vol IV. Mag. ist.)

Zapis din Negoești

Transcris de **N. G. Dinculescu** [1]).

Zapisul nostru la măna lui Gheorghe Hăldană i la măna lui Nistor Tilea [din] Negoeşti, precum să să ştie că sculându-ne noi asupra lor şi trăgându-i la judecată cu o copie depe un zapis cerând ca să ne dea moşie din Teiu Miculescu, după un moş al nostru Miculescu, dară găsindu-să cumpărată de moşi-său Tudor Hăldană dela Maria fata Neagului Tilei, tot un moş fiind cu moşu nostru Miculescu şi fiind şi acel zapis trecut în cartea de hotărnicie, şi mai având şi alte cărţi de hotărnicie şi văzându-ne noi singuri că nu avem dreptate şi de vom mai intra prin judecată' neavând noi drept vom înplini şi cheltuiala lor, şi luindu-ne sama' de a noastră bună voe, am făcut pace şi i-am dat acest încredinţat zapis al nostru să stăpânească cu bună pace de către noi şi de către copiii noştrii şi de către tot neamul nostru. Şi oricine să va scula din noi sau din neamul nostru asupra numiţilor cu judecată să fie sub gloabă taleri 100. Şi pentru mai adevărată credinţă ne-am iscălit mai jos ca să să crează puind şi degetile noastre în loc de pecete.

(ss) Eu Laţco Bercea adeverez. *1781 iunie 13.*

(ss) Eu Matei Bercea adeverez.

Şi eu Răducan Cioroianu am fost martor.

Şi am scris eu Dragomir Log[ofă]t cu zisa şi cu învăţătura lor şi sânt martor.

Cu acest zapis viind amândouă părţile înaintea mea şi spuindu-mi că de bunăvoia lor l-au dat Laţco Bercea şi Matei Bercea la mâna lui Gheorghe Hăldană şi la mâna lui Nistor Tilea cunoscându-să că nu au nici un feli de dreptate a căuta judecată la Divan şi temându-să de cheltuială, s'au învoit şi s'au împăcat printr'acest zapis ca să nu mai caute acu[m] cu altă judecată. Pentru aceia l-am adeverit şi eu cu iscălitura.

(ss) B. Ştirbei Serdar 1781.

[. . . . . [2])] Bane pentru Gheorghe Tămas şi iar Gheorghe că dând jalbă ei pentru mine cum că le stăpânesc eu o parte din moşie din Teiu lui Tilea din hotarul Negoeşti sud Mehedinţi

[1]) Dupa actul original pus la dispoziţia revistei spre publicare prin bunăvoinţa Doamnei Elisabeta Stoenescu, din Negoeşti-Mehedinţi.

2) Această parte din manuscris este ştearsă cu totul.

[. . . . . [1])] eşit cinstită porunci D-vs. soroc ca să viu să mă judec . . . . şi după poruncă am venit şi am eşit în Divan şi după cercetarea ce ni s'au făcut cărţilor s'au dovedit că acea parte de moşie a lor o stăpânesc alţi moşneni iar eu nici un stânjen pentru care au dat ci deosăbit jalbă D-vs. şi s'au orânduit la d-lor boeri ispravnici ca să cerceteze. Şi eu [am cerut] la ei acum că să-mi dea o adeverinţă la mână să nu mai avem pricină şi nici într'un chip nu vor. Pentru care ne rugăm D-vs. ca să fie cinstită porunca D-vs. după hotărârea ce s'au făcut de Divan ca să-mi stăpânesc acea parte de moşie cu pace. Să fie cinstita poruncă D-vs. ca să mi să întărească stăpânirea să nu mai am pricină. Şi ce va fi mila D-vs.

Plecat D-vs. (ss) Gheorghe Hăldan i Sanda din sud. Mehedinţi.

Să să facă.

Ianache Hrisoscoleu biv vel ban Caimacamul Craiovii.

Devremece când aţi eşit amândouă părţile la Divan din cercetarea ce s'au făcut şi din spunerea a voastră a moşnenilor s'au dovedit că acea parte de moşie ce o căuta la voi acei de care vă jeluiţi iară supt stăpânirea acelora de arătaţi voi adecă întru a unui Seamen Vârlan cu părtaşii lui pentru care dând deosăbită jalbă acel Gheorghe Tămaş şi Ion Banboe s'au orânduit cu poruncă la D-lor boiarii ispravnici ot sud. Mehedinţi să le ia seama şi după cum vor cunoaşte că iaste cu cale să facă hotărâre în scris cu care de nu să vor odihni vreo parte vor veni şi la Divan. Iar voi căutaţi dară de vă stăpâniţi partea voastră de moşie după cărţile vechi şi noi ce aveţi şi precum veţi fi stăpânit şi până acum. Iar când vor mai pricinui cevaşi veţi merge şi voi cu cărţile ce veţi avea iarăşi la D-lor boerii ispravnici de vă veţi înfăţişa toate părţile şi D-lor vor face îndreptare.

1784 Dechembrie 5.

(L. P.) Treti Logofăt.

[1]) Această parte din manuscris este ştearsă cu totul.

NOTE ŞI COMUNICĂRI

Sâmboteanca?

Intr'un articol despre *Negoţul de oameni în Muntenia veacului 19*—adecă despre Ţigani,—revista săsească din Sibiu *Transilvania*, Nr. 2, din 1845, povesteşte:

„Pe când trăiam în *Târgu-Jiului*, oraş de reşedinţă la marginea Ardealului, locuia acolo o boeroaică, altfel doamnă cultă, *care a tradus în româneşte mai multe opere franţuzeşti.* Intr'o zi treceam pe lângă casa ei. Doi purcei se rătăciseră în curtea ei; boeroaica îi vede, chiamă îndată câţiva ţigani şi le spune aşa că puteam să auz şi eu: „Dacă deseară, când am musafiri, nu-mi aduceţi pe masă purceii ăştia fripţi, fiecare capătă o sută de toiage!" Ţiganii se apucară de lucru, prinseră purceii şi seara oaspeţii se delectară cu friptura care a fost luată dela gura cine ştie căreia văduve sărace".

Cred că boeroaica a fost frumoasa, literara Sâmboteanca.

G. Bogdan-Duică.

Inscripţii din bisericile Olteniei

Cerneţi [1])

Adunate de T. G. Bulat.

Biserica mare, cu turnuri greoaie, este împărţită în trei părţi până la altar, având şi un pridvor deschis.

La prima despărţitură, pe dinnăuntru, se citeşte: „Cade-s a şti că acest anvon s'au zugravit cu toată cheltuiala boerilor oră-

[1]) Cerneţi, fosta capitala a judeţului Mehedinţi, la distanţa de 3 km. de T.-Severin.

şeni i neguţatori cum la vale arată spre pomenirea D-lor: Ştefan Miclescu, Stanciu Fratoştiţeanu, Ion Gardareanu, Nocă Popovici, Iion Vicăşoran, Ştefan Burilean, Dmitru Pleniceanu, Mihai Ciupagea, Stancu Puroicea, Iion Burilean, Alecasăe Petrescu, Iion Ciupagea, Nicu Lupulescu Calin cu cizmarii lui.

La pronaos, la a doua despărţitură, tot pe dinnăuntru:

+ Această sfântă şi Dmnezăiască bisarică unde să cinsteşte şi să praznueşte hramul nedăsparţitei sfinti Troiţ s'au început din temelie de vesnic întru pomenire Domnul nostru Iioan Grigorie Ghica Voivod la leat 7271 iar acum în zilele prea înălţatului nostru Domn Iion Grigorie Dimitrie Ghica Voevod de iznov s'au înfrumseţat şi s'au zugrăvit cu cheltuiala bisarici, episcup fiind iobitorul de Xr parintele nostr Neofit şi egumen al sfintei Mănăstiri Tizmeni chir Neofit, în anul mantuiri 1827 Avgust".

La stânga inscripţiei: „Iion Ghica Voivod şi Domn" având coroana împărătească pe cap; alăturea soţia sa cu acelaşi fel de coroană. Lângă Doamnă „Iion Grigorie Ghica Vvd," având alăturea o femee, probabil soţie. Barba lui este roşcată, spre deosebire de a celui dintâi, albă. La dreapta inscripţiei „Iion Grigorie Dumitru Ghica Voevod" frumos, cu cuca domnească în cap; alături insignile domniei: topuz, sabie şi cruce. Vine apoi: „Egumen sfintei mănăstiri Tismana Kir Neofit"; la dreapta lui „Kir Kir Neofit Episcupu Ramnicului".

Biserica, cu hramu Sfintei Treimi, are amvon şi este deosebit de încăpătoare. Pe o icoană la dreapta: „Slia icona este Tanasie Jivanovicea Molovao Y Modoşu Aleza Cvileigatina 851 leat".

Pe policandrul solid: „Acest policandru este al sfintei Troiţi ot Cerneţ 1826, Ghenadie singhelu şi eclisiarh şi dhov Feb. 14".

Pe dosul icoanei dela iconostas: „+ Această sfinţită icoana s'au închinat bisericii sfintei Treimi din O. Cerneţii de smeritul între preoţi Gheorghe C. Slătineanu protonotarul servitorul ei 1857 Mai 21.... Morţi: Zmaranda, Lucsandra, Lăudat, Raducan".

Pe tâmplă: „Această tâmplă acum a treia oara s'au zugrăvit cu cheltuiala sf. Biserici şi prin staruinţa D-l Epitrop Gheorghe Dimitrescu 1866 Noemb. în 30".

La Proscomidie: „Pomelnicul titoricesc".

Morţi:	Vii:
1) Grigorie V. V.	Smaranda, Grigorie, Ştefan,
Ioan V. V.	Maria, Nicolae, Tariţa
Scarlat V. V.	. . . . .
Alexandru V. V.	Callinic Arhiereu
2) Banu Dimitrie Ghica	. . . . .
Maria Doamna şi tot niamu	Gruia, Nestor, Ţeca, Draghicean, Călina.

Deasupra uşilor împărăteşti, în altar: „Fraţilor Preoţi, după vremi care veţi fi, vă rog să mă pomeniţi. Ghenadie eclisiarhu şi Duh 1828".

Pe uşa din dreapta înnăuntru la altar: Ghenadie eclisiarh şi duhovnic. Ioanichie Moh. Zugraf". „Acest sft uşa s'au făcut cu cheltuiala Dum. Coconului Costandin Vladaan vl. caminar przvedt judeţ Mehdi 1838 gen. 8".

Pe crucea depe sf. masă: „S'a făcut aceasta sf. şi dumnezească cruce atât cu cheltuiala Preotului Filip Giurescu i cumnatu-s Costandin Crăciunescu şi s'au dat har biserici din oraşu Cerneţ hramu sf. Ioan. Anu de la mantuirea lumi 1859".

Intre cărţi se află un Octoih dela Mitrofan episc. Buzăului; pe el, aflăm: „+ Aceasta sfânta carte Ohtoich iaste al sfintei bisearici dela Cerneţi dat de pomană de Măria sa Io Costandin... să fie al Biseareci — niapesah ar. Nicodim. Mţa Mart. din lt. 7208. [1700].

Pe un Antologhion al lui Macarie": „Această sfantă şi Dumnezaiască carte psaltichie s'au cumpărat de D. D. Gheorghe Conţipistu cand au fost trimis de orăşeni pentru oraş la Bucureşti: atunci mi l-au trimis aici la Cerneţi, mie, ce aici mai jos mi am şi iscălit aici, eu, cand mi-au venit în an 1838 Dec. 26. B. F. Iliovici".

Pe un Octoih de Buda: „Acest octoih bogat s'an cumpărat de Sfinţia lui Părintele Protopopu Ilie dela D-l Ştefan Pavlovici cu lei 75, adecă şapte zeci şi cinci oraşu Craiova, 849 Mart. 19".

Pe un Minei: La anul 1866, Ianuarie 15 zile, am scris eu Pr. Constantin... în Or[aşul] Cerneţ"[1]).

[1]) Interesantă această mărturie, cum că la 1866 Cerneţul era încă oraş, acest *Cerneţ* care azi abia numără câte-va case. Merită toată atenţia acest exemplu de migraţiune a aşezărilor omeneşti.

Pe păretele exterior al Bisericei, spre sud, portretul săpat în piatră şi încastrat în zid al lui „Ghenadie 1819 eclesiarhu", al lui „Nocă" pe tablă de tinichea, iar în spre altar „pomelnicul lui Dumitru Nicola" săpat în piatră „1837 de Ghenadie eclesiarhu şi doho"; în sfârşit pomelnicul lui Bibicescu, pe aceiaşi parte, spre M-zi. La Nord, încastrată în zid, o cruce pomeneşte pe „Maria Oprenoae" „ce au fost în varsta de 13 ani când s'au măritat în anul 1814". In curte lângă biserică mormântul neglijat al lui „Mihai Ciocazan" „împreună cu două soţii ale sale".

(Urmează).

Manuscriptul unui bănăţean, despre Moldova înainte de 1848.

Comunicat de **D. Izverniceanu**, Oraviţa.

Resfoind *„Disertaţiunea istorica-critica şi literara tractanda despre originea romaniloru, din Dacia Trajana"*, de Basiliu Maniu, născut la Lugoj în anul 1824 şi fost membru al Academiei române, găsesc în notiţele sale că aminteşte şi de un *P. Popescu* care a fost cândva în Moldova ca „profesor privat".

P. Popescu era de origine bănăţean şi a trăit într'adevăr în Moldova până la anul 1848. In timpul petrecut acolo, pe lângă ocupaţiunea zilnică de profesor, s'a mai îndeletnicit şi cu studierea amănunţită a „referinţelor, vieţii şi a acţiunilor fanarioţilor pe pământul Moldo-României". Insemnările şi le-a cuprins într'un manuscript, pe care la re'ntoarcerea lui l-a adus cu sine în Banat. Din scrisul său reiese că a fost un foarte bun român, care purta la inimă dragostea de neam şi mai ales o dragoste nemărgenită faţă de popor. El ură pe toţi boierii de pe atunci, cari erau corupţi cu desăvârşire, după spusele sale.

Despre această boierime Basiliu Maniu într'o notiţă a sa scrie următoarele: „Patricii Moldo-Romaniei din aceşti timpi au întrecutu cu infamiile loru pe cei din Roma de pe timpii Sulani, Marieni, Cinnani, Neroni etc. etc. corupti pône în sufletu, legati de familele fanariote parte prin incuscrerie, parte prin interessele complicitatei, prin cerintia nedumerită dupo jafu se îndulcisere de viatia desfrenată şi înnecati în tină crimeloru, în abisul fere-

delegiloru, nu mai cunosceau dumnedieire, umanitate. Satiu, lege s'eu atare dreptu facea'cu poporulu, dedati cu viciulu, le era şi cea mai mica plecăciune din partea sateliteloru turceşti facia'cu poporulu, nesuferită; acesti calei aveu cu tote infamiile lor recore si teamă de o resbunare possivera, fiindu streini pe pamentulu românescu, si erau prin urmare dispussi a se cunteni in multe-a fi ma crutietori cu poporulu moldo-romanu, agitati însa de nobilimea nationala, încuragiati de elita romană pamenteana si servila, nu se mai dedere din calea crimelor înfiorătoare!"...

Tot Maniu zice mai departe: „Din manuscrissulu banetianulu nostru intelligente P. Popescu — ce a fost descrisu referintielle, viatia şi actiunele fanariotilor pe pamentulu moldo-romaniei — estragem frassele urmatore caracterisate prin svatulu (svadio) cellu dedere patricii romani, boerii desfrănati—domnilor intimidati". Aici urmează citatul din manuscriptul lui P. Popescu: „Maria ta, poti să încarci pe suppusii mariei talle (!) cu dări mari, caci ei nunumai că sunt în stare a suporta grăutatiile care noi ti le propuneamu (!) ci si alte cu multu mai mari; izvorele fiscului sunt forte avute în Tiera nostra, èra indigentile poporului ţeu (?) afora de proportiune facia cu veniturile loru. Tierenii provintiei talle (!) sunt de o sobrietate nespusă, viptulu loru e simplu, s ei urescu din inima totu lussulu; imbrachămintele tieranului custâ din unu vesmentu de läna tiesiuta de muierea s'a! — Maria ta suppunenda pe tiereni sub dare mare, vei promova agricultura in Provintia, marendu averea tieranului, caci debe cercatu un mijlocu de a destepta pe tieranu din apatia s'a spre care e dela natura forte plecatu".

Astfel ştiiau unii boeri din Moldova, pe timpul fanarioţilor să îndemne la jaf pe domnitorii aduşi de vânturi în Ţara românească. Ei deveniseră nişte unelte servile nu numai fanarioţilor ci şi Ruşilor, iar pe popor îl considera de o massă inconştientă, vrednică numai de a săvârşi lucrurile cele mai grele, fără de odihnă, fără de răgaz şi fară de nici un fel de recompenză, numai şi numai de a umplea buzunarele unei boierimi laşe şi a u nor domnitori jăfuitori.

Bănăţeanul P. Popescu zice mai departe în manuscriptul său: „Boerii tierei sa me èrte decă atingu unele zgaibe vechi a parintilor 'loru care ustura si pene în dio'a de adi, ranele äncö nevindecate a poporului moldo-romänu; In adeveru debe să mul-

tumimu ceriului că se află în timpulu de facie mai multi d'ntre urmasii dumnealoru cu sentiminte nobile, si cu inimi adeveratu patriotice, mai alessu intre tenerimea cea nestricată; dar însă acea ce nu se pote-ignora şi nega, è, că mai sunt in castelle boeresci a Moldovei Neroni, cari ar curma 'li sar pote cu o lovitura, forä cea mai micä mustrare de cugetu, gîtulu întregului poporu romänu! In fruntea acelor Neroni, stä Schefulu Moldovei cu Calei sei si cu tote creaturile s'alle. — Moldova nu s'a folositu — dela alungarea fanarioţiloru si introducerea domniei pamentene, cu nimicu pône adi, caci domnulu Moldovei M. S.[1]) a fost mai reu de catu celu diä urmä fanariotu a lu vechului trecutu; Fanariotii tieneau celu pucinu jafulu, intr'o mänä tremurända, si erau pururea cu frica in sinu (!)—pe cändu lipitorea Moldovei cea de astädi n'au avutu fricä întru rapirile s'alle nici macär de Dumnedieu! — — Eu indreptesiu pe toti vîndietori. de patrie, la sortea Poloniei si 'ii rogu sä arunce o ochiere la trädätorii Poloniei: Felix, Potoky, Braniky e Malahovsky si apoi sä märturiescä dàca le place cäte le suferä sermanii Poloni, în urma acelloru tradetori afurisiti — cari au restignitu Patria ca nescarı Judü vendietori".

Durere că numai aceste câteva şire au rămas din manuscrisul înflăcăratului bănăţean ca notiţe în opul sus amintit. Dar şi acestea au rămas ca o mărturie vie a stărilor din Moldova înainte de anul patru zeci şi opt. P. Popescu, ca mai toţi bănăţenii, copil eşit din vlaga unui popor obidit, dintr'o provincie încă robită, a purtat în sufletul său durerile neamului de pretutindeni. El în timpul petrecut în Moldova a cercetat toate cu de-amăruntul şi adânc a rămas impresionat de starea de sclavie în care era aruncat ţăranul român şi de nepăsarea boierimei întrată în apele fanarioţilor.

Ce se va fi făcut manuscriptul întreg, nimeni nu ne poate spune.

O rectificare

In revista „*Arhivele Olteniei*" din Iunie 1922, pag. 167, e trecută ca cea mai veche publicaţie periodică din Caracal următoarea:

[1]) Mihail Sturza. Nota com. D. I.

„1848 *Iun 9. Islaz*, număr festiv, redactat de un grup de studenţi, Caracal".

E o eroare, cum se vede destul de clar şi din simpla reproducere. Publicaţia citată o face o foaie volantă, de 4 pagini, formatul de jurnal, tipărită nu la 1849, ci la 1898, ca o comemorare de ½ de secol a lui 1848.

Ilie Constantinescu
profesor în Caracal

Din „Gura Poporului" despre Tudor din Vladimir.

Aci în Bistriţa-Mehedinţului, ce se ascunde în valea strâmtă a pârâiaşului cu acelaş nume — înconjurată de pădure altă dată bătrână şi deasă, acum sfârticată de trebuinţele nestăpânite ale omului — se găsesc două urme de mănăstiri: una de maici spre răsărit de sat, mai în sus de heleşteul lui Neghină, şi alta de călugări sus în pădure spre Balota, către Miazănoapte de sat, cam la 1 km. şi jumătate. Doar locul arată că într'adevăr a fost ceva acolo; vremea, in nemiluita ei secătuire, a căutat să acopere şi stingă totul.

Intâlnind odată, de curând, pe părintele Hinovescu din satul vecin Hinova, iată ce-mi spune despre aceste două mănăstiri:

„La Bistriţa erau înainte două mănăstiri, una de maici şi una „de călugări, până mai de curând. Dar nu erau mănăstiri de maici „şi călugări cinstiţi. Acolo erau păduri bătrâne în vechime, de „nu puteai răzbi cu una, cu două prin ele atunci, când era capi- „tala judeţului nostru la Cerneţi. Şi aste mănăstiri au fost făcute „de negustori greci din Cerneţi, cari nu trăiau bine cu nevestele „lor şi aveau alte femei, fie grecoaice, fie romănce, ori de altă „naţie, cu care se ţineau. Şi dela un timp se făceau călugări la „Bistriţa, şi aci aduceau la mănstirea de maici şi jupânesle cu „care se ţineau.

„Şi trăia pe vremea aceia, la Curtea lui Glogoveanu dela Pru- „nişor, Tudor din Vladimir; era încă copil, şi a auzit şi el din „vorbele oamenilor ce se petrece la mănăstirile din Bistriţa. Şi „când a venit cu pandurii lui la Cerneţi, de se făcuse căpitan la

„lor, întâi şi 'ntâi a venit la Bistriţa de a dat foc la mănăstirile „astea, şi apoi gonindu-i pe Grecii aceia, iar pe alţii omorându-i, „a trecut dealurile către Fântâna Domnească şi către Gorj".

Auzită de **Gh. Dumitrescu-Bistriţa**
dela
Preotul Hinovescu, de 73 ani,
din Com. Hinova-Mehedinţi
la 5 Iunie 1923.

Columbaca în pâraele Doljiului

Zicătoarea franţuzească „A quelque chose malheur est bon" raportată la Columbacă se potriveşte perfect; căci dacă şi nenorocirea e bună la ceva, apoi numai ei îi datorim astăzi progresul realizat în decurs de un an în studiul Muştei columbace. Chestiuni obscure, contradicţii şi puncte de întrebare care te pironeau la fiecare pas, atâte şi atâte lucruri de care atârnă deslegarea problemei, prind a se clarifica azi şi a-şi arăta cu precizie punctele de reper. Mergem spre sistematizarea, dacă nu spre resolvarea definitivă a problemei.

Morfologia limitată la câteva specii, aria geografică mărginită la Judeţul Pasarovitz şi excepţional la Judeţele Torontalului şi Banatului, sunt lărgite astăzi cu studii făcute în Oltenia şi cu izolare de noui specii, pe care consideraţiunile ştiinţifice de până azi le omisese cu totul.

Biologia, care stabilea maximum două generaţii pe an, cu ouă depuse înainte de emigrare în pâraele din locurile predilecte de prăsilă şi anume: pârae cristaline calde, repezi, cu albia pietroasă, cu plante pe margini şi fără vegetaţie arboroasă pe maluri, a evoluat astăzi odată cu nouile cercetări, până a se admite că musca îşi poate depune ouăle şi prin pâraele noastre mai puţin calde, mai leneşe şi fără aşternul pretenţios de bolovani. Larve proaspăt găsite în apele Corzului, Racoviţei, Valea Adâncă, Pârâul Lemnei şi Dăsnăţuiul, ba chiar ouă—dacă cercetarea D-lui Dr. Zota se va termina prin confirmare—ne arată că musca sârbească poate fi foarte bine încetăţenită şi la noi, şi că transplantarea este posibilă în afară de leagănul ei obişnuit de desvoltare.

Şi apoi musca aceasta se semnalează pretutindeni.

Franţa şi Germania îi acordă o deosebită atenţie, cercetând-o prin specialiştii săi şi căutând a-i stabili caracterele morfologice şi determinismul migraţiunilor. D-l Dr. Zota, care studiase această gâză şi prin alte părţi, afirma cu inspiraţia cercetătorului iscusit, înainte de a o descoperi în apele noastre la pârâul Valea Adâncă depe teritorul comunei Tatomireşti, că musca trebuie să-şi aibă o bază de acţiune şi un sălaş de prăsilă şi prin alte locuri de cât în pâraele cristaline şi sprintene ale muntelui. Expediţia făcută în urmă i-a confirmat în totul prevederile.

Porniţi împreună cu automobilul Regionalei Sanitare pe Amaradia, am cercetat o zi întreagă ape mai mari şi mici, păduri, vite la plug ori acasă, la Godeni, Melineşti, Fratoştiţa şi Bodăeşti. Cu ideia preconcepută pe care o aveam personal că gângania nu iubeşte apele noastre, ci doar sângele vitelor, pe care-l suge şi pleacă ori dispare, priveam la D-l Dr. Zota, nu fără părere de rău, cum ia apă la picioare şi noroi pe pantaloni, cu băţul într'o mână şi cu umbreluţa de prins muşte în cealaltă, trecând în lung şi în lat pârâul Plosca. Dar nimic şi nimic până seara târziu, când la înapoiere pe şoseaua Tatomireştilor, la un pod peste pârâul Valea Adâncă, oprim maşina luând-o pe jos în susul apei, lăsând înaintea noastră pe explorator, şi începem a desprinde pietrele din pârâu. Dr. Zota, contrariat de insuccesul zilei, devenise nervos, şi-şi tot potrivea ochelarii la fiecare piatră desprinsă din albie, căznindu-se să identifice larvele îngrămădite pe luciul pietrelor. Era noapte deabinelea pe Valea Tatomireştilor, când aud în dosul meu o exclamaţie ca o uşurare şi ca o izbândă: „Priviţi D-lor, Columbaca e colea". Imediat eu cu profesorul Argetoaia recoltăm o colecţie abondentă de larve şi pupe de Columbacă, pe care D-l Dr. Zota le primeşte în micul său laborator portativ. Şi când a doua zi ne întâlnim din nou la Prefectură, D-sa ne face o îndoită surpriză, presentându-ne într'o eprubetă scoasă din buzunarul vestei două Columbace vii, care-şi arată la lumina măritoare a lupei gheburile lor păroase cafenii, şi antenele prelungite şi aduse către vîrfuri în coarn de bisson. Erau muşte prinse cu umbreluţa depe Valea Tatomireştilor, probabil din cele ce zăboviseră pe câmp, ori îşi lua seră sborul cu puţin înainte de asfinţit din corneţeii de hibernaţie.

Trei zile mai târziu, în Sâmbăta Paştelui, de astădată singur, căci D-l D-r. Zota îşi îndreptase cercetările spre plaiuri mai mă-

noase, găsesc larve şi pupe pentru un bogat material de studiu în pâraele Corzul şi Racoviţa, pe care colegul David Petrescu le fixează la microscop şi le dă ca tipice Columbacei, izolându-le cele opt ramuri ale aparatului tracheal, în opoziţie cu simulium argyreatum care are şase, şi cu simulium maculatum numai cu patru, dupe cum se pot vedea în clişeul din pagina următoare, după desenul distinsului coleg şi cercetător David Petrescu.

Şi acum să vedem cum au ajuns aceste larve în pâraele noastre, şi care le poate fi viitorul în cazul când s'ar dedulci zăbovind mai multă vreme aci.

Mai întâi este interesant să ştim cum se face că anul acesta, după un an aşa de favorabil gâzei ca cel precedent, apariţiunea Columbacei, cel puţin până azi, este aşa de rară ca număr şi atât de obosită ca activitate? Colegii de prin Banat, mai obişnuiţi cu ea, afirmă că ploile au nimicit-o anul acesta, fie distrugând-o în muscă, fie dislocând pietrele albiilor şi nimicind astfel prin uscăciune larvele.

Este o ipoteză desigur, verosimilă, ba poate chiar susţinută de reale consideraţii ştiinţifice. Dar larvele nu sunt numai pe pietre, ci şi pe burueni. D-l D-r. Zota afirmă că ele se înfig chiar pe albia pâraelor, aşternutul de piatră nefiind indispensabil fixaţiunei larvelor. Atunci? Şi apoi centrul problemei cu descoperirea larvei în apele noastre pare oare cum deplasat azi, când găsim larve viabile şi muşte din prăsila locală. Sunt acestea virulente? Iar dacă nu sunt virulente, de ce nu sunt?

Umila mea părere este că musca transplantată aci este ca o floare de seră care şi-a pierdut mirosul, ori ca o cultură microbiană atenuată prin căldură sau agenţi chimici. Musca, surprinsă de campanie prin locurile noastre, îşi depune ouăle negăsind pâraе cristaline şi prin apele leneşe şi noroioase ale Doljiului. Generaţia însă care se desvoltă din aceste ouă e puţină şi firavă. Ea nu are capacitatea combativă şi-şi duce viaţa de azi pe mâine alimentând doar o curiozitate ştiinţifică. Dacă ea s'ar prăsi egal în toate apele, menţinându-şi forţa nativă şi patogenitatea sa virulentă, desigur că nu ne-ar da lovituri odată la 50 de ani, ci ar lua ofensiva mai des. Este neîndoios că Musca Columbacă agresivă şi virulentă este doar aceia care vine din districtul Pasarovitz, şi poate şi din Banat, şi pentru că cercetări în apele noastre nu s'au facut până azi, ele vor continua desigur ani dearândul, pentru a se stabili cu certitudine biologia şi nocuitatea insectei

în afara leagănului de obârşie cunoscut. Oaspete vremelnic la noi, urmează să se dovedească ce şi cât rămâne din prăsila şi acţiunea muştei pripăşită prin locurile noastre.

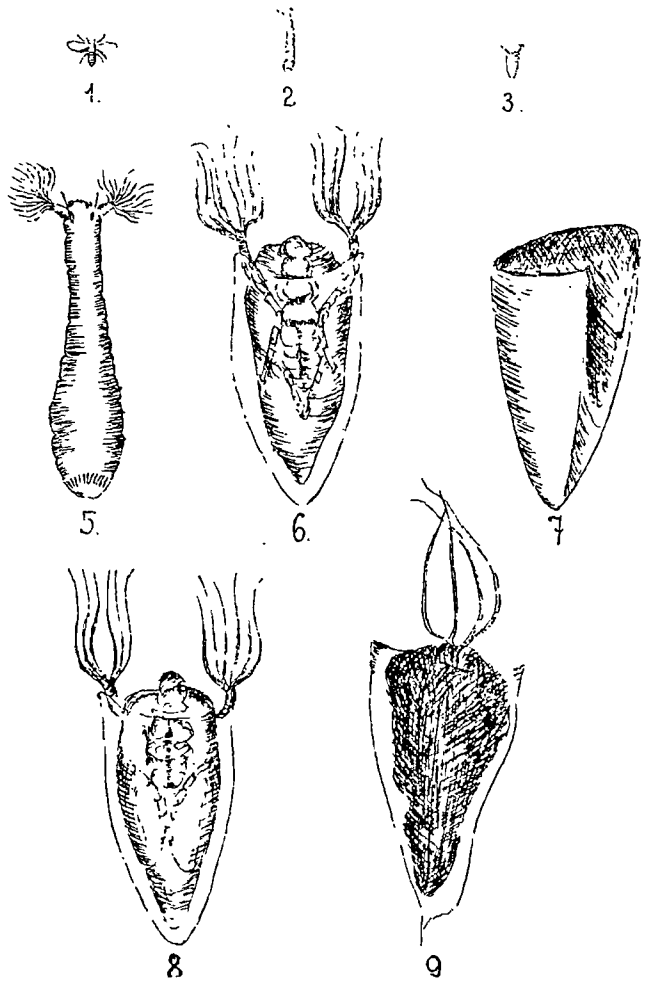

1. Insectă adultă.—2. Larvă.—3. Pupă [mărime naturală].
5. Larvă cu aparat rotator.—6. Pupă de Columbacă cu aparat tracheal—7. Gogoaşa goală.
8. Pupă de S. argyreatum.—9. Pupă de S. maculatum (profil).

Combătând-o cu energie în locurile ei primitive de zămislire, vom parveni desigur să-i pierdem sămânţa şi în pâraele noastre. Specialiştii au cuvântul.

Ştefan Bosie
medic veterinar

Mișcarea Culturală în Craiova

Conferințele Soc. „Prietenii Științei“, s'au continuat în ordinea următoare, cu întreruperea vacanței Sf. Paști:

16 Martie 1924, D-nul G. Mil-Demetrescu: *Originea Craiovei Vechimea și numele.*

23 „ „ „ Emil Marian: *Selecționarea plantelor.*

30 „ „ „ Prof. T. G. Bulat: *Ținutul Someșului* (cu proiecțiuni).

6 April „ „ Preot A. Pârvănescu: *Două confesiuni: Sf. Augustin și J. J. Rousseau.*

20 „ „ „ D-na M. M. Pop: *Inperioasa nevoie de pace în Europa.*

11 Mai „ „ Ștefan Botzoiu: *Literatura artei dramatice.*

18 „ „ „ C. M. Ciocazan: *Teosofia înaintea științei.*

25 „ „ „ Mitu Stoenescu: *Un val de imoralitate.*

* * *

Universitatea Liberă „Prietenii Științei“ a luat vacanță până la începutul toamnei.

* * *

Aceaşi Societate a „Prietenilor Ştiinţei" a mai organizat prin membrii săi conferenţiari următoarele conferinţe în regiunea noastră olteană-bănăţeană:

La Caransebeş, în ziua de 17 Febr.,în localul liceului „Traian Doda" conferinţa D-lui Prof. A. Vasculescu: *Din viaţa Egiptului vechiu.*

La Temişoara în sala Cercului Militaro-civil cum şi la *Arad*, în Palatul Cultural, în zilele de 12 şi 13 April, conferinţa D-lui advocat V. G. Sandulian: *Femeea în trecut, în prezent şi în viitor.*

La Caracal, în localul Teatrului Naţional, la 17 Mai (în folosul Soc. „Profilaxia Tuberculozei" filiala din localitate), D-nul Prof. C. D. Fortunescu: *Din victimele tuberculozei.*

Deosebit de acestea *la Bucureşti*, la Ateneul Român în ziua de 27 Mai, D-l Dr. Ch. Laugier: *Contribuţia medicinei în etnografie.*

* * *

Sfatul Negustoresc—a cărui gazetă săptămânală „Oltenia economică" se remarcă din ce în ce ca o meritoasă publicaţie de specialitate—mai adaogă la şirul conferinţelor ce a organizat în iarna trecută încă două: aceia a D-lui C. C. Neamţu despre *Criza Leului* şi aceia a D-lui C. M. Ciocazan despre *Teosofie.*

* * *

Conferenţiari străini ne-au vizitat doi în timpul din urmă. Cel dintâi un egiptolog, directorul muzeului din Hildesheim, Dr. Roeder, care a colindat ţara, ca o colonie de cucerit, cu o conferinţă cu titlu promiţător: *Tuth-Ankh-Amon*, citită monoton într'o franţuzească pocită şi cu un text care nu întrecea pe acel al articolelor de reviste ilustrate de popularizare din streinătate, dar bun pentru acest orient de exploatat. Marfa se cunoştea de departe: made of Germany. După dânsul o franceză inteligentă şi spirituală, Doamna Elisabeth Sauvy-Tissyre, cunoscută în literatură cu numele de Titayna, a vorbit la Teatrul Naţional despre: *Femeia franceză* şi în special despre Pariziană, lămurind că „adevărata" franceză nu e nici acea din romanele de senzaţie sau eroina pieselor de bulevard, precum nu e nici „la petite femme" care roieşte pe uliţele cartierului latin şi în toate localurile de petrecere ale Parisului, acea pe care o cunosc studenţii şi toţi străinii în trecere prin marele oraş, dar că ea este mai puţin cunoscută, fiind prea ocupată cu grijile gospodăriei şi ale copiilor săi, că nu e străină de nimic ce e intelectual, fiind dăruită cu toate cali-

tăţile de inimă, de spirit şi vrednicie care fac din ea o soţie şi o mamă model. Pentru cei cari se aşteptau să găsească în gentila franceză o „feministă", conferinţa n'a corespuns aşteptărilor; pentru ceilalţi însă, a fost o încântare.

* * *

Un alt străin—dar dintre cei mai distinşi—care a vizitat oraşul nostru, oprindu-se aci spre a cunoaşte cel puţin înfăţişarea din afară a Craiovei, a fost profesorul francez dela Universitatea din Lyon, titular al catedrei de Istorie medicinei dela facultatea respectivă, D-nul *Dr. Jules Guiart.* D-sa era însoţit în această excursie—care s'a continuat pe valea Jiului înspre Petroşani—de tânărul profesor D-l Dr. Valeriu Bologa, asistent la Fac. de Medicină din Cluj.

* * *

O seamă de doamne craiovene a înfiinţat o nouă societate cu denumirea de *„Asistenţa Universitară Doljană"* şi cu scopul de a înlesni studenţilor universitari din judeţul nostru o viaţă materială mai suportabilă în Bucureşti, cum şi o îngrijire morală după cuviinţă. Comitetul societăţii s'a constituit sub preşedenţia Doamnei El. Antonescu, şi cu doamnele Gabr. Dr. Laugier, Ang. St. Rusănescu, Silvia G. Pencioiu, Eug. Neamţu, Gen. Niculescu şi Prefectul Judeţului; plus doi studenţi craioveni.

Pentru strângerea fondurilor s'au făcut donaţii şi s'au organizat serbări. Menţionăm printre cei cari au adus obolul lor în acest din urmă sens pe D-nul Dr. Profesor G. Marinescu, a cărui conferinţă în Craiova a fost ţinută în folosul fondului acestei societăţi, şi pe elevii clasei a VII mod. a Liceului Carol I, cari au dat în acelaş scop la Teatru o reprezentaţie ce a adus un beneficiu de peste zece mii de lei Asistenţei universitare doljene.

* * *

Cercul Studenţesc Doljan a dat la 30 April, cu concursul Doamnei artiste Constanţa Demetriad un festival reuşit, al cărui venit e destinat înfiinţărei unui cămin studenţesc la Bucureşti. S'a jucat remarcabil de bine „Vlaicu Vodă" al lui Al. Davila.

* * *

Pentru clădirea ***Palatului Cultural*** al Soc. „Prietenii Ştiinţei" s'au pus în vânzare aşa numitele „Pietricele" a câte 5 şi 10 lei,

fiecare. Recunoaştem că publicul într'adevăr este asaltat de fel de fel de apeluri la generozitatea sa creştinească şi românească şi că prea adesea s'a văzut amăgit şi descurajat în bunele sale intenţiuni. Ştim însă pe de altă parte că va fi început şi el să deschidă ochii şi să deosebească *cum* dă şi *pentru ce* dă banul său, ne mai lăsându-se înşelat de organizatorii—de multe ori patronaţi de autorităţi—ai balurilor, serbărilor la parc ale cutăror aşa zise Societăţi şi de vânzătorii de prin târgul de afară, pieţe şi chiar biurouri publice ale cutăror calendare şi altele ca acestea.

Pentru mărirea fondului acestui Palat Cultural, Doamna Eug. Ciolac, profesoară de canto, a dat o Audiţie muzicală cu elevele şi elevii săi în seara de 25 Mai, la Teatrul Naţional, cu graţiosul concurs al D-rei Eug. Bazelli, care i-a însoţit la pian.

Societatea „Prietenii Ştiinţei" le aduce amândorora, precum şi tineretului care a ţinut programul, viile sale mulţumiri şi pe această cale.

* * *

Corul din Beiuş, sub direcţiunea maestrului compozitor Hubici, a dat la 2 April în oraşul nostru un „Festival Coral" al cărui program era în întregime format din muzică religioasă, executată numai de ansamblul coral, cu solişti sau nu, alte ori însoţit de orhestra proprie. Compoziţiile originale, în majoritate ale D-lui Hubici, au plăcut şi au impresionat adânc prin calitatea lor muzicală, cum şi prin o execuţie corectă şi nuanţată.

* * *

Cele mai frumoase serbători artistice din anul acesta pentru craioveni au fost zilele în care artiştii cântăreţi—cei cari au format Opera Română şi cari acum sunt nevoiţi a peregrina din oraş în oraş, după ce au fost siliţi să plece din casa lor—au dat două *Festivaluri muzicale* în oraşul nostru. A fost o încântare, pentru publicul care venise şi să admire dar şi să manifeste dragostea şi admiraţiunea lor pentru aceşti artişti români, ceasurile neuitate în care un Jean Atanasiu, un Niculescu Basu şi toţi distinşii lor camarazi au făcut să se audă glasul lor pe scena teatrului nostru. Cu plăcere menţionăm că dintre aceşti aleşi cântăreţi, cari ar face cinste oricărui mare teatru de operă din străinătate, regăsim pe doi fii ai Craiovei, foşti elevi ai Liceului Carol: D-nii Gr. Teodorescu şi V. Rabega.

* * *

Teatrul Național și-a închis stagiunea încă din Aprilie, cu un bilanț de succes moral și artistic pe deplin satisfăcător.

Pentru stagiunea viitoare Direcția pregătește oarecare remanieri—devenite indispensabile—în personalul artistic prea încărcat de mediocrități, între care și câteva inutilități.

Angajamentul făcut în persoana D-lui I. Manolescu, artist dramatic de prima calitate și care va fi în același timp și Director de scenă, e o speranță surâzătoare; mai mult: o garanție pentru cei ce doresc sincer și desinteresat binele și progresul Teatrului Național craiovean.

* * *

Contribuția artelor plastice la aceste manifestări culturale din Craiova este reprezentată prin 3 expoziții: una a unui caricaturist, o alta a unui pictor și cea din urmă a unui sculptor.

Salonul umoristic „Drăgulescu" a înfățișat, în Palatul Băncii Olteniei, o serie de caricaturi, cele mai multe ale unor persoane din localitate, în care se recomandau calitățile de observator unite cu acelea ale desenatorului, reușind să dea în câteva bucăți efecte artistice remarcabile, atunci în deosebi când mijloacele artistului erau mai sobre, gestul și linia mai mult indicate decât apăsate.

Expoziția Doamnei Bica Stanovici, din Palatul Prefecturii, a prezentat, după atâte altele din ultimul semestru, o individualitate artistică nu lipsită de interes, cu calitățile și scăderile celor ce sunt în evoluție. Ostenințele pictorului se văd îndreptate mult mai mult asupra coloarei decât asupra desenului: de aci defectul cutărei meritoase în intenție compoziții a D-sale, care dintr'un amănunt (o poziție forțată, un gest țapăn, un membru disproporționat) păgubește ansamblul. Câteva flori și peisagii tratate cu sentiment și înțelegere, încercări de portret care făgăduesc, facturi deosebite, indicând influențe din afară, nu dau încă o unitate acestei picturi, dar nici nu exclud posibilități de devenire. In totul o manifestare a unui talent promițător.

Expoziția sculptorului Severin, din sala „Minerva" (29 Mai—10 Iunie), cea din urmă venită, este și cea mai frumoasă ce ni s'a prilejit să vedem în orașul nostru anul acesta. Artistul severinean este unul dintre acei cari și-au căștigat galoanele în tranșeele și pe câmpul de luptă al muncii artistice îndelungate, stăruitoare și fără preget, în Franța ca și în țara sa. Din caracterul senin al artei sale — așa cum se înfățișează astăzi — nimic nu

te-ar îndrepta să ghiceşti truda, răbdarea şi suferinţa care au frământat în anii grei ai începuturilor sufletul acestui artist, spre a face din el unul mare într'adevăr, şi că mâna care a modelat argila sau ceara în cutare delicat trup de femeie or a prins pe hârtie dintr'o linie simplă şi mlădioasă o ritmică aplecare a corpului, un gest al braţului fraged, îşi va fi apăsat odată peptul spre a potoli un spasm pricinuit de chinul foamei.

Sculptorul prezintă următoarele lucrări: O *Meduză* de un impresionant aspect, sugrumată de însăşi serpii propriei sale coame, minunată lucrare în piatră sură de Dobrogea — pe care am fi bucuroşi s'o vedem achiziţionată pentru muzeul Aman din localitate —; *Cap de femeie* şi un delicat *Nud* în marmoră albă de Carara; un *Cap de caracter* (întitulat: Bani, bani, şi iarăşi bani!), mască a rapacităţii întrupată într'o bucată de bronz; o *Femeie care citeşte* (un exemplar în piatră şi altul în bronz); o *Evă* cuegând din pom fructul oprit la îndemnul şarpelui, bucată modelată în ceară (cu o replică în gips), şi în sfârşit o în deosebi remarcabilă lucrare de mici dimensiuni: *Satiri*, odă a îmbrăţişării păgâne şi covârşitor de pătimaşe.

O surprindere însă pentru cel care n'a cunoscut decât pe sculptorul Severin, este pictorul — aş zice mai bine „poetul" cu acelaş nume, ce se revelează cuceritor craiovenilor. Cele vreo 45 de sanguine — cu excepţia câtorva capete de studiu — sunt un imn al vieţei, intonat de un poet a cărui inspiraţie isvorăşte din iubirea şi înţelegerea naturii şi al cărui sentiment încălzeşte şi colorează înfăptuirile sale. Salonul pictorului Severin este un volum de poeme delicioase, în care idila şi pastelul se întovărăşesc şi se complectează armonic. Un nud, nimfă sau faun, pe un fond simplu — colţ de crâng or de pajişte, sau malul unui eleşteu — formează subiectul celor mai multe din aceste tablouri, care se repetă fără a se asemăna, ca variaţiile unei teme muzicale dintr'o simfonie a unui maestru.

Delicateţa de sentiment este — socotesc — trăsătura fundamentală a acestor opere. Observaţi că niciunui din nudurile pictorului nu are un caracter profan în variatele sale prezentări; el face trup cu cadrul (interior sau plin aer): e o floare între alte flori, o vietate care trăeşte în ritmul vieţei vegetale, o notă în concertul frumuseţilor firii lui Dumnezeu. Şi această concepţie se reliefează şi din tehnica acestor sanguine, în care desenul ferm dar mode-

lat este abia indicat şi într'adins topit în ansamblul decorativ al fondului, în care aerul vibrează, lumina joacă în valuri, nimic nu e rigid sau petrificat.

Nu mai puţin interes merită micile schiţe şi desenuri pe care artistul le expune, mărturii ale pasiunii sale de a observa, de a studia fără preget orcând şi orunde, cum şi a meşteşugului său: sunt vederi luate de pe front, din Iaşii refugiului, din cutare cafenea din Roma, Florenţa, Milano sau Paris.

A doua zi după dezastrul criminalei neglijenţe dela Cotroceni şi în ajunul cine ştie cărei alte manifestări a putreziciunei vieţei noastre politice, expoziţia D-lui Severin este pentru noi craiovenii o consolaţie şi o binecuvântare.

Fortunato.

Mişcarea culturală din Caracal în 1923

Mai potrivit ar părea, poate, să se zică *stare* culturală, întrucât mişcarea e lentă şi nu se poate observà decât după un timp mai lung. Totuşi, se pot găsì într'un an fapte culturale din care să se vadă, pe lângă starea, şi mişcarea culturală. Voiu arătà faptele principale de care am cunoştiinţă (probabil că vor mai fi fost şi altele care-mi scapă).

Şcoalele sunt desigur (cum le e şi menirea) adevăratele pepiniere şi motoare culturale din toate punctele de vedere: şi prin selecţionarea tinerimii şi prin îndrumarea ei şi prin stăruinţa asupra unor probleme culturale mai largi. In şcoală însă merg azi lucrurile greu, din cauza slabei noastre tradiţii culturale şi din cauza greutăţilor materiale şi morale de tot felul. Statul spune că nu poate ajutà cultura mai mult, azi când problema culturală naţională e capitală pentru Români. De aceea elementul principal în şcoală, profesorii, sunt încărcaţi peste puterile lor, cu câte 500—600 de elevi, fără să li se asigure complect traiul material, fără să li se dea mijloacele didactice necesare, fără să aibă posibilitatea de a se ţine măcar în curent cu arta lor de a predà unor elevi fără mediu prielnic, cu programe şi manuale încărcate, abstracte şi pedante. Ba încă unii sunt încărcaţi şi cu sarcini mai materiale, care es din atribuţiile lor, fiind purtaţi mereu pe dru-

muri pentru adunat bani şi materiale de construcţie pentru localuri care se încep lesne şi se termină anevoie.

Directorii şcoalelor care s'au apucat de construit localuri, în loc să se ocupe cu îndrumarea elevilor şi a profesorilor (cum ar trebui), sunt îndepărtaţi dela misiunea lor la ocupaţii pentru care nu sunt pregătiţi.

Profesorii au mai făcut câte ceva pentru înaintarea culturii, afară de obligaţiile programelor: serbări şcolare pentru elevi şi public, conferinţe, etc., dar nu atât cât s'ar puteà dacă ar fi redaţi complect ocupaţiei lor după puterile ce au; altfel profesoratul devine ceva mecanic, rutinar, lucru care nu cadrează câtuşi de puţin cu tendinţele educaţiei moderne.

Elevii, în mare parte, citesc destul de mult: literatură, reviste ştiinţifice-populare, etc. Ei sunt, poate, mai realişti azi (în sensul bun al cuvântului) decât altădată.

Tot elevii, sub conducerea unor profesori, au dat şezători (teatru, recitări, muzică), fie în amfiteatrul Liceului, fie în Parc, fie la Teatru, pentru scopuri culturale şi educative. La una din acestea D-na Elena Puricescu a ţinut o conferinţă despre „Opera lui Molière".

Studenţii romanaţeni, cu toţii în număr de vre-o 150, mai toţi în Bucureşti, la diferite şcoale superioare, nu-şi uită oraşul lor şi dau şi câte o serbare. Astfel au dat şi ei la Teatru un festival cu un program ales la 17 Ianuarie 1923.

Asociaţia profesorilor secundari, secţia Caracal, a ţinut în amfiteatrul Liceului, Joia seara, o serie de şedinţe compuse din câte o conferinţă (cu sau fără proiecţiuni), urmată de lecturi sau muzică. Public: elevi din cursul superior al Liceului, profesori, diferite persoane din oraş.

Iată acele şedinţe—cuprinzând şi pe cele patru din Decemvrie 1922:

1. 1922, Dec. 7. Ilie Constantinescu „Nevoia de a se ţine în curent cu cultura".
2. „ „ 14. C. Iliescu, „Fizica şi chimia în războiul mondial". Cu experienţe.
3. „ „ 21. D. Eftimescu, Sugestia.
4. „ „ 28. C. Predeţeanu, „Cărbunele alb, verde şi albastru". Cu proiecţiuni.

5. 1923, Ian. 25. Ilie Constantinescu, „Injghebarea literaturii române".
6. „ Febr. 1. D. Eftimescu, „Consolidarea Ţării prin muncă metodică".
7. „ „ 8. D. Breazu, „Astronomie popularizată".
8. „ „ 15. D-na Elena Puricescu, „Mormintele celor vechi".
9. „ „ 22. C. Predeţeanu, „Fenomene îizice şi chimice". Experienţe.
10. „ Martie 1. I. Stroescu, „Caragiale în literatura românească".
11. „ „ 8. Ilie Constantinescu, „Sufletele popoarelor".

In cele mai multe şedinţe a cântat cu vioara şi a citit diferite bucăţi (din Caragiale, I. Brătescu-Voineşti) d-l Ion Stroescu, maestru de vioară dela Şcoala Normală de băeţi.

Ateneul. In 1923 s'au ţinut numai câteva şedinţe, de obiceiu compuse din câte o conferinţă („Virgil Procopiescu, „Cultul individualităţii", etc.) urmate de producţiuni muzicale (D-na Dimonie, D-l capelmaestru Caluş) şi lecturi.

Diferite conferinţe, independente de Ateneu sau de alte societăţi, s'au ţinut mai multe:

1. Maiu. I. Timuş (din Bucureşti): „Din Japonia". Cu proiecţiuni.
2. Oct. 9 Amfiteatrul Liceului. D. Voiculescu, profesor în Râmnicu-Vâlcea (romanaţean din Dioşti şi care studiază literatura la Paris). „Muzica şi poezia" urmată de producţii muzicale ale orhestrei elevilor normalişti, sub conducerea d-lui I. Stroescu.
3. Noemb. 9. La Teatru. Anghel Daniel, directorul agenţiei Băncii Naţionale din Caracal: „Specula şi scumpirea traiului".
4. „ 29, 30. Amfiteatrul Liceului. Gh. M. Ionescu (funcţionar în Ministerul Instrucţiunii): „două conferinţe istorice despre România Mare preistorică, cu 50 proiecţiuni cinematografice".

Societatea „Infrăţirea". Acl, ca în toţi anii dela 1918 încoace, iarna, de obiceiu Sâmbătă seara, şedinţe compuse din câte o conferinţă (24 Noembrie, P. R. Tudoran, „Despre calendar"; Decem-

brie, Titu Bădescu, advocat, „Criminalitatea“ ; Gr. P. Dumitrescu, Pr. Tudorănescu ş. a.), urmate de producţiuni muzicale ale d-lui D. Christide, d-relor Christide, Dimonie,—lecturi, d-nii Dacian şi Măinescu (magistraţi), P. R. Tudoran, institutor.

Muzica. E şi în Caracal un cerc muzical. Centrul lui e D-l D. Christide, care dă tot concursul d-sale, ca pianist apreciat, în diferite ocazii: la Ateneu, Infrăţirea, etc. D-l Christide e secondat în aceasta de d-na Christide, d-ra Dimonie, d-nii Caluş, (capelmaestrul muzicii regimentului 19 Infanterie, Victor Spireanu (magistrat), I. Hagichirea, Paul. R. Tudoran, Angelescu. Maestrul G. Enescu a dat şi d-sa în Caracal un concert la 1 Decembrie-

Muzia populară din judeţ şi din alte părţi ale Olteniei e cer. cetată cu pasiune de d-l Ion Stroescu, maestru de vioară la Şcoala Normală, care va da la lumină o lucrare în această direcţie.

Teatrul s'a deschis de cele câteva ori când ne-a vizitat vre-o trupă din Bucureşti sau Craiova. Dintre acestea voi cita reprezentaţiile Doamnei Agata Bârsescu, ale D-lui Ion Manolescu şi ale companiei Marioara Voiculescu, cum şi trupa de operetă Stănescu-Cerna.

In marginea acestui capitol pomenim şi „reprezentaţiile de magie şi hipnotism“ ale lui Levis.

Cinematografe. Sunt două în Caracal: „Apollo“, particular, în sala Iorgu Petrescu, şi al Liceului. La al Liceului rulează filme potrivite pentru elevi; asistă însă şi public din oraş. La „Apollo“ rulează mai ales filme de senzaţie, cu titluri şi reclame exagerate (ca la Bucureşti).

Presa. Publicaţii locale prea puţine. O revistă didactică modestă, „Făclia“, apare de câteva ori pe an.

In Ianuarie—Martie (1 Apr.) (1/14 Ian.) au apărut 12 numere dintr'un jurnal local săptămânal „Sorcova“, sub conducerea d-lui Ilie Mărculescu, librar.

Cele 2 tipografii locale au publicat mai ales broşuri de interes practic imediat (dări de seamă ale băncilor locale, câteva cărţi didactice), diferite foi ocazionale, reclame pe foi volante, etc.

Corespondenţă din Caracal şi din Judeţ (Corabia, Balş) au publicat din când în când jurnalele din Bucureşti: Universul, Dimineaţa, Adevărul, Presa, Lupta, etc.

Satele In sate se dau serbări (afară de cele şcolare regulamentare) de câte 1—2—3 ori pe an în localurile şcoalelor de către învăţători, studenţi şi elevi, unele cu afişe tipărite. De obicei

cuprind o conferinţă, 1—3 mici piese de teatru, coruri, dansuri, etc., urmate de bal. Se dau mai ales în vacanţele şcolare: în sărbătorile Crăciunului, în zilele Paştilor, prin August. Acestea sunt interesante din punct de vedere social. Mai ales în satele de vechi moşneni, mai bogate şi cu mai multă tinerime plecată la şcoalele din oraşe, se organizează serbări de acestea.

Constatări generale.

In rezumat noi stăm azi la Caracal cam cum se stă peste tot: suntem în toiul unor prefaceri mari sociale care merg repede, deşi nouă ni se par că merg încet. Forţele sociale s'au lărgit foarte mult prin chemarea maselor de săteni la o viaţă nouă şi prin aspiraţiile lor spre cultură, manifestate puternic prin îngrămădirea copiilor lor la şcoalele secundare din oraşe. Aceşti săteni însă nu pot aprecià cultura decât vag, prin imitaţie. Asupra lor Statul nu poate apăsà impozite prea mari pentru a le da culturii, pentrucă ei nu prea înţeleg lucrurile acestea, iar guvernelor le e teamă de pierderea voturilor mulţimii. Intelectualii văd acestea, dar n'au puterea de a reacţiona decât tot intelectual, adică prin vorbe.

Până se va stabilì un oarecare echilibru material, până se va aprecià mai bine puterea culturii şi munca intelectuală de către Stat şi de către concetăţenii eşiţi acum (sau mai exact care vor să iasă) din întunerec mai la lumină, trebuie oarecare vreme.

In timpul războiului credeau mai toţi că ne vor trebuì 50—60 de ani pentru a ne reface, iar azi aceiaşi oameni se miră că nu ne-am refăcut material şi moral în 5 ani! Insă acum nu mai e vorba numai de o refacere ca înainte de 1916, ci de o refacere cu schimbări radicale, de o renaştere.

Deci tot pe generaţia noastră de intelectuali modeşti cade şi greaua sarcină de a muncì cu răbdare, până vom aduce alte timpuri ceva mai fericite pentru toată lumea, timpuri care vor venì, desigur, cu sau fără voia noastră.

Atunci vom vedea în toate oraşele şi satele palate şi case culturale şi o lume mai civilizată şi mai bună.

Ilie Constantinescu
Profesor la Liceul din Caracal

Din T.-Severin

Soc. culturală „Casa Luminei" al cărei conducător este prof. Bărcăcilă, a organizat în cursul acestei „campanii" nu mai puţin de 17 Şezători cu un variat program compus din conferinţe, muzică, recitări şi lecturi. Conferinţele au fost următoarele:

Prof. D. C. Ionescu, despre: *Dimitrie Cantemir*; Prof. Al. Bărcăcilă: *Puterea voinţei şi canalizarea ei*; M. Guşiţă, publicist: *Poezia nouă*; Prof. I. St. Paulian: *Unirea ţărilor româneşti*; Virgil Netta, avocat: *Condiţiunea juridică a femeei*; Ing. N. Dănăilă: *Industria textilă*; P. Isvoranu, avocat: *N. Bălcescu şi opera sa*; Prof. Elena Demetrescu: *Femeea în teatrul lui Molière*. Ing. I. Vasiliu: *Vulcanii şi cutremurele de pământ*; C. I. Năvârlie, magistrat: *Mih. Sadoveanu*; Dr. A. Daniel: *Sănătatea şcolarilor*; Preot I. Imbroane: *Biruinţa mulţumirii de viaţă*; M. Guşiţă: *Basarabia noastră*; M. Băileanu, avocat: *Origina Romanilor*; Prof. Mih. Dragomirescu: *Statul şi cultura naţională*; Dr. Victor Gomoiu: *Progresele hirurgiei moderne*.

Biblioteca Populară „I. G. Bibicescu", întemeiază în Oct. 1921 de omul de bine care a plecat mai deunăzi dintre noi, e unul din factorii culturali cei mai de seamă din Severin. Ea a înfiinţat o mulţime de biblioteci populare prin satele din Mehedinţi şi Banat, din fondurile sale proprii, cum şi ajutată de „Casa Şcoalelor" care le-a dăruit câteva mii de cărţi. In ultimul său an de funcţionare Biblioteca Bibicescu a fost cercetată de aproape 12 mii de cetitori, cari au consultat peste 20 mii de volume, iar în cele 39 sate din Mehedinţi şi 9 din Banat, unde s'au făcut biblioteci săteşti, vre-o 6500 de inşi au folosit cam 10 mii de cărţi.

Publicaţiunile periodice din Severin, destul de numeroase pentru un orăşel ca acesta, apar cele mai multe din ele neregulat, înviorându-se în timpul campaniei electorale aşa de prielnică ciupercilor politice. Se disting dintre ele gazetele *Cerna*, *Biruinţa* mai ales, iar mai presus de toate meritoasa revistă *Datina*, a D-lui M. Guşiţă, care poate figura cu cinste şi în capitală între publicaţiunile literare şi artistice.

Din Bistriţa-Mehedinţului apare de câţiva ani, cu întreruperi câteodată, ca apa de munte ce se ascunde uneori sub verdeaţă, *Izvoraşul* D-lui Gh. N. Dumitrescu. Este o publicaţiune de sacrificiu, de acele care se fac cu conştiinţa că nu vor aduce celui care i se robeşte de cât osteneli, jertfe de bani munciţi din greu şi cinstit, şi nici măcar mulţumirea unei recunoaşteri publice. Căci Izvoraşul cuprinde doar folklor muzical românesc, marfă care — de sigur — nu se caută aşa cum s'ar căuta publicaţiunile obscene ale industriei firmei Ignat Hertz din Bucureşti, tolerate de vinovatele noastre autorităţi, vinovate pentru nepăsarea, or slăbiciunea lor, or nu ştim ce să mai zicem alta.

Rostul Muzeelor Etnografice

Intr'un articol remarcabil apărut în Revue Scientifique, Dr. Regnault constată mai întâi că muzeele etnografice din Germania, Anglia şi America progresează foarte repede, fiind bogat înzestrate şi având resurse importante. Pretutindeni, zice D-sa, în aceste ţări ştiinţa etnografiei este cultivată.

Muzeele de etnografie sunt după D-sa un isvor tot atât de preţios pentru istorici ca şi pentru artişti şi pentru sociologi,—mai cu seamă pentru aceştia. Ele sunt o mină de documente cu atât mai interesante cu cât azi toate aceste muzee au adoptat şi au dat o mare extensiune documentului cinematografic. Cinematograful ne dă documente exacte, uşor de studiat prin actele ce le prezintă şi cari descompunându-se în numeroase imagini se pot uşor examina, mări, compara şi recompune prin proecţie pe ecran. Cinematograful nu uită nici un detaliu, pe când un observator, ori cât de conştiincios ar fi, poate să le neglijeze în descripţia sa, fie că nu le vede, fie că le judecă neînsemnate, deşi ele pot avea o valoare deosebită pentru alţi cercetători, din alte puncte de vedere.

In muzeele de etnografie din străinătate s'a înţeles aceasta şi se cheltuesc sume enorme pentru a le înzestra cu colecţiuni de filme şi fonograme.

Cât de departe sunt aceste ţări de noi, cari nu posedăm alte colecţii etnografice decât cele adunate de câte un idealist incorigibil, în nepăsarea celor mai mulţi şi în sarcasmele celor inculţi.

Şi iată de ce suntem unii cari credem că în Craiova e totuşi nevoie de un Palat cultural.

Cum a fost descoperită America

D-l Henry Vignaud, care şi-a consacrat o bună parte din viaţa sa pentru studiul populărei şi descoperirei de către Europeni a Americei, înfăţişează într'o lucrare în trei volume intitulată «Istoria marei întreprinderi din 1492» lucrări interesante.

Opinia generală este că Columb şi-a întreprins călătoria cu ideea preconcepută de a găsi o cale mai scurtă pentru a merge în Indii şi a asigura astfel Spaniei traficul Indiilor. D-l Vignaud arată că scopul său era cu totul altul. El voia să descopere o insulă, insula *Antilia*, care figura pe cele mai multe hărţi din secolul al XV-lea, şi în special în acelea ale lui Bianco şi Benincasa. Această insulă era situată într'o regiune a Ocidentului ce nu se putea preciza şi era obiectul a o mulţime de legende, în special din partea marinarilor de atunci. Pentru a dovedi aceasta Vignaud arată că nici unul din contemporanii lui Columb n'a ştiut că destinaţia întreprinderei din 1492 era Indiile orientale; ba mai mult: textul oficial al capitulaţiilor intervenite între Regele prea catolic şi marele Genovez stipulează expres că e vorba a se descoperi o insulă nouă. Autorul mai citează un mare număr de „probe" şi ajunge la concluzia precisă că „marea expediţie din 1492 avea în vedere două scopuri: descoperirea de către Columb a insulei menţionate pe vechile hărţi sub numele de Antilia, precum şi a insulei Cypangu, despre care se spunea minuni, dar a cărei situaţie de asemeni nu era cunoscută".

Această rectificare istorică, adaugă D-l Vignaud, nu micşorează întru nimic pe marele Genovez.

Berea la vechii Mexicani

Toţi cei cari s'au ocupat de populaţiile care au trăit în Mexic înaintea sosirei Europenilor, ştiu că Indienii de altă dată aveau un gust foarte pronunţat pentru „*pulca*", ce nu e altceva decât făină fermentată de agavă (plantă cunoscută şi sub numele de Cactus), de care de altfel descendenţii lor mai fac încă uz şi azi. Tot dintr'un fel de Cactus—Peyote—indigenii fac o beutură care absorbită le produce halucinaţii. Această plantă pisată şi pusă să fermenteze cu apă într'un vas de lemn, în care se mai pune una sau două foi de tutun, dă o beutură care produce o beţie delirantă urmată de o torpoare profundă.

Din timpuri imemoriale însă se

consumă beutura „*sendecho*“, care nu este altceva decât o bere fabricată din *porumb*. Boabele sunt aşezate într'un coş pe foi de „*tepozan*“ şi acoperite tot cu acelaş fel de foi, apoi stropite timp de 5—6 zile, până ce încep să încolţească. Grăunţele sunt apoi uscate la soare, zdrobite şi amestecate cu ardei pisat. Făina astfel obţinută este amestecată cu apă şi supusă fierberei în mai multe rânduri. După răcire i se adaugă fermentul — aluat provenit din preparaţii anterioare şi păstrat cu îngrijire. Timp de două zile lichidul este menţinut la o temperatură de 20—25° pentru a-i înlesni fermentaţia, şi astfel se obţine o bere de porumb mult gustată de vechii Mexicani.

Ch. L.

Insemnări istorice şi geografice

După călătoria sa în America şi China, Sven Hedin, cunoscutul călător în ţinuturile misterioase din Asia, s'a dus la Moscova. El a străbătut întreaga distanţă din Mongolia la Werchendins şi intenţionează în crusul anului 1924 o nouă călătorie în Tibet.

După cum se comunică din Breslau, prin telegrafia fără fir s'a primit ştiri dela Corabia de expediţie „Maud“ pornită spre polul nord, a lui Amundsen. Ea se găseşte în marea polară, între Alasca şi Spitzberg. Din acele ştiri se află că acolo temperatura este între 30—40° minus Celsius, ceea ce corespunde ţinutului. Cerul n'are nori, aşa că măsurarea atmosferei este posibilă până la 3000 de metri.

* * *

Dr. Ernst Debes a murit în toamna aceasta la Lipsca, în vârstă de 84 de ani. După ce între 1850—60 lucrase în Institutul geografic Justus Perthes din Gotha şi la Carol Baedeker, se întovărăşi în 1872, la Lipsca, cu H. Wagner pentru fondarea institutului şi librăriei H. Wagner şi E. Debes. Cea mai mare şi mai preţioasă operă cartografică care a fost scoasă de institut o lucrase Debes însuşi. El deveni cel mai cunoscut maestru cartograf din toată lumea. A fost neîntrecut în construcţiile matematice ale hărţilor şi în tehnica desenurilor. Principala sa operă este: cele trei categorii de atlase de şcoală, numeroasele hărţi murale, noul atlas, atlasul de mână, iar ultima-i lucrare este atlasul lunei (Mondatlas). Universitatea din Giessen îl proclamase doctor de onoare în 1908, iar Regele Saxoniei îl numise profesor. Debes era membru de onoare al Societăţei geografice din Lipsca şi purtătorul medaliei Leibniz a Academiei de ştiinţe din Berlin.

* * *

In nordul republicei Argentinei, în regiunea muntoasă, la frontiera

chilo-argentiniană, s'a descoperit o mumie de mare interes. Se presupune a fi a unui şef incas. Ea se găseşte într'o stare de conservare desăvârşită Intacte sunt deasemenea unghiile dela extremităţile superioare şi inferioare. Ceva deosebit de curios este faptul că toate organele vitale interne ale acestei mumii sunt petrificate. In excavaţiunea unde a fost descoperită, s'a găsit o cantitate de obiecte foarte interesante, arătând o civilizaţie înaintată. Ele sunt: instrumente de aramă, ace de fer, străchini şi oale de beut imitând formele diferitelor animale: pisici, câini, maimuţe, papagali, apoi butelii de argilă arsă, farfurii, etc. Odinioară se găsea în astfel de morminte de şefi incas mari cantităţi de aur; astfel în 1576 un Spaniol a scos dintr'un mormânt al unui şef o cantitate de aur ce reprezintă o valoare de un milion de „douros", adică mai mult de 5 milioane franci. De data aceasta nu s'a găsit însă nici un tezaur. Se presupune că el a fost luat deja de foarte multă vreme.

* * *

Săpăturile întreprinse în 1905 de guvernul spaniol pentru a descoperi urmele vechei cetăţi iberice arse de Scipion Emilian cu 133 ani înainte de I. K., se urmează cu activitate şi succes sub direcţia unei comisiuni competente „Numancia". S'a ajuns la concluzia că a existat acolo o cetate iberică datând din a doua jumătate a vârstei de fer, care se desvoltă, ajungând în secolul III înainte de Cristos cetatea cea mai puternică din Celtiberia.

* * *

Charles de Lesseps, asociat tatălui său la tăerea canalului de Suez, a murit acum de curând în vârstă de 82 ani, salvând onoarea părintească prin tot ce a încercat să facă. Acuzaţia că a înşelat pe subscriitori, şi că ar fi încercat să corupă parlamentul, s'a dovedit a fost un şantaj. El moare lăsând, amintirea unei nefericiri demn şi tăcut suportată, după ce a văzut-o terminată de alţii, ceea ce însemnează că n'a fost nici himeră nici irealizabilă, marea operă concepută şi începută de Ferdinand de Lesseps.

T. G. B.

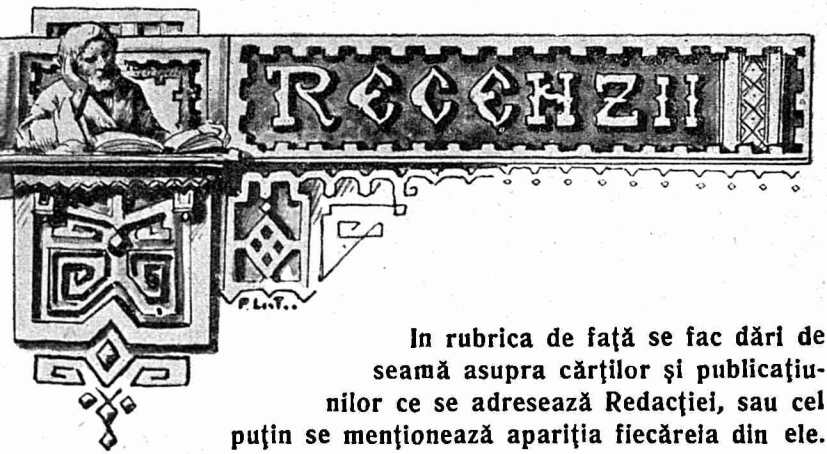

In rubrica de faţă se fac dări de seamă asupra cărţilor şi publicaţiunilor ce se adresează Redacţiei, sau cel puţin se menţionează apariţia fiecăreia din ele.

La Catalogne et l'Arménie au temps de Jacques II (1291—1327) par *Marinesco C.* Paris, Gamber éditeur, 1923.

După V. A. Ureche, care a cunoscut întrucâtva Spania şi tezaurele ei arhivistice, avem acum un tânăr profesor de istorie, d. C. Marinescu, care a avut buna inspiraţie să cerceteze arhivele menţionatei ţări în căutarea stabilirii legăturilor politice ale acestei puteri de mare importanţă mai ales în vremea evului de mijloc şi la începutul timpului modern.

D-sa a avut norocul să afle multe lucruri de un deosebit interes. Una din aceste descoperiri este şi acea care ni se prezintă în broşura aceasta. Relaţiile între Armenia şi Catalonia sunt foarte vechi. Sub Leon I în sec. XII şi sub Leon II (1270) aceşti mesageri ai mării, Catalanii, căpătaseră privilegii care se desvoltaseră până la stabilirea unor relaţiuni aşa de puternice, încât Iacob II de Catalonia trimise pe Catalanul Desportes spre a studia cum s'ar putea face o expediţie cruciată contra Musulmanilor şi la care trebuia să participe, alături de Armeni, şi hanul mongol. In 1300 fu trimis „De Solivera" către hanul Ghazan, oferindu-i-se în acelaş scop corăbii şi soldaţi. Numai încurcăturile din Francia împiedicară această pornire a regelui, care-şi reamintea veşnic că înaintaşii săi cuceriseră ţara dela Saracini, stăpânitorii locurilor sfinte. Mai mult; erau să se stabilească relaţiuni matrimoniale : regele Ochine al Armeniei, cerea în căsătorie prin Frideric II, regele Siciliei, pe fiica lui Iacob al II-lea, care fusese însă promisă lui Frideric, duce de Austria. Ion, fiul regelui Iacob, ajuns arhiepiscop

de Toledo, cerea împreună cu Ramon d'Avinyò, cunoscând prietenia regescului său tată, să intervină pe lângă Ochine să li se dea moaştele sfintei Tecla, patroana catedralei din Taragona. Lucru fu dus la îndeplinire, aşa că azi încă se pot vedea osemintele sfintei Tecla, patroana catedralei din Taragona ca mărturie trainică a vechilor relaţii între aceste popoare.

Este o pagină interesantă din istoria evului mediu acest mic studiu, documentat scris, care face cinste autorului. Asupra altor studii ce ne-a mai dat acest tânăr istoric, vom vorbi în numerile viitoare.

T. G. B.

Antologia rumena, bucăţi alese şi adnotate din autori români, cu o introducere istorico-literară, de *Carlo Tagliavini*, Bologna, se tipăreşte la Heidelberg, 1923, de Julius Groos editorul, în colecţia „Metoda Gaspey-Otto-Sauer. Lucrarea aceasta apare în acelaş timp într'o ediţie pentru Francezi şi o alta pentru Germani; ediţia de faţă este închinată Domnilor Ramiro Ortiz şi Vasile Pârvan, profesori la Bucureşti şi promotori ai Uniunii culturale italo-română.

Introducerea, care cuprinde 70 de pagini, este un excelent compendin de Istorie a literaturei noastre, ale cărei fiecare din cele trei părţi: lit veche, lit. nouă şi lit. modernă, sunt însoţite de o bibliografie aproape completă a chestiunilor indicate sau atinse în acest rezumat, ceeace face din el un îndreptar ce va fi utilizat cu folos de orcare cercetător român în domeniul istoriei noastre literare. Iar ceeace face superioritatea acestui ghid pentru străinul neorientat în materie, este senina obiectivitate cu care sunt privite curentele şi scriitorii contemporani.

Antologia propriu zisă, de 300 pagini, cuprinde în prima parte bucăţi de proză literară, proză critică şi poezie din scriitorii moderni; partea doua ne dă câteceva din lucrările în proză şi în versuri ale literaturei noastre moderne (şcoala ardeleană, epoca lui Eliad şi acea a lui Alecsandri); în a treia ni se înfăţişează fragmente din literatura română veche, iar cea de a patra e consacrată literaturei poporane: basme, balade, doine, cântece, hore, colinde şi bocete.

Cartea e frumos şi foarte îngrijit tipărită.

Cuvine-se amicului nostru D-l Tagliavini mulţumirile noastre recunoscătoare pentru această dovadă de iubirea neamului şi limbei noastre, cum şi pentru opera de propagandă,—cu atât mai nobilă cu cât e gratuită, fiind formată din entusiastă dragoste pentru noi—, care e Antologia rumena.

La Réforme Agraire en Roumanie et les optants hongrois de Transylvanie devant la Société des Nations, Paris, Jouve & Cie éditeurs, 1924, este o dare de seamă complectă a discuţiunilor urmate în lunile Martie—Aprilie 1923 în faţa Societăţei Naţiunilor, cu privire la reclamaţia pe care Guv. ungar o îndreptase Con-

siliului Societăţei şi prin care pretindea că dispoziţiunile legislative şi administrative luate de guvernul român în conformitate cu Legea Agrară să fie considerate contrarii tratatelor existente. Un număr de acte, procese-verbale şi expozeuri toate oficiale lămuresc cursul acestor discuţii şi negocieri, care s'au terminat prin recunoaşterea dreptăţei punctului de vedere românesc. Astfel vedem cum la începutul acestor convorbiri, care porniseră spre o soluţie amiabilă, reprezentantul autorizat cu depline puteri conferite de guvernul ungar, contele Czaki, cu un al doilea delegat, semnează un proces-verbal prin care recunoaşte că exproprierile bunurilor optanţilor maghiari, făcute de Guv. român, sunt legal făcute în conformitate cu tratatele. La aceasta Guv. unguresc protestează, zicând că nu se recunoaşte obligat de semnătura delegatului său oficial, semnătură dată „în împrejurări care nu erau deloc prielnice a asigura matura chibzuire ce ar fi pretins extrema seriozitate a actului". In urma discuţiunilor reluate în şedinţa Consiliului Soc. Naţ. din 23 April 1923, a convorbirilor de la 27 Mai, a şedinţei de la 5 Iulie, când delegatul Ungariei, contele Apponyi a citit expozeul său, apoi a şedinţei publice din 5 Iulie a Consiliului, la care delegatul României, ministrul nostru la Londra, d-l N. Titulescu, după lectura celui de al doilea expozeu al său, a discutat şi apărat cu căldură şi luminoasă inteligenţă punctul nostru de vedere, aşa că la urmă s'a votat în unanimitate rezoluţiunea propusă de d-l Hymans, care confirmă „recunoaşterea tezei noastre, că anume declaraţiunile făcute la Bruxelles au o valoare şi nu sunt literă moartă. Această rezoluţie sancţionează acordul dela Bruxelles, şi astfel toate chestiunile asupra cărora am ajuns la o înţelegere prin acest acord se găsesc rezolvate".

Isbânda punctului de vedere românesc în această desbatere este şi o isbândă a distinsului nostru ministru d-l Titulescu, un fiu al Craiovei. Din această pricină bucuria noastră e îndoită.

La Médecine au temps des Pharaons, de Profesorul de la Facultatea de medicină din Lyon şi Cluj, d-l *Jules Guiart,* Paris, 1923, extras din „La Biologie Médicale" Cartea e închinată amintirei întemeietorului egiptologiei medicale, Sir Armand Ruffer, cetăţean englez de origină lioneză, mort în războiul cel mare pe Mediterana, torpilat de piraţii germani. Autorul porneşte în căutarea originelor medicinei la Egipteni, pentru că tot dela Egipt pare a fi pornit cea mai veche civilizaţie de care avem cunoştiinţă până azi. Preoţii lor ar fi fost cei d'întâi medici, iar templele primele şcoale de Medicină, cu clinicele, spitalele şi laboratoarele lor. Exvoto urile aşezate în templele lor mărturisesc această origină. Herodot, Strabon şi Diodor din Sicilia vorbesc cu respect de medi-

cii egipteni, pe cari regii străini îi chemau la curţile lor. Isis era zeiţa Medicinei, reprezentată adesea alături de fiul său Harpocrate; Sekhet era zeiţa chirurgiei; fiul lui Ptah şi al zeiţei Sekhet era Imhetep, cel dintâi dintre divinităţile care presidau medicina. S'au păstrat multe manuscrise pe papirus, scrise cu caractere hieratice (o simplificare a hieroglifelor, dela care Favicienii au împrumutat elementele alfabetului lor şi din care la rândul lui au eşit alfabetele elin şi roman) cuprinzând texte medicale, reţete, observaţiuni felurite. Urmează o expunere amănunţită a cunoştiinţelor ce vechea medicină egipteană avea cu privire la fiecare din ramurile acestei ştiinţe, la diferitele boale, tratamente, operaţiuni şi higienă. Numeroase gravuri, perfect executate, înfăţişează diferite inscripţii, statui, gravuri, basoreliefuri, mumii, instrumente şi scene reproducând fapte şi lucruri cu privire la istoria medicinei.

Notes ethnologiques sur la Transylvanie, extrase din „Bulletin de la Société d'Anthropologie et de Biologie de Lyon", de profesorul *Dr. J. Guiart,* este o broşură de informaţie cinstită în favoarea noastră, pe care autorul o scrie fiindcă o consideră „necesară de a distruge o legendă împrăştiată cu îndemânare de duşmanii României", adică aceea că Românii ar fi o minoritate etnică în Ardeal, faţă de Unguri şi Saşi. „Nu numai că Transilvania e românească, dar ea e însăşi leagănul neamului românesc". Se ocupă apoi în special de naţionalităţile din România, cercetând rând pe rând din punctul de vedere antropologic pe Români (în majoritate brachycefali adriatici sau dinarici cu aporturi străine de origină dolicocefală analogă rasei mediteraneene), pe Secuii colonişti, descendenţi ai Hunilor, pe Maghiari, amestec de triburi de rasa hunică şi turcă, pe Saşi, coloni germanici aduşi de pe Rin şi mai ales din Frisa prin sec. XII, pe Sârbii din Banatul ciopârţit, pe Rutenii din nordul Maramureşului, pe Ovrei, cei mai mulţi năpădiţi de curând din Galiţia, pe Ţigani, pe Armeni şi pe Francezii veniţi pe la 1728 în câteva sate din Banat, dar cari s'au amestecat cu Saşi şi Români.

In total „populaţia Transilvaniei este mai ales brachycefală şi brună, constituind un bloc omogen, din care au eşit Românii din vechiul Regat".

La Monografia del Prof. Matteo Della Corte su la Groma, de *P. E. Bilotti,* Salerno, 1923. Printre obiectele desgropate de sub lava şi cenuşa desastrului din an. 79 a. Cr. s'a putut de curând strânge şi reconstrul instrumentul de fer şi lemn numit „Groma" şi care servea la măsurătoarea pământului, pe care îl cunoşteam numai din descrieri sumare ale cutărui scriitor latin Valorosul Inspector al săpăturilor dela Pompei, d-l Della Corte, a reconstruit acest instrument de arpentagiu, pe care l'a descris într'o

monografie publicată în actele Academiei naţionale „dei Lincei". Broşura d-lui Bilotti este un rezumat al lucrărei d-lui Della Corte. Fotografiile şi desenurile explicative ce însoţesc această lucrare, lămuresc pe cititor despre forma şi întrebuinţarea acestui „instrumentum mensorium". Cum acest instrument e unic, se vede importanţa lui în patrimoniul arheologiei italiane.

Menirea etnografiei în România, cuvântare ţinută la „Soc. Etnografică Română" din Cluj, la 24 Ian. 1924, de D-l Prof. *G. Vâlsan*.—Dintre ştiinţele care se ocupă de făptura unei ţări şi a neamurilor ce o locuesc (Geografia, Etnografia, Istoria şi Filologia), Etnografia e ştiinţa care cercetează *fiinţa neamurilor* în înfăţişarea lor fizică şi în însuşirile lor sufleteşti. Ca cuprins şi ca metodă ea are o mai mare apropiere de Geografie de cât de celelalte ştiinţe; folklorul şi istoria ne prezentând decât o latură a vastului suflet popular, materialul folkloristic servind spre a evidenţia doar simţul frumosului la un popor. Prin aceasta etnografia cuprinde oarecum în sfera ei Folklorul ca şi Arta Populară. Etnograful trebue să caute caracteristicile vieţei şi sufletului popular, de orce natură ar fi ele.

Să nu ne mărginim deci a studia, cum am făcut până acum, numai o parte din materialul etnografic, şi anume producţiunile folkloristice în proză şi versuri şi cele câteva elemente de artă populară ca cusături, alesături, chilimuri, crestături, şi straichini, ci să fixăm ceea ce a mai rămas din casă, port, ocupaţii, obiceiuri, superstiţii şi particularităţi ce înfăţişează mentalitatea poporului românesc de pretutindeni. Aspectul etnografic privit din aceste variate puncte de vedere are o deosebită importanţă, întru cât noi ne aflăm aşezaţi într'o regiune de foarte veche civilizaţie, în mijlocul popoarelor sudesteuropene, dela Malo-ruşi până la Greci.

Contribuţii la o biografie a lui N. Bălcescu, de D-l *P. P. Panaitescu*, e o monografie bogat informată şi care aduce şi câteva date şi note noui, din material inedit uneori, cu privire la viaţa acestui scriitor. De la început chiar, un portret sufletesc bine schiţat al lui Bălcescu: „luptător „pentru ideie, pentru ideia rece în „logica ei şi sigură de sine. Era „un raţionalist entusiast . . . . . „un erou, un om al jertfei pen„tru credinţele lui naţionaliste „şi democratice . . . . Acest tânăr „cu ochii adânci, cu figura palidă „încadrată în barbă, avea de fapt „foarte puţină poezie sufletească..., „el este eloquent, dar nu înduio„şat. Căci era, lucru rar pentru „entuziaşti, un spirit practic cu o „rară limpezime de vederi. Era un „om cu hotărârea dârză, care cu„lege pe drumul său tot ce-i poate „sluji, dar sufletul lui nu şi-l dă „decât icoanei ce-l călăuzeşte".

Nu ne e cu putinţă, cum am dori, să facem o recenzie completă a acestei lucrări căci ne-ar lua prea mult spaţiu, dat fiind impor-

tanţa ei. Ne mărginim s'o recomandăm călduros tutulor cercetătorilor în materie de critică istorică şi orcărui iubitor de literatură.

Scrisorile lui Kel men Mikes (1738—40); Pe Dunăre şi prin Dobrogea (în 1865), publicate de *Const. I. Karadja* 1924, Constanţa, dau câteva însemnări interesante pentru fisionomia ţării noastre de odinioară. Cele d'întâi sunt ale unui pribeag ungur, datate din Cernavoda, Bucureşti şi Iaşi; cele din urmă sunt ale Doamnei Audouard, care a scris o carte: L'Orient et ses peuplades, şi care dela Budapesta a călătorit cu vaporul până la Constantinopole, oprindu-se şi în Cernavoda, Megidia şi Constanţa.

Vlahii şi Morlacii, studiu din Istoria românismului balcanic, de *Silviu Dragomir,* profesor universitar, se publică de către Institutul de Istorie universală al Universităţii din Cluj, 1924. Este cel mai complet şi documentat studiu ce s'a scris până azi asupra acestui fragment din trupul nostru, aşezaţi la nordvestul peninsulei balcanice, cari până pela a doua jumătate a veacului al XVI-lea vorbeau încă într'un dialect românesc, şi cari azi s'au mistuit în neamurile înconjurătoare care i-au copleşit cu numărul. Aceşti fraţi pierduţi locuiau împrăştiaţi pe toată coasta Adriaticei prin Istria, Dalmaţia, întinzându-se şi mai în adâncul peninsulei, prin Bosnia, Herţegovina, Muntenegru, Croaţia şi Serbia.

Autorul cercetează rând pe rând pe Vlahii din împrejurimile Ragu-zei, pe cei din Bosnia şi Herţegovina (sec. XIII, XIV şi XV), pe cei din Croaţia şi Veglia, cari pe litoral şi în insule se vor fi răspândit mai târziu în sec. XV doar. Se ocupă de Morlacii din Dalmaţia, cari apar prin sec. XIV pe coasta dalmatină sub denumirea de Morovlach, Morloc sau Murlac mai degrabă decât Vlah; un număr din aceştia s'au aşezat chiar pe teritoriul veneţian. Trece apoi la Vlahii şi Morlacii din Istria, cari încep a se numi şi Cici de prin sec. XVI. Se studiază după aceea viaţa, organizaţia şi împrăştierea acestor fraţi rupţi din trunchiul românismului balcanic şi din cari nu au mai rămas decât câteva mii prin 5—6 sate şi cătune din Valdarsa şi de sub Monte Maggiore, nu departe de Fiume, dar cari au jucat şi ei un rol în viaţa istorică a evului mediu.

Un capitol de deosebită importanţă este cel care tratează despre Problema originei Vlahilor şi Morlacilor, unde se vede ce muncă şi erudiţie cuprinde acest studiu de 120 de pagini

Consideraţiunile finale sunt următoarele: Patria străromână e vechea Moesie superioară, cu Dardania şi ambele Dacii transdanubiene adică teritoriul dintre Drina şi Bulgaria de azi, cu ramificaţii pe cursul de jos al Dunării şi spre vechea Serdica (Sofia). Una din notele caracteristice ale vieţii Românilor din peninsula balcanică e organizaţia lor militară. Intre sec IX şi XI elementul românesc

s'a întins din valea Drinei spre Bosnia, spre litoralul dalmatin. Din Vlahii din Bosnia şi Croaţia s'au desprins apoi cei din Istria şi din insula Veglia.

Fragmente din Cronica sârbească a lui George Brancovici, tipăreşte D-l *Silviu Dragomir* (extras din Anuarul Instit. de Istorie Naţională pe 1923), Bucureşti „Cartea Românească" 1924. Sunt extrase, publicate în textul original şi în traducere, din monografiia D-lui Iovan Radovici (Belgrad, 1911), şi anume cele privitoare la viaţa Mitropolitului Sava Brancovici, un vrednic arhiereu al bisericei române din Ardeal. Cu tipărirea acestor fragmente s'au îmbogăţit cu unul preţios isvoarele istoriografiei româneşti ardelene.

Raportul Comisiunei Monumentelor Istorice p. Transilvania cu privire la lucrările din al doilea an de funcţionare (1922-23), întocmit de *C. Daicoviciu*, secretarul comisiunei, şi cu două rapoarte tehnice de *Rud. Wagner*, arhitectul comisiunei. Cluj 1924.— Comisiunea a ţinut în acest timp 12 şedinţe, în care s'au tratat şi rezolvat chestiuni ca ; Inventarierea monumentelor şi obiectelor istorice şi artistice, păstrarea lor, lucrările de întreţinere şi restaurare necesare, executări de săpături şi cercetări arheologice. — Cele două rapoarte ale D-lui arhitect Wagner privesc; 1) Ruinele Bisericii din Rodna-veche, din care au rămas resturi informe, şi 2) : Cercetări asupra crăpături lor din zidul Bisericei mănăstirii Prislopului din Silvaşul de sus. Ambele rapoarte sunt însoţite de planuri şi desenuri lămuritoare.

Dare de seamă a „Cercului Ştiinţific craiovean", tipărită prin îngrijirea secretarului cercului, D-l Prof Marin Demetrescu, Craiova, Ramuri, 1924, cuprinde câteva consideraţiuni ale secretarului asupra rostului acestei societăţi culturale, care năzuieşte la răspândirea unei culturi temeinice şi la înfiinţarea unui muzeu ştiinţific Urmează o cuvântarea a D-lui prof. Ionescu-Bujor, ţinută cu prilejul inaugurării Muzeului Ştiinţific craiovean, apoi raportul secretarului şi al casierului cercului. La urmă statutele.

Poezii alese, de *Elena Farago*, publică Casa Şcoalelor în colecţiunea „Autorii Moderni Români" : un volumaş de 80 pagini, cu portretul şi un autograf al poetei, cum şi o biografie searbădă de câteva rânduri, în care scriitoarea este caracterizată tot atât de searbăd : „activă şi entusiastă pentru cultura românească". Şi atâta tot.

In ce priveşte alegerea poeziilor din cărticica de faţă, după ce ai cercetat-o rămâi cu o nedumerire, şi-ţi vine să întrebi dacă cel care are sarcina de a „alege" poeziile ce sunt de extras în această ediţie a citit în întregime opera poetică a Doamnei Farago, sau — dacă a citit-o — a voit cu dinadinsul să înfăţişeze incomplet fisionomia talentului autoarei; afară numai dacă nu este vorba decât de un

simplu caz de incomprehensiune iterară.

Căci nu se poate pricepe cum — când e vorba de un scriitor care a fost într'o continuă evoluţie progresivă şi care a dat în ultimul său volum o poezie grea de cugetare şi de o sensibilitate în adâncime pe care n'o egalează decât sinceritatea inspiraţiei — din 38 de poezii câte sunt toate, 25 sunt scoase din volumul de debut „Versuri" din 1906, al primei tinereţi a poetei, 5 din „Şoapte din Umbră" 1907, 2 din „Taina vechilor răspântii" 1913, iar din cartea de plină maturitate a talentului D-nei Farago, din „Şoaptele amurgului" 1920, abia şease. De altfel nici alegerea bucăţilor din aceste volume nu e totdeauna fericită, căci s'au cules şi versuri ce nu sunt din cele mai frumoase, după cum s'au omis foarte multe din poeziile într'adevăr reprezentative ale stadiului întregirei de azi a acestei originale individualităţi poetice

Hotărît: din lectura acestor „poezii alese" cititorul nu-şi poate face o idee exactă de ce este azi poeta Elena Farago, după cum ar fi greşit dacă şi-ar însuşi punctul de vedere al D-lui Lovinescu (vol. IX, Critice) care, aşezând-o între poeţii simbolişti Minulescu şi Bacovia, reduce poezia acestei scriitoare la „o singură emoţie: emoţia erotică" „lipsită de sensualitate".

Dar cine va fi făcând oare selecţionarea bucăţilor din această colecţiune? Şi va mulţumind ea doară pe criticul ce este D-l Mihail Dragomirescu de la „Casa Şcoalelor" ?

Prozatorii Spanioli contemporani, de Prof. *Al. Popescu-Telega,* este o valoroasă contribuţie la cunoaşterea acestei literaturi, pe care autorul şi-a luat sarcina să o facă cunoscută prin traduceri din lucrări de seamă a unor scriitori moderni mai puţin sau aproape de loc cunoscuţi până acum la noi După romantismul care întârzie în Spania până spre sfârşitul sec. XIX, un curent nou, „modernist", cu o notă realistă pronunţată, isbuteşte a se forma. In jurul lu Unamuno „cu veşnicu-i paradox, cu eternele-i antinomii" se strâng luptătorii pentru un nou drapel, cari vor eliberarea de sub disciplinele şi tiparele vechi şi dreptul de a lărgi orizontul literaturei lor conservatoare, păstrând totuşi prin firea lor ceva din romantismul spaniol. După Unamuno cel proteic, D-l Telega ne înfăţişează pe fecundul Baroja, rapsodul vieţei de boem şi de vagonzi, pe Benavente, dramaturgul sceptic, de tendinţă satirică, necruţător al ipocriziilor şi tutulor slăbiciunilor omeneşti, pe ironistul Palacio-Valdes, naturalistul umorist, care îşi îndulceşte culorile paletei spre a zugrăvi pe femeie, îndrumându-se înspre o ideologie spiritualistă, pe Blasco Ibanez, reflex al naturalismului zolist francez, discutat în Spania, dar tradus şi admirat mai mult aiurea decât în patria lui, pe B. Morales San-Martin, antropomorfist şi regionalist valenţan, fără declamatoriul şi găteala bătătoare la ochi a lui Ibanez — celălalt valenţan —, pe Ricardo Leon, puţin influenţat de

simbolismul francez, dar care continuă tradiţia bunului roman spaniol, împrumutând câteceva dela fiecare şcoală literară, însă fără a se robi niciuneia,—amestec de clasic şi romantic şi modern, conservând tot ce e tipic spaniol.

Aci se opreşte cercetarea D-lui Telega. D-sa ne făgădeşte un al doilea volum, în care se va ocupa de scriitorii grupaţi în jurul lui R. del Valle-Inclan.

Urmează apoi traducerile, pagini alese cu gust şi pricepere, şi pe care D-l Telega le-a tâlmăcit pe româneşte cum nu se poate mai bine şi mai frumos.

Cartea e destul de îngrijit tipărită în editura „Cultura Naţională".

Filimon Hâncu, nuvele şi schiţe, de Ion Dongorozi, „Cartea Românească" Bucureşti, 1924

La un interval destul de scurt după tipărirea celui d'intâi al său volum, D-l Dongorozi adună de prin revistele unde le-a publicat 11 nuvele şi schiţe,—mai degrabă numai simplu „schiţe", pentru că niciuna din acţiunile înfăţişate în aceste pagini nu are amploarea unei adevărate nuvele. Personalitatea artistică a D-lui Dongorozi se arată unitară în cuprinsul acestor povestiri or însăilări de fapte şi momente sufleteşti, şi în continuare a celeia indicată în „Cum s'o despărţit Tanti Veronica", dar într'un vizibil progres. Căci ceea ce constituia pentru mine o scădere—deşi, poate, nu era una—în primele povestiri ale sale, anume: o brutalitate de concepţie şi de expresiune în prea multe din subiectele tratate de D-sa, cum şi abuzul de moldovenisme,—acestea nu se mai află de cât relativ în mică măsură în cartea de faţă. Dacă o seamă de pagini (Scrisori, mai ales) se învârtesc în jurul veşnicului cântec al dragostei şi al adulterului, în chiar temele acestea banale autorul isbuteşte mai totdeauna a ne interesa, căci scriitorul are însemnate însuşiri de psiholog; isbucnirile vijelioase ale patimei—foc mocnit, sau învolburare de vulcan or simplu capriciu—din scrisorile sale, din In tren, şi mai cu seamă din violenta Suflet uşurat, mişcă şi sguduie puternic câteodată. Sub chiar brutalitatea care răneşte simţul nostru etic, nu te poţi opri de a recunoaşte o forţă care porunceşte admiraţia pentru acest talent nedisciplinat, sălbatec de păgân imn al patimii fără frâu nici lege. Dar alături de nota aceasta aflăm duioase povestiri de oameni necăjiţi, de suflete îndurerate, umile sau resemnate, şi care uneori sfârşesc dramatic, câteodată simplu comic — căci nu e atâta de mare cât s'ar părea distanţa de la tragic la ridicul — cum e bunăoară în Filimon Hâncu, Impăcare, In toiu de iarnă, Din alte vremuri şi Licăr stins. Un dramatism intens, de o forţă concentrată este mica schiţă: Agonie, în care însă păcat că momentele acţiunei nu sunt bine indicate în succesiunea lor. Nu lipsesc din acest volum nici pagini descriptive a înfăţişării cutărui târg moldovean, ca în într'un an la iarmaroc, cum şi mici expresive portrete de caracter, bine schiţate, în trăsături sumare dar evocative.

In definitiv: un progres în arta D-lui Dongorozi, şi un succes remarcabil pentru autor

C. D. F.

Cronica Revistelor

L'Europa Orientale, IV, 3 şi 4, Roma, cuprinde următoarele articole: *Poezia bulgară în epoca luptelor pentru independenţă*, de A. Croma; *Organizarea Bisericei ruseşti în străinătate în anii 1920—23*, de S. Troitsky; *Condiţiunile economice ale Poloniei sub stăpânirea străină*, de St. Kempner; *Polonia în vremea războiului mondial*, de I. Kosmowska; *Aleksa Santici* (poet sârb mort anul acesta la Mostar) de P. Kasandrici; *Cântecile populare letone*, de E. Hediger; apoi numeroase informaţiuni de natură politică, culturală, economică, şi bibliografia cărţilor cu privire la Rusia. La sfârşitul numărului din urmă, necrologul „marelui albanez" Anselmo Lorecchio, italian luptător pentru cauza Albaniei şi apropierea italo-albană, fostul preşedinte al „Societăţei naţionale albaneze" şi directorul revistei „Naţiunea albaneză".

Il Concilio, II, 2-3 Foligno, se deschide cu un întraripat *Cântec al mării*, de G. Titta Rosa; *Biblia şi Arta Romantică* al lui Salvatore Minocchi, prezintă ideia originală că Biblia e un tip de artă opus celei clasice, că e artă aşa numită romantică, şi conchide că cele două forme de artă pomenite, ambele forme esenţiale ale spiritului uman, Omer şi Biblia, arta pentru frumos şi arta pentru bunătate, sunt deopotrivă necesare progresului societăţei.— Paolo Serini studiază în *Pascal şi Vauvenargue* influenţa pe care cel d'intâi a avut-o asupra formărei spirituale a celui de al doilea; dacă însă Pascal adoptă un ideal de ascetism rigid, Vauvenargue — şi în aceasta consistă originalitatea şi adevăratul lui merit — încearcă să reabiliteze natura umană atât de aspru condamnată de La Rochefoucaul şi de Pascal.—Restul: literatură, cronică şi note variate.—Cuvinte călduroase de meritat elogiu aduce la urmă Redacţia pe mormântul încă proaspăt al amicului nostru, devotat propagandist pentru cauza noastră din pasiunea pentru adevăr şi dreptate şi nu din interes, — Dr. Michele Angelo Silvestri, secretar general al „Institutului Universitar" al „Fundaţiunei Leonardo pentru cultura italiană", director al gazetei „Romania" ce a apărut la Roma vreme de doi ani aducând imense servicii bunelor raporturi ce începeau a se întări între noi şi Italieni, şi pe care inteligentele „economii" ale celor cari exploatează o ţară întreagă pentru interesele alor lor a desfinţat-o

Unione Storia ed Arte pentru educaţiunea şi cultura poporului, XVII, 99, Roma, publică lista conferinţelor, a vizitării muzeelor, monumentelor istorice şi artistice din Roma şi împrejurimi, şi a excursiunilor proectate pentru lunile Mai şi Iunie, cum şi a unei călă-

torii în Sardinia. — O pagină se dedică marei tragediene Eleonora Duse, născută în 1859 la Vigevano şi moartă la 21 April cor. la Pittsburg în America. — D-l Romolo Artioli înfăţişează un tablou de distribuţiune cronologică, cu caracterele lor speciale, ale diverselor chipuri de a construi zidurile în vechime pe pământul Italiei. Astfel D-sa dă următoarea clasificare: 1) Zidurile ciclopeene, 2) zidurile pelasgice, 3) zidurile etrusce, 4) zidurile romane (epoca regilor şi republicei), şi aşa mai departe până la cele sarasine din evul mediu. In acelaş fel se dau caracteristicele podelelor (pământ bătut, piatră or pământ ars, cărămidă) din diferitele timpuri, tot cronologic.

Revista de Segunda Ensenanza, II, 10 Madrid, apare sub direcţia profesorului *J. Rogerio Sánchez*, cu un format mai mare şi tiparul frumos. Ca o publicaţie pur didactică a învăţământului secundar, se ocupă de chestiuni de specialitate. Publică un proiect de *plan al învăţământului secundar*, care e, ca şi la noi şi aiurea, în curs de prefacere. Potrivit acestui proiect, liceul lor va avea 7 clase, cu patru ani comuni, şi trei de specialitate, adică o secţie literară şi alta ştinţifică, cu examene de sfârşit de an, iar la urmă un examen de bacalaureat după specialitate. — Un articol se ocupă de al *Cincelea congres profesoral internaţional*, care a avut loc în August 1923 la Praga, şi unde nici guvernul, nici ministerul nostru nu au fost reprezentaţi „pentru a economisi 10.000 lei", când deunăzi s'au găsit sute de mii de lei spre a trimite zeci de inşi la Paris la un concurs de . . . footbal, unde ne-am făcut de ocară! Şi e probabil că se va întâmpla tot aşa şi cu congresul profesorilor dela Varşovia, din anul acesta, unde vom străluci tot prin absenţă!

Bulletin International de l'enseignement secondaire public, 9, condus de prof. Jean Clavière, din Malo-les-Bains, e dedicat pregătirei congresului viitor (27—30 August 1924) din Varşovia. Se publică ordinea de zi a congresului a cărei principală chestiune este: *Coordonarea celor trei grade de învăţământ* din punctul de vedere al elevilor şi al profesorilor, apoi *Regimul pensiilor* profesorilor din diferitele state.— Alte articole se ocupă de *Reforma învăţământului secundar al fetelor în Franţa*, de *Reforma inv. în Cecoslovacia* şi de *Congresul internaţional de Educaţie Nouă* dela Montreux (2—15 Aug. 1923).

Bulletin de la Soc. Gén. d'Educ. et d'Enseign, LV, 4, Paris, cu o pronunţată nuanţă catolică, discută subiecte ce preocupă învăţământul. Găsim aci şi numele unui român, al Prinţului Vladimir Ghika, doctor în teologie, care publică conferinţa sa cu titlul: Locul şi rolul Ioanei de Arc între noi şi Cer.

L'Art à l'Ecole, XVI, 87, Paris, face o dare de seamă a Adunărei

generale ordinare din Ian. 1924 a Societăţii şi publică raportul secretarul său general D-l Léon Riotor şi discursurile D-lor Ch. M. Couyba şi Henry Paté.

L'Athénée, VII, 6, 7, 8, Liège se ocupă de *situaţia*, pretutindeni aceeaşi, de inferioritate ca salarii a *corpului didactic*, constatând că scumpirea vieţii a întrecut cu mult creşterea salariilor profesorilor în Belgia.

Ogniwo, revistă internaţională şcolară, IV, 5—9, Varşovia, ocupându-se de *organizaţiunile şcolare* din lume, schiţează pe acea *din Spania* şi pe cea *din Anglia*. O dare de seamă despre *Congresul internaţional de Educ. Morală* de la Londra.

Analele Dobrogei, IV, 4, Constanţa, încheindu-şi cu numărul acesta anul său al patrulea vesteşte pe cititor că nu va mai putea apărea trimestrial, ci numai odată pe an, din cauza greutăţilor de tipărire ale zilelor de azi. — Cităm dintre studiile şi articolele publicate în acest număr: *Vârsta deltei dunărene*, de Dr. I. Lepşii —*Buzăul*, de V. Pârvan,—*Dacia şi Moesia* după Ptolomaeus, de C. Brătescu,—*Vlahut* (din studiul: Numiri etnice la Aromâni) de Pericle Papahagi,—*Insemnări juridice* (cu o nostimă povestire din viaţa lui Gh. Chiţu şi a lui Haşdeu) de D. Stoicescu,—*Monografia comunei Topalu*, de V. Morfei,—*Scrisorile lui Kelemen Mikes* de C. I Karadja,—apoi literatură.

C. D. F.

Cărţi primite la Redacţie:

In Editura „Cartea Românească" au apărut:

Ion Dongorozi: Filimon Hâncu; *Simeon Reli*: Amintiri dintr'un castel la Nistru; *Gh. Gârda*: Bănatu-i fruncea (pezii în grai bănăţean). *Maxim Gorki*: Mizeria unei copile (traducere); *Sacher Masoch*: Creditorii (traducere); *Villiers de L'Isle Adam*: Vestitorul (traducere); *Dr. Szigos*: Surmenajul modern şi neurastenia; *D. Anghel*: Proză (din „Opere complecte"); *C. Şăineanu*: Petit Dictionnaire portatif (roum.-franç, et franç-roum.); *Gr. Tauşan*: Opiniile unui singuratec; *V. Eftimiu*: Poemele singurătăţii; *G. T. Nic.-Varone*: Povestea unui orfan; *M. Sadoveanu*: Oameni din lună; *Dr. Ion Bordea*: Cum să ne îngrijim; *Dr. Ion Bordea*: Indrumări spre sănătate; *Dr. M. Manicatide*: Mama şi copilul; *Alex. Cişmar*: Razele X; *Dr. I. Glăvan*: Cum vedem; *I. A. Basarabescu*: Spre Slatina, şi alte nuvele; *D Bolintineanu*: Călătorii la Românii din Macedonia; *C. Negruzzi*: Din păcatele tinereţelor; *Invierea mântuitorului*; *Harta generală a României.*

Alte edituri:

Calendarul Plugarului pe anul 1924; *Elena Stăncescu*: Lecturi istorice (Grecii şi Perşii); *Anuarul Şcoalei Sec. de Fete „Regina Elisabeta"* din Craiova; *M. Sadoveanu*: Răsboiul balcanic (Bibl. „Dimineaţa"); *I. Agârbiceanu*: Diavolul (nuvele) (Bibl „Dimineaţa"); *P. I. Joure*: Spitalul (trad) (Bibl „Dimineaţa"): *G. de Nerval*: Mâna vrăjită (trad.) (Bibl. „Dimineaţa"); *O. Wilde*: Crima lordului A. Savile (trad) (Bibl. Dimineaţa); *Lucrările Institutului de Geografie* al Universităţii din Cluj, vol. I, 1922. Tiparul Cultura Românească 1924.

ARHIVELE OLTENIEI

se vând cu numărul în librăriile:

Socec & Comp.	Craiova
Ramuri	„
Lazăr Sanft	„
Librăria Națională	„
Pavel Suru, Calea Victoriei 83	București
Librăria Cartea Românească . .	„
„ Socec & Comp. . . .	„
„ Alcalay	„

NUMĂRUL 40 LEI

Colecția numerelor din an. I	Lei 200
„ „ „ „ II	„ 250
Abonamentul în țară p. an. III	„ 200
„ în străinătate	„ 300

Abonamentul se plătește direct sau prin mandat poștal. Altfel, se mai adaogă 20 la sută, taxa încasatorului trimes la domiciliul abonatului.

FABRICA DE SALAM ȘI MEZELURI

FRAȚII CUMPĂNAȘU & Comp.

SOC. IN COM. SIMPLĂ

C R A I O V A

Unica instalație sistematică cu electricitate din țară
SUCURSALE: București, Calea Griviței 102. Iași, Str. Uzinei 14,
FILIALE: Craiova, Strada Madona 2, Strada Jules Michelet 21,
Strada Justiției 32 și 60, Strada Elca No. 9. SERVIM PROMPT.
DEPOZITE: Timișoara, Galați, Petroșani, Slatina, Câmpulung,
Bălți. Reprezentanțe în fiecare capitală de județ.
P R E Ț U R I A V A N T A J O A S E

SE RECOMANDĂ CITITORILOR NOȘTRI **Revista „NĂZUINȚA“**

De vânzare la toate librăriile.

SCRISUL ROMÂNESC

INSTITUT DE EDITURĂ ŞI ARTE GRAFICE
SOCIETATE ANONIMA / CRAIOVA

EDITURA / TIPOGRAFIE / LITOGRAFIE / NOTE MUZICALE
LEGATORIE / CARTONAGE